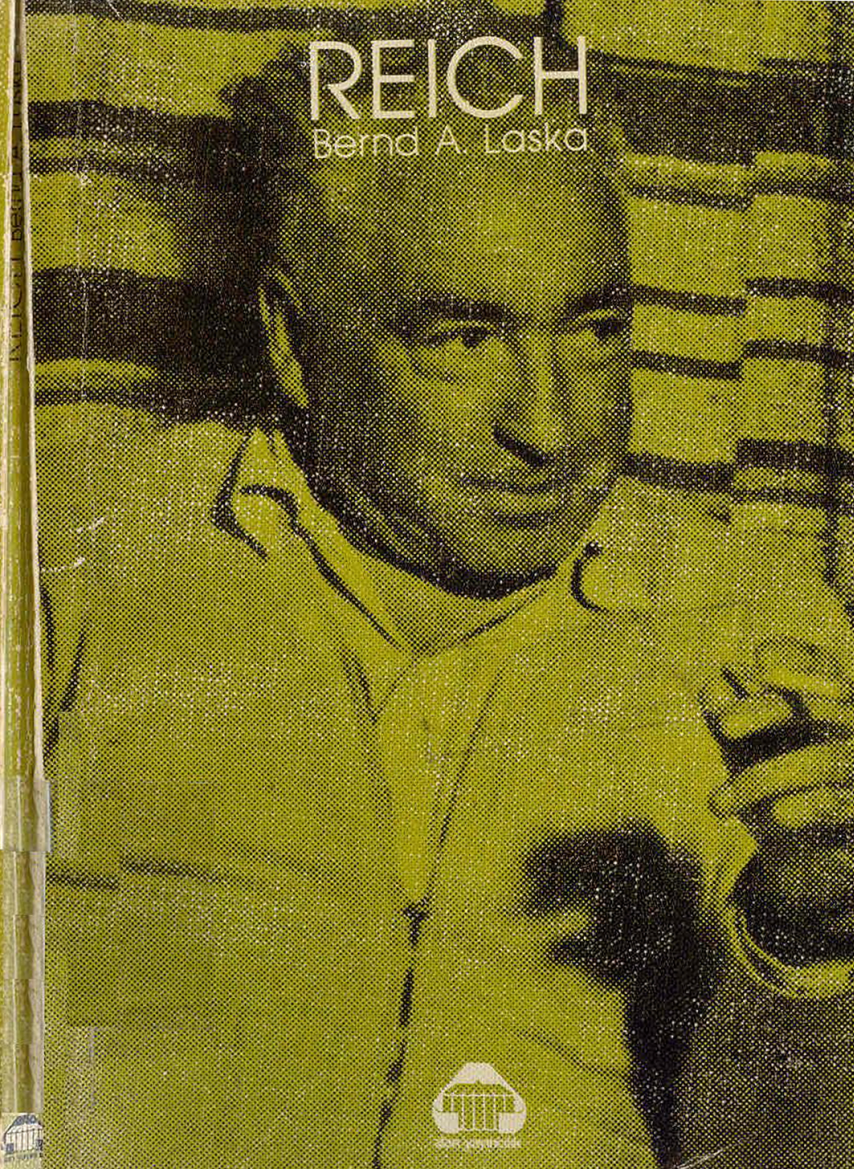
REICH

Bernd A. Laska

Wilhelm Reich

Bernd A. Laska
Türkçesi:
Necmi Zekâ

ALAN YAYINCILIK : 31
Yaşam İncelemeleri Dizisi : 5

(C) Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1981
ONK AJANS

Bu çevirinin tüm yayın hakları
Alan Yayıncılık Tic. Ltd. Şrk.ne aittir.

Almanca'dan çeviren
Necmi Zekâ

Birinci Baskı : Aralık 1984

Dizgi/Baskı : Can Matbaa

Kapak Baskı : Orhan Ofset
Kapak Hazırlama ve Filmler : Pano Grafik

alan yayıncılık
ticaret limited şirketi
Başmuhasip Sk. Talas Han
No: 302 Cağaloğlu/İSTANBUL

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Bu kitabın talihi de, talihsizliği de, Reich'ı çok iyi bilen birisinin kaleminden çıkmış olması. Bernd A. Laska yıllardır Almanya'da Wilhelm Reich Dergisini çıkaran, Reich'ın İngilizce yazılarını Almancaya çeviren, tam bir Reich uzmanı. Reich'ın çok değişik alanlarda sürdürdüğü araştırmalarının hem içeriğini, hem de tarihsel çerçevesini çok yakından tanıyor olması, ona büyük bir üstünlük sağlıyor. Ayrıca bildiklerini kısa ve öz bir biçimde —kuramsal yoğunluklarından hiç bir ödün vermeden— nasıl sunacağını da çok iyi biliyor. Reich'ın yaptıklarını, yapamadıklarını böylesi küçük oylumlu bir kitapta anlatmak, kendini bu işe gönülden adamamış birisinin altından kolay kolay kalkamayacağı bir iş; neredeyse olanaksız. Bu yüzden, Laska'nın konuya bu denli hakim oluşunu, gerçekten kitap için büyük bir talih saymak gerek.

Talihsizliği de şurda: Laska için herşey Reich'te başlayıp, yine Reich'ta bitiyor. Artık sorunu, Reich'ın ileri sürdüklerinin sorgulanıp, tartışılmasında değil, yalnızca tanıtılıp, duyurulmasında görüyor Laska. Ona göre, Reich bize —tüm çıplaklığıyla— gerçeği göstermiştir; geriye bir tek bu gerçeği —avaz avaz— bağırmak; anlamayanlara, anlamak istemeyenlere sürekli yeni baştan açıklamak kalıyor; Laska'nın —doğrusu gerçekten büyük bir ustalıkla— yaptığı da bu.

Öte yandan, Reich'a yapılan haksızlıkları sergileyeyim derken —istemeyerek de olsa— başkalarının, —özellikle Freud ve ruhçözümcülerin— hakkını da yemiyor değil, Çok yönlü, herkesin söz alabildiği bir tartışma içinde, belki böylesi bir bilinçli yan tutma, düşüncelerin, işin ehli kişilerce, açık seçik bir biçimde, doğrudan dile gelmesi açı-

sından oldukça yararlı olabilir. Nitekim, her kitaptan tüm yelpazeyi —yan tutmadan— sergilemesini beklemek pek doğru olmasa gerek. Ancak Türkiye için böylesi girişimler, isteyerek ya da istemeyerek, —hâlâ— bir talihsizlik (hatta bir tehlike) olabiliyorlar. Bu kitabın da bu kaderi paylaşması, üzücü olur doğrusu.

Bunun en önemli nedenlerinden biri kuşkusuz, anlık patlamalar gösterse de, oldukça ağır yol alan, yönünü rastlantılarla tayin eden bir yayın dünyasına sahip oluşumuz. Reich'ın belli başlı tüm kitaplarının Türkçeye çevrilip, iki üç baskı yapmalarına karşın, Reich'a eleştirel bir yaklaşım hâlâ yok elimizde. Eleştiri bir yana, Reich'ın hedef aldıklarını, örneğin Freud'u bile doğru dürüst tanıdığımız söylenemez. Her kitap --belki de toplumsal ilişkilerimizi dolaylı olarak yansıttığından— bir subaşını tutuyor ülkemizde. Reich örneğin, cinsellik, ruh hastalığı v.b. gibi «hayati» sorunlarımız için, şu anda —eğer yabancı dil bilmiyorsak— piyasada bulabileceğimiz tek ilaç.

Kuşkusuz kitapları ilaç niyetine sunmanın ve okumanın da, bu tekseslilikte payı büyük. Kolay kolay kendini ele vermeyen, çetrefil kitaplar da —hele atılgan bir üslubu ve az buçuk gösterişi varsa— baştacı ediliyor hemen. Reich'ın Kişilik Çözümlemesi gibi okkalı kitaplar da bunların arasında yer alıyor.

Türk aydınlarının en büyük keşiflerinden biri olan Reich, Türkiye'de marksist bir ruhçözümcü sanıldı hep. Birçok çevrelerce, hâlâ üzerine toz kondurulmamasının tek nedeni bu. Reich'ın diğer evrelerinin pek bilinmediği, —bilinse bile değerlendirilmediği— apaçık.

Reich'ın düşünsel gelişimini —serüvenini— Reichçı açıdan, ama oldukça yetkin bir biçimde sunuyor bu kitap. Bu bakımdan, varolan yanlış anlamaların çoğunu düzeltebilir; bir bölümünü de pekiştirebilir pekâlâ.

Eninde sonunda bir önsöz olan bu yazıda, Reich eleştirisine gitmenin de, hiç de dürüstçe olmayacağı kesin. Yine de Reich eleştirisine —örneğin Freudçuların, dahası feministlerin getirdikleri eleştirilere— yer vermek, tartışma-

ya açmak da, bu kitap içinde olmasa bile, yapılması gerekli bir iş. Bu bakımdan bu kitaba bir «formüller kitabı»ndan çok, «bir bilim adamının romanı» olarak bakmak, en doğrusu herhalde.

İşte bu yüzden, en azından «mesafeli» bir okuma için, kitabın başına, H.M. Enzensberger'in Wilhelm Reich Baladı'nı koymayı uygun gördüm. Hem kitaba bir şiirle başlamanın getireceği rahatlığı da küçümsememek gerek.

Gelelim çeviriye: Metin büyük ölçüde Reich'tan alıntılara dayanılarak kotarılmış; Reich'ın Türkçe'de, —özellikle ikinci bir dilden, Fransızcadan yapıldığı gözönüne alınırsa— oldukça başarılı çevirileri var. Bu kitabın çevirisinde de, —her zaman Almanca metni esas alarak— Bertan Onaran'ın çevirilerinden, elden geldiğince yararlandım. Kendisine teşekkür borçluyum. Yine de metnin organik kurgusu —ve dil kaygısı— gereği ister istemez bazı değişikliklere gittim. Ancak alıntıların, Reich'ın Türkçe kitaplarındaki yerlerini de ayrıca, bağlamı okumak açısından, belirttim. Dipnotlardaki ayraç içindeki sayılar, alıntının Türkçe kitaptaki yerini göstermektedir.

N.Z.

W.R. (1897—1957) (*)

37 yazında, o sıralar az kalsın yakalıyormuş mutluluğu,
Beyaz geceler, Oslo fyordunda kuğular ya da Sigurd,
Nic ve Arnulf'la Theatercafé'deyken, altın rengi konyak:
Fısıldaşan müşteriler, Ravel'in **Bolero**'sunu çalarken kemancı.

Ta kendisi, işte o! Tabii haklıydılar, deliydi tabii:
Olduğu yerde tepinen, çırpınan; dostlarına lanet
Yağdıran, sakat biriydi: Gün gibi aşikar itiraflar,
(Ey Stalin'in gölgesi), almıştı ağızlarından, (hainlerin)

Ve kağıtları çekmecesine kilitledi. (Evet paranoya
Denilebilir buna). **Beni bin yıl sonra anlayacaklar!**
Bu ne demekti? Başkaldırı mı? Gülenlerin arasında
O da olmak isterdi. Bir sivrisineği avucunda hapsedip.

Kulağına götüren bir çocuk gibi: Atıyordu, canlıydı,
Avucundaki. Çırpınıyordu **hani o şey.** Ama kimse inanmak
İstemiyordu ona. Öyleyse gelsin kanıtlar. Geiger sayacı,
Kronometre mikroskoplar. **Orgazmın Faraday'ı.**

Bir guru, bir amatördü; şunu buldu: Herşeye etkiyen
Sevgidir, ölçülebilir, rengi mavidir; yıldızları,
Kurbağaları, bulutları harekete geçirir. (Ama
Bir uğultu, hiç çıkmadı kafasından. Ona bir anı,

Bukowina'dan. Yanık patatesler, tozlu yollar,
Harman makinasının gürültüsü. Mecliste anlatılan
Yatak sırları. İntihar edişi sürüdeki karakoyunun.
Ve sonra hep bir kaşıntı: anımsama ekzeması.)

Yeşil üniformayı seviyordu, İmparatorluğun apoletlerini,
Mahmuzları, karanfilleri, diplomaları, onurları,
Beyaz cepkenini seviyordu. Bir gün kır bir atın üzerinde,
Ravel'in klarnetlerinden bir şala sarılmış,
Zaferle Brandenburg kapısından geçmeyi düşlüyordu.

Marksizm sancağı altında da: Solmuş defterler,
Baskıya karşı savaşıyordu canla başla. Pek
Çoğuna yardım etti. İki yaşındaki kızı, Noel
Şarkısını söylerken, bir tokat patlatıp,
Başladı söylemeye **Enternasyonali.**

(*) Bu şiir, H.M. Enzensberger'in «Masoleum, İlerlemenin tarihinden 37 Balad» adlı kitabından alınmıştır.

Sonrası pek anlaşılmayan şeyler, bilim-kurgu.
Coşkusal vebaya karşı yaşam kabarcığı. Bitkisel,
Dirimsel, acunsal enerji, kısacası : Orgazm orgazmdır,
Yine orgazmdır. Kadınlar aşçı, sekreter, deney hayvanıdır.

Dışı selüloid, içi cam yünü, demir yongaları,
Tavanda hava delikleri. Harika gücü topluyor biriktireç.
İyileştirici ışınlar. Kızlar heyecanla yerlerini almış,
Öğrencileri dikey tabutun içinde. Deney başlıyor.

Nabız hızlı, termometre yükseliyor, işte bir kanıt.
Heryere bir levha asmış; **Olmayacak şey yoktur,** diye.
Motorlar çalışıyor, yağmur yağıyor sevgi ışınlarıyla.
Her derde deva : Kansere, şizofreniye, hidrojen bombasına.

Ama bodrumda ölmeye başlamış fareler. Öğrenciler
Kızarık gözlerle çıkıyor kutulardan. Gözlerini kırpıştırıp,
Kusuyorlar; nedense **herşey kötü gidiyor.** Sinirlenince
Artıyor ekzema. Alkol, sigara, içtikçe içiyor.

Öksürük, kalp ağrısı, buluşları elinden alınmış.
Kadınlar aldatmış onu. Kundaklamalardan,
Casuslardan, gök gürlemesinden korkuyor. Alay ediyorlar
Onunla. Kimsenin kulak astığı yok. Peki suç kimin ?

Bilim adamları mafyasının. **(Sahte hekim,**
Yahudi pornocu) diye karaçalanların suçu;
Bolşeviklerin. Casus dolu heryer. Bu bir fesat.
Evler aranıp, kitaplar yakılıyor: Karartma.

Düşman, uçan bardakaltlarına binmiş, uzaydan
Geliyor. Kayaları karartan dumanıyla. Saldığı veba.
ÇOK GİZLİ ! Zevzeklik. O üstün silahlarıyla
Karşı koymazsa eğer... Bu ilk evren savaşı... O bir kaşif.

Elleri kelepçeli, konuşmayı reddediyor. Avukatı
Şaşkın. O ise bitkin artık. Sonunda susuyor tamamen.
Ey Dr. Mabuse ! Ey halâs manyağı ! Ey zekerin salib-i gülcüsü !
Ey bilim işportacısı ! Ey vantrilok İsa !

Ey insanlığın umarsız yardımcısı ! Ey gizemli teknokrat !
Ey korku filmlerinin ruh çağırıcısı ! Ey yorgun savaşçı !
Savaş uçakları cirit atıyor mapushane üzerinde. Yanlış,
Müthiş yanlış çalıyor klarnetler mezarının başında,
Boşunaymış herşey; herşey boşuna !

GİRİŞ

Elinizdeki bu Wilhelm Reich monografisinin metni olağandışı bir yoğunluğa sahip olmasına karşın, Reich'in yaşamının ancak kabaca bir kesitini sunmaktadır. Reich'ın birbirinden oldukça farklı alanlardaki çalışmalarının çokyönlülüğü ve karmaşıklığı, kuramsal ve ampirik ayrıntılar üzerinde durmaya ancak belli ölçüde izin vermektedir. Orgazmın (bedensel boşalma) işlevi, kişilik çözümlemesi, bitkisel sağaltım, kitle ruhbilimi, toplumbilim, ruhbilim, ruhbedensel hastalıklar, bion araştırması, kanser araştırması, orgon fiziği gibi alanları kapsar bu çalışmalar. Yine de Reich'ın gerek bakımevinde çalışırken, gerekse kendi deneyleri sırasında edindiği, bizim de burada yalnızca değinmekle yetineceğimiz deneyimleri, kendini her zaman —alışılagelmiş anlamında olmasa da— bir doğabilimci olarak gören bir adamın yaratısını değerlendirmede ister istemez belirleyici olmaktadır. Çünkü özellikle bu deneyimlerden türetilen temel savlar, o alanda egemen olan bilimsel görüşlerle çelişmekte, dolayısıyla reddedilmekte ya da görmezlikten gelinmektedir. O zamanlardan bugüne değin, hiç değişmeyen bir durumdur bu.

Ne yazık ki hâlâ, Reich'ın 40'lı, 50'li yıllarda kaleme aldığı yazılara ulaşabilmek pek zordur; üstelik bunlardan bir kısmı 1956'dan sonra bir Amerikan mahkemesinin kararıyla yakılmıştır. Hele tartışmalı bir vasiyetnamenin (1) hü-

kümleri gereğince, muhtemelen 2007 yılına değin gizli tutulacak olan, bilinmedik miktarda, yayımlanmamış elyazması, deney tutanağı, ayrıca özel notlar ile mektuplar kimseye açık değildir.

Ancak Reich'ın şimdiye değin yayımlanan yazıları da, kuramları üzerine sağlam bir yargıya varmamız için yeterli bir temel oluştururlar. Doğrusu bu yazılara ciddi bir biçimde eğilen birisi, çok geçmeden, o bilim dalında varolan, (Thomas Kuhn'un(*) şu sıralar yaygın bir deyişini kullanırsak), paradigmanın sınırlarının nerede başlayıp, nerede bittiği sorusu karşısında bulacaktır kendini. Aynı zamanda, Reich'ın, kendine özgü yöntemi sayesinde, özellikle dirimsel (biyolojik) ve toplumsal bilimlerde, sanki koşullanmış gibi hep "yaralı yerlere" parmak bastığını da görecektir. Reich'a sorarsanız, kendisi cinselliğin merkezi önemine bağlı kalışına borçludur bunu. Değil mi ki cinsellik, tüm canlıların temel özelliği oluşu bir yana, "ilk günah"tan beri insanoğlunun başına büyük dertler açmıştır. Bu yüzden Reich, yalnızca çeşitli bilim dallarındaki paradigmaların sınırlarını değil, binyıllardır varolan bir "üst paradigma"nın genel çerçevesini de aştığına inanır [2].

Aşağıdaki metnin yapısal ve izlencesel düzenlenmesinde, Reich'ın kendi kendini değerlendirişini de, en azından yaklaşık olarak, hesaba katmayı denedik. Bu arada, çokluk yaratısından söz edilse de, bir insan olarak Reich da bazen öne çıkmıştır; yaşamını büyük ölçüde çalışmaları belirlemiştir çünkü, Sergilemenin akışını bozmamak için, özel yaşamıyla ilgili birçok olaya yalnızca ekteki kronolojide değindik. Aynı nedenden dolayı, Reich'ın kişiliği üzerine görüşlere de, yalnızca genel olarak "tanıklıklar" bölümünde yer verildi. Reich'ın mesleki ve özel yaşamının hemen hemen özdeş olmaları, böyle bir metin düzenini ortaya çıkardı.

(*) T. Kuhn : Bilimsel Devrimlerin Yapısı,
Çev.: N. Kuyaş, Alan Yayıncılık, 1982 (ç.n.).

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DÖNEMİ

Wilhelm Reich'ın çocukluğu ve gençliği üzerine bugüne değin çok az şey öğrenilmiştir. O zamana ilişkin bilgilerin ana kaynağı, Reich'ın üçüncü karısı İlse Ollendorff' un yazdığı yaşamöyküsüdür [3]. Ancak orada da, Reich'ın yaşamının bu ilk iki evresi topu topu beş sayfa yer tutar, çünkü İlse Ollendorff'un da belirttiği gibi, Reich gençlik yıllarından nadiren söz etmiştir. Bir olasılıkla bunun nedeni, Reich'ın, özellikle ruhçözümsel olan, yaşamöykülerine karşı beslediği kuşkularıdır. Genellikle yerden mantar gibi biten çıkarsamalara, hammadde sağlamak istememiştir. En azından vasiyetnamesindeki, belgesel evrakın korunmasını düzenleyen bölümlerden bu çıkarılmaktadır.

Wilhelm Reich 24 Mart 1897'de Galiçya'nın doğu kesiminde küçük bir kasaba olan Dobzau'da doğdu. Doğumundan kısa süre sonra Reich ailesi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun, bugün Sovyetler Birliği'nde bulunan doğu bölgesine, Bukowina'ya taşındı. Reich'ın babası Léon, orada, Jurinetz kasabasının yakınlarında, tarımın yanısıra, daha çok sığır yetiştiriciliğinin yapıldığı bir çiftlik satın almıştı. Alman ordusuna düzenli olarak et sağlama konusunda yapılan, uzun süreli bir sözleşme, ailenin belli bir refah düzeyine erişmesini sağladı.

Her şey bir yana, Reichlar kendilerini Almanya'ya bağlı hissediyorlardı. Anne de baba da yahudi ailelerden

gelmelerine karşın, gelenekten kopmuşlardı. Büyük ölçüde asimile olduklarından, Alman kültürüne büyük önem veriyorlardı. Aile içinde yalnızca Almanca konuşuluyor, çocukların —Wilhelm ve ondan üç yaş küçük erkek kardeşi Robert— ne çevre çiftliklerdeki Ukrayna'lı köylü çocuklarıyla, ne de yakındaki kasabada yaşayan geleneksel-yahudi ailelerin çocuklarıyla oynamalarına izin veriliyordu.

Yine de Reich ailesinin tam anlamıyla asimile olduğu söylenemezdi. Hoş anne baba atalarının dininden ayrılmışlardı ayrılmasına, ama hıristiyanlığı da seçmemişlerdi. Bu yüzden Wilhelm ve Robert hiç bir zaman, belli bir inanç doğrultusunda din eğitimi görmediler. Başka oyun arkadaşları olmadığından, sürekli birlikte olmalarına karşın, aralarındaki ilişki üzerine ne yazık ki pek bir şey öğrenilememiştir. Robert 26 yaşında veremden ölmüştür.

Reich Czernowitz'deki liseye gidebilmek için, evde önceden özel öğretmenlerden ders almıştır. Küçük yaştan doğa bilimlerine, özellikle de dirimbilime (biyoloji) ilgi duymuştur. Çocukluğunun geçtiği çevre sayesinde, sonradan kendisinin yazdığı gibi, —cinsel işlevler de dahil olmak üzere— doğal yaşam işlevlerini küçükten olağan şeyler olarak görmüştür. Bu durumun, çalışmalarının aldığı yön bakımından da belirleyici olduğunu söylemiştir Reich.

Reich'ın dertsiz, tasasız geçen çocukluğu, 12 yaşına bastığında, ani ve dramatik bir son bulur. Annesi, babasının, bir özel öğretmenle gönül serüvenini öğrenmesinden sonra, intihar etmiştir. «Reich'la, ailesiyle ve bazı yakın arkadaşlarıyla yaptığım konuşmalardan çıkarabildiğim kadarıyla,... annesinin aşk ilişkisini.., babasına gammazlayanın Reich olduğu konusunda kuşku yok» [4], diye yazar İlse Ollendorff.

Reich bu olay hakkında açık olarak bilgi vermese de, yayımladığı ilk yapıtları arasında yer alan ve büyük ölçüde kendi özyaşam öyküsüne dayanan bir "vaka incelemesi"nde, bu konuyla ilgili bir takım ayrıntılar bulunmaktadır [5]. Bu

olayın üzerinde daha fazla durmak niyetinde değilsek de, Reich'ın "hasta" hakkındaki görüşünü alıntılamakta yarar var: *...Zengin bir ailenin çocuğu, dört kardeşten en büyüğü, kardeşlerden hepsi sağlıklı, bugün önemli mevkilerde kişiler. Babası tarafından katı yetiştirilmiş; her zaman, babasının hırsını... tatmin edebilmek için, diğerlerinden daha çok çalışması gerekmiş. Sık sık babanın eyleme dönüşen taşkınlıklarına karşı onu koruyan anneye, içten bir duygusallıkla bağlı. Anne babanın evliliği, anne, kocasının kıskançlığından "çok çektiği" için, hiç de mutlu bir evlilik değil... Cinsel bakımdan erken yaşta olgunlaşmış, daha beş yaşındayken "gizli saklı" birşey yokmuş onun için; bedenen de güçlü, kuvvetli; onbirbuçuk yaşındayken temizlikçi kızla, biraz da kızın zoruyla, ilk cinsel ilişkisinde bulunmuş. 14 yaşından 18'ine değin kendi kendini doyurma evresi, arada sırada da cinsel ilişki. 15 yaşındayken az da olsa, aşağılık duygularının ilk belirtileri.* 21 yaşından başlayarak da aşağılık duygusunun yürek çöküntüsü (depresyon) halini alarak gitgide güçlenmesi [d]...

Reich küçük yaşlardan, babasına işinde yardım etmiştir. İlse Ollendorff'un yazdıklarına bakılırsa, Reich o günleri, örneğin hasat zamanı mis gibi kokan buğday tarlalarında saatlerce süren at gezintilerini, mutlulukla anımsamıştır hep. Kendisi avlanmaya çok düşkün olan baba, Reich'a küçükten nasıl silah kullanılacağını öğretir. Yaşlılığında bile hedef tahtasına atış yapmaktan hoşlanan Reich, yine de avlanmayı ve balık tutmayı bir spor olarak her zaman tam bir kararlılıkla reddetmiştir.

Reich'ın bluğ çağında aynı yaştakilerle az ilişkiye girmesi ve dolayısıyla topluluk baskısıyla ve buna bağlı olarak uyum sağlama zorlamalarıyla pek az karşılaşması, ona olağandışı bir özgüven ve kararlılık duygusu kazandırmıştır. Ki bunlar olmadan, Reich'ın sonraları, herkese ters düşen, kendi bildiğini okuyan çalışmaları, en azından aynı sonucu doğuracak biçimde, yürütülemezdi herhalde. Bu bağlamda, Reich'ın yaşamındaki bir başka olay, bu duygu-

ları daha da pekiştirmiştir: 1914 yılında babası veremden ölünce, 17 yaşındaki Wilhelm ailenin topraklarını tek başına çekip çevirmek zorunda kalır. Aynı zamanda Czernowitz'deki liseye gitmeyi de sürdürmüş ve bir yıl sonra bitirme sınavını "oybirliğiyle" kabul edilen üstün başarıyla vermiştir.

Bu arada 1. Dünya Savaşı da patlak verir. Reich'ın memleketi Bukowina da savaş bölgesine dahil olduğundan, Reich 1915 yılında çiftliği terkedip, orduya katılmak zorunda kalmıştır. Uzun süre İtalyan sınırında teğmen olarak görevde bulunur. Yitirilen savaştan sonra Reich ailesinin topraklarına geri dönemez, çünkü artık Rus, daha doğrusu Sovyet topraklarıdır oralar.

İlse Ollendorff'un ileri sürdüğü gibi, Reich'ın «askerlik döneminden hoşlandığı» [7], pek doğru görünmemektedir. Ama orada, ilerki çalışmalarında kullanacağı ve belki de meslek seçimini etkileyen deneyimler kazandığı doğrudur: *Yanlış eğitilmiş üreyimselliğin (genitalität) iki özelliği olan, anal müstehcen fıkralar ile anal küfrün, ordueviinde, kışlada, talim alanında ve subay yemekhanesinde ne rol oynadığını, savaşa katılan herkes bilir. Orospular ve cinsel birleşme üzerine konuşmalar hemen hemen söyleşilerin tek konusuydu...* .Bu arada Reich'ın dikkatini şu çeker: *Güçlü, karşı - cinsel (heterosexuell) bağlantılar ya da geçer akçe yüceltmeler gösterenler savaşı reddetmekte; buna karşın kadını hacet yeri olarak görenlerle, örtük ya da açık eşcinsel olanlar ise savaşı sonuna dek desteklemekteydiler. Sadist, ruh hastası ve toplumdışı kişilik de savaş ideolojisiyle tam örtüşüyordu... Az sayıdaki birkaç önderin iktidar düşkünlüğüyle, bireylerdeki örtük gaddarlık birleşmeseydi, herhalde dünya savaşının acımasızlığı (ve hatta savaşın kendisi de) olanaksız olurdu* [8]...

Babası: Léon Reich

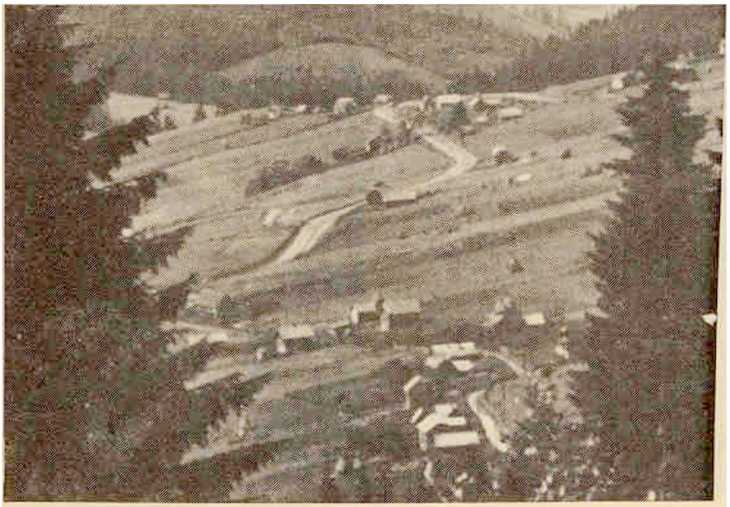
Annesi: Cecilia Reich (Roniger)

Çocukluğundan kalma tek resim

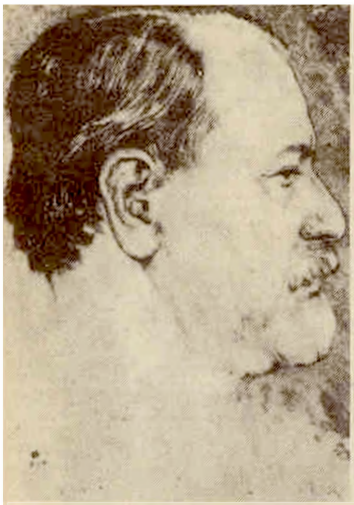
Reich, Avusturya ordusunda teğmen, 1917

Bukowina'dan manzara

Rangeley/ Manie yakınlarındaki Wilhelm Reich müzesi Orgonon'a giden yolu gösteren tabela

Sigmund Freud
(Hermann Struck'un çizimi, 1914)

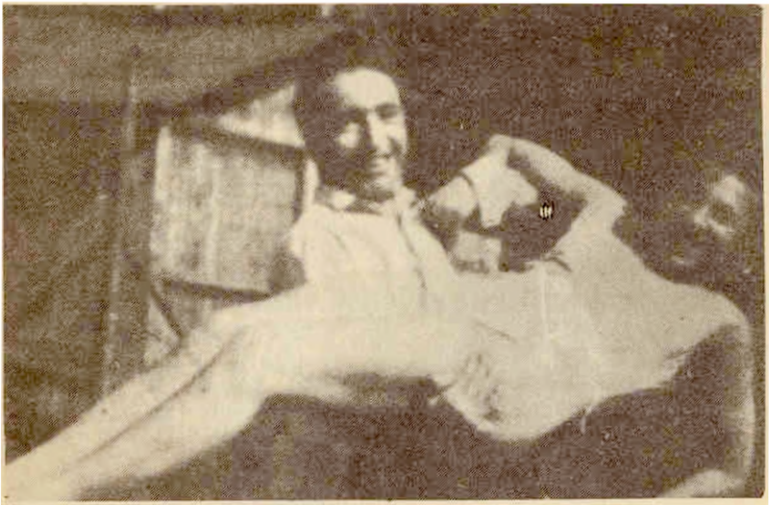
Reich 1921'lerde

1925

İlk karısı Annie ve kızları
Eva ve Lore ile, 1928

1929'larda

1928'de Viyana yakınlarında

1932'de Berlin'de

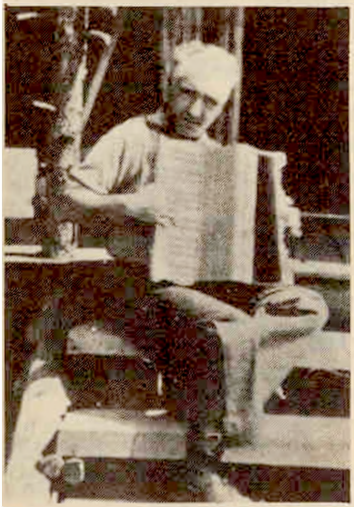
"Proleter, General" (Reich'in 'Dinle Küçük Adam' adlı kitabı için William Steig'in çizdiği karikatür.

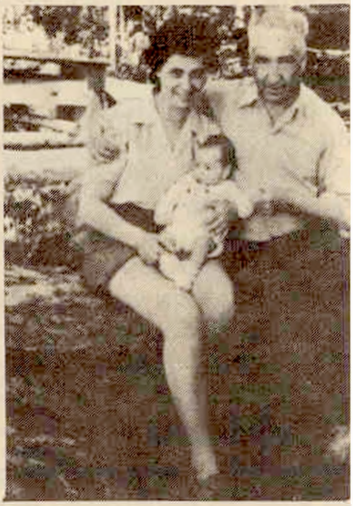
Reich 1934'te Sletten'de ikinci karısı Elsa Lindenberg ve kızı Eva e Lore ile birlikte

Reich, Alexander S. Neill ile

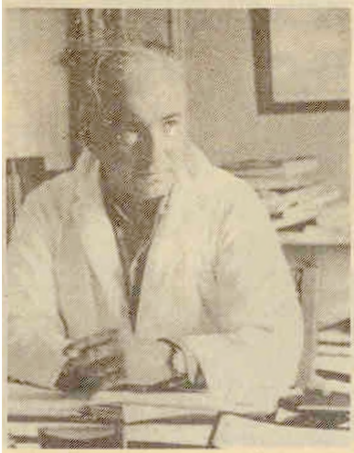
Reich Naine'de, 1942

Reich karısı Elsa (Ollendorf) ve oğlu peter ile

Tutuklanışı sırasında

1946

Mezarında: Jo Jenks'in yaptığı Wilhelm Reich büstü

VİYANA'DA YÜKSEK ÖĞRENİM

Reich askerlikten terhis edilince, ne vatanı, ne de malı mülkü vardı; başlangıçta kendine bir sivil elbise bile alamayacak durumdaydı. Kardeşi ve bir arkadaşıyla Viyana'da pespaye bir öğrenci yurduna taşındı ve 1918/19 kış sömestresinde üniversite öğrenimine başladı. Kardeşi Robert, askerlik için yaşı tutmadığından savaş süresini Viyana'da geçirmişti; birinci sömestrede ikisi için de para kazanıyordu. İkinci sömestreden sonra da Wilhelm, aşağı sınıflardaki öğrencilere ders vermek yoluyla kendi başının çaresine bakmaya başladı.

Dört savaş yılını işsiz güçsüz geçirmenin verdiği açlıkla, hızlı, eksiksiz ve dizgeli çalışmaya yatkınlığımın da yardımıyla, yoluma çıkan öğrenmeye değer herşeye kurt gibi saldırıyordum. Kahvelerde pek oturmuyor, özel toplantılarda pek gözükmüyor, zamanımı diğer öğrenciler gibi aylaklıkla kavga döğüşle geçirmiyordum [9]. *Reich ilkin hukuk öğre*nimine başladıysa da, çok geçmeden, *insanların topluma ters düşen edimlerinin suç değil, hastalık sayılması gerektiğini, yapılacak şeyin böylelerini cezalandırmak değil, bakıp iyileştirmek ve hastalığa yakalanmalarını önlemek* [10]. olduğunu farketti. Böylece daha birinci sömestredeyken tıp fakültesine geçti.

Reich'ın dindışı eğitimi, doğayla kucak kucağa geçen çocukluğu, alışılmışın dışında cinsel deneyimleri, görmüş ge-

çirmişliği, hatta annesinin intiharında oynadığı trajik rol bile onu tipik olmayan bir öğrenci yapmıştı. Uzun süren lise ve üniversite yıllarından sonra, tıka basa kuramla dolu olarak "hayata atılan" akademililerin tersine, Reich önceden nasibine düşen yaşam deneyimiyle, kuramların dünyasına atlıyordu. *Hiç kuşkusuz, zorlu ve bol deneyimli bir yaşam, başkalarının göremediği öğeleri görmeme, araştırma özelliklerini ve sonuçlarını yakalayıp kullanmama ve yaymama izin vermiştir* [11].

Bu yıllardaki felsefi etkilerin başında Friedrich Nietzsche'yi anmak gerek. Freud'un ağzından söylersek, Nietzsche'nin «sezgi ve duyguları, çoğunlukla, şaşılası bir biçimde, ruh çözümlemesinin binbir güçlükle elde ettiği sonuçlarla çakışıyordu» [12]. Nietzsche'nin «Zerdüşt»ü (*) Reich'ın en sevdiği "on kitap" arasındaydı. Reich'ın tüm yaşamı boyunca büyük değer verdiği bir başka kitap da, Friedrich Albert Lange'nin ilk kez 1866'da yayımlanan, daha o zamanlardan doğa bilimlerine dayalı bir ruhbilim tasarısı içeren, «Materyalizmin Tarihi» (**) adlı kitabıydı. O sıralar Einstein ve Freud ile birlikte "üç büyük yahudi"den biri sayılan Henri Bergson da Reich'ı adamakıllı etkiliyenler arasındaydı: *İçgüdüsel olarak, gerek mekanist maddeciliği gerekse erekçiliği (Finalismus) çürütmek için harcadığı çabaların doğruluğunu hissediyordum... Benim bugünki (1941)* r u h ş a l - b e d e n s e l ö z d e ş l i k v e b i r l i k *kuramımın kökeni...Bergson'un düşüncelerine dayanır...* [13] Bunların dışında bir de, bireysel-anarşist görüşleri genç Reich'a çok yakın gelen, Henrik İbsen'in adını anmak gerek: *İbsen tinsel bir devrimciydi... ve tinsel bir devrimci olarak, selameti yalnızca maddeci bir devrimde görüyordu. Bilinçlilik, kişilik ve Stirner'in kullandığı anlamda, tinsel birlik için çaba harcıyordu... Ona göre, devlet katında devrimlerle ancak teker*

(*) **Böyle Buyurdu Zerdüşt**, çev.: Turan Oflazoğlu, Cem Yayınevi 1984. (ç.n.).

(**) **Materyalizmin Tarihi**, çev.: Ahmet Arslan. Ege Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, 1982. (ç.n.).

teker özgürlükler elde edilebilirdi, özgürlüğün kendisi değil! Yalnızca devleti tamamıyla ortadan kaldıran devrimi onaylıyordu[14]. Nietzsche'nin üstün insanı, İbsen'in egemen bireyi ve Stirner'in kendi kendinin sahibi kişisi, ilerde Reich'ın «üreyimsel kişilik»inin (genitaler charakter) doğacağı tinsel-tarihsel köklerdi.

Yine de Reich'ın üzerinde bundan sonraki tüm yaşamını belirleyecek olan en güçlü etkiyi Freud bırakmıştır. Filozofların tersine daha önceden yalnızca spekülasyonlara açık olan davranış biçimlerini bilimsel olarak incelemek için daha da ileri götürülebilecek kılgısal bir yöntem geliştirmişti Freud.

Reich'ın Freud'la ilk karşılaşması, Reich «Cinselbilim Öğrenci Topluçalışması»na literatür sağladığı sırada oldu. Başlangıçta sekiz tıp öğrencisinden oluşan bu özel çalışma topluluğu, 1919 Ocak'ında biraraya gelmişti. Nitekim o sıralar, bugün de olduğu gibi, cinsel-bilim müfredat programında yeralan bir konu değildi. Başlangıçta Reich oturumlara katılmakla yetinen, edilgen bir üyeydi. *Cinsel yaşamın ele alınışı... bana çok garip ve doğaya aykırı geldi. Bir irkilme duydum bu yaklaşım karşısında... Bu ilk konuşmalarda cinsel etkinlik garip bir nesne gibi ele alınmaktaydı... Görmüş geçirmiş bir ruhçözümcünün cinsellik konusunda bir dizi konuşma yapmak üzere çağrılması önerildi. Gelen uzman çok ilginç şeyler anlattı; iyi konuştu, ama cinsel yaşamın bu biçimde ele alınması içgüdüsel olarak hosuma gitmiyordu... Konuşmacının bu temayı ele almaya uygun kişi olmadığı kanısı uyanmıştı bende... Cinselliği, o zaman aktarılandan daha başka türlü yaşamıştım çünkü* [15].

Ancak Reich'ın sessiz katılımcılığı pek uzun sürmedi. Bir süre sonra, bir kısmı sonradan uzmanlık dergilerinde makale olarak yayımlanan, bir dizi konuşma hazırladı. Bu bağlamda, ilk olarak kuramsal da olsa, ruhçözümlemesine eğildi. *Ben Freud'u şöyle yorumluyordum: Dürtünün*

(Trieb)(*) *bilinçli olmaması son derece mantıklıdır, çünkü bizi yöneten, bize egemen olan odur... Elektriğin ancak ürettiği enerjinin belirtilerinde ölçülebilmesi gibi, dürtüleri de yalnız coşkusal belirtilerinden tanıyabiliriz. Tüm bunlardan, Freud'un «libido»sunun, Freud öncesi araştırmaların «libido»suyla aynı şey olmadığı sonucunu çıkardım. Bu araştırmalarda «libido», hissedilebilir cinsel arzuydu. Freud'un «libido»su ise cinsel dürtünün enerjisiydi, başka bir şey olamazdı... Bu akıl yürütme sırasında, elektrik ile enerjisi arasındaki bağıntıyı yüzdeyüz bilinçsizce yaptım. O sırada, 16 yıl sonra dirimsel elektrik enerjisiyle cinsel enerjinin özdeşliğini gösterebilme talihine ereceğimi aklımın ucundan bile geçirmiyordum* [16]. Toplu-çalışmada Reich'ın çalışması çok olumlu karşılandı ve 1919 güzünde başkanlığa getirildi. *Bu görevdeyken bilimsel çalışmaya çekidüzen vermeyi öğrendim. Cinselbilimin türlü dallarını incelemek üzere kümeler oluşturuldu... Cinsel organların anatomisi ve fizyolojisi üzerine verdiğim derste kendim de çok şey öğrendim. Aktardıklarımı çeşitli ders kitaplarından derlemiştim. Bu kitapların hepsinde, cinsel organlar yalnızca üremeye yarayan organlar olarak sergilenmekteydi. Buna artık şaşmıyordum* [17].

Bu yolla, öğrenimlerinin eksik kalan yanlarını kendi kendilerine tamamlamaya çalışan bu az sayıdaki öğrenciye yarı kaçık gözüyle bakılıyordu o zaman. Reich bir toplantı yeri bulmak için ziyaret ettiği bir profesörden şöyle söz eder: *Hayek, garip bir sesle bana, «kılgısal cinselbilim»e de girişmek niyetinde olup olmadığımızı sordu. Ben de onun kuşkularını giderdim*[18]. Üniversitede ders vermeyen Freud ise büyük bir kuraldışıydı: *Kendisiyle karşılaştığım zaman duyduğum coşkunluğu ve yürek rahatlamasını anlayabilmek için Freud'dan önce cinselbilim ve ruh hekimliği alan-*

(*) Özellikle fransızca ve ingilizceden yapılan, bazı çevirilerde «Trieb» karşılığı içgüdü kullanılıyorsa da bu birtakım karışıklıklara yolaçmaktadır. İçgüdüye «instinkt» karşılığı kullanmak, «Trieb»e de dürtü demek daha uygundur. (ç.n.).

larında esen havayı tanımak gerekir. Freud cinselliğin hekim gözüyle saptanabilmesine izin veren bir yol açmıştı [19].

Daha o zamanlardan Reich'ın bir özelliği kendini belli ediyordu. İlse Ollendorff'un, Reich'ın gerek dostları gerekse düşmanlarıyla yaptığı tüm konuşmalarda hemen ilk ağızda dile getirilen bu özellik, Reich'ın «...büyük canlılığı, heyecanı, enerjisi, eziciliğe varan gücüydü» [20]. Tıb öğreniminin yanısıra, *doğabilim ve doğa felsefesi, cinsel bilim ve ruhbilim alanlarında da çokyönlü bilgiye sahiptim. Bu söz insana alçakgönüllülükten uzak gözükebilir. Ancak yersiz alçakgönüllülük de erdem değildir*[21]. Reich'ın o sıralarda bir diğer uğraşı da müzikti. Çocukken piyano dersleri almış, çello çalmıştı. Schönberg derneğine de üye olmuştu. Reich tüm yaşamı boyunca severek piyano çalmış, ilerki yıllarda orga da merak salmıştı.

Savaşa katılmış birisi olarak normal altı yıllık tıb öğreniminin bitmesi için «oturup bekleyemezdi». 4 yıllık en az zorunlu öğrenim yılından sonra hemen hemen tüm dallarda bitirme sınavını "üstün başarı"yla verip 1922'de tıp doktoru oldu, Ancak akademik bir kariyeri daha çok önceden gözünden çıkarmıştı: 1920 Ekiminden beri Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'nin üyesiydi.

VİYANA RUHÇÖZÜMLEMESİ DERNEĞİNDE

Cinselbilim toplu çalışmasına literatür sağlamak için Reich, Freud'un dışında, Kammerer ve Steinach'ı, ayrıca Freud'a başkaldıran Alfred Adler ile Wilhelm Stekel gibi pek çok profesörü ziyaret etti. *Freud'un kişiliği üzerimde en köklü, en sürekli etkiyi bıraktı... Freud başkaydı. Herşeyden önce, tutumu son derece yakın ve dolambaçsızdı. Öbürlerinin hepsi, ya profesör, ya büyük insan sarafı ya da seçkin bilimadamı rolü gibi birtakım rolleri benimsemiş, bunları oynuyorlardı. Freud ise benimle sıradan biri gibi konuştu... korka korka gelmiş, memnun ve mutlu ayrılmıştım yanından* [22].

Freud, Reich'a yalnızca bir insan olarak değil, aynı zamanda bir kuramcı olarak da çekici geliyordu. Ruhçözümlemesi o sıralar pek çok saldırıyı göğüslemek zorundaydı. Bu saldırılar, genellikle bilim çevresinden geldiği sürece, bugün artık açıkça sorulmasa da hâlâ tartışılan bir soruya gelip dayanıyordu. Soru şuydu: *Sözcüğün en kesin anlamında, doğabilimsel bir ruhbilim olabilir miydi? Ruhçözümlemesi, doğa bilimsel ruhbilim olduğunu öne sürebilir miydi?.. Freud bu yöntembilim sorunlarına aldırmıyor, hiç istifini bozmadan hekimlik gözlemlerini yayımlamayı sürdürüyordu. Felsefi tartışmaları pek sevmiyordu... Biz ise ruhbilim tarihinde ilk kez doğal bilimler alanına ayak bastığımızı biliyorduk*[23]. *Freud ise şöyle diyordu: Dürtünün kendisini*

algılayıp kavrayamayız. Bizler olsa olsa dürtünün türevlerini duyarız: Bunlar da cinsel imgeler ve coşkulardır. Dürtünün kendisi ise organizmanın dirimsel temelinde gömülüdür... Dürtünün kendisini değil, gerilimi giderme güdüsünü (Drang) duyarız. Bu, ruhçözümlemesinin yandaşlarınca da, düşmanlarınca da anlaşılamayan, derin bir düşünceydi, aynı zamanda, kuşkusuz çalışmalarımızı üstüne oturtabileceğimiz doğabilimsel bir düşünsel temeldi [24].

Reich'ın «doğabilimsel» kavramının kesin bir tanımını şimdiden vermek pek olanaklı değildir, çünkü böyle bir tanım, ancak Reich'çı bilgilerin ışığında açık bir anlam kazanan kavramları içermek zorunda kalacaktır. Yine de geçici, yaklaşık bir yönlendirme için, bu kavramın, akılcı, bütüncül, tutarlı, dünyevi ve metafiziğe karşı olduğu söylenebilir. Bununla, doğa olaylarının özgül bazı görünümlerini (Aspekt) araştırmada kullanılan yöntem ve ilkelerin, yalnızca bu alanlarda başarı sağladıkları için ödünç alınmasının kastedilmediği açıktır. Bu bakımdan psikofizik, tepkebilim (reflexologie) ya da deneysel ruhbilim gibi dallar doğabilimsel yöntemlerle çalışmalarına karşın, Reich'ın anladığı anlamda «yeterince doğabilimsel değildirler», çünkü bunlar, değişik işlevleri birbirlerinden yalıtılmış olarak araştırmakta, daha kapsamlı bir kuram içinde organik olarak kaynaşmamaktadırlar [25].

Freud gibi, Reich da katıksız felsefi incelemelere pek fazla önem vermiyordu. Zamanının «bilimsel dünya görüşleri» arasında ancak iki tanesi onu doğrudan ilgilendiriyordu: Bunlar diyalektik maddecilik ile ruhçözümlemesiydi. Reich uzun süre, bu ikisinin, kolayca, hiç bir zorlama olmaksızın birleşebilecekleri yerde, birbirleriyle savaşıp durduklarını, karşılıklı olarak birbirlerinin bilimselliğinden kuşku duyduklarını şaşkınlıkla izledi. Bunun ana nedeni kuşkusuz, insanın işlevleri üzerine elde bulunan bilginin, büyük, ama varlığı kabul edilmeyen boşluklara sahip oluşu ve bunların ideolojik dekor parçacıklarıyla kapatılmasıydı. Bu dünya görüşlerinin, genelgeçer bilimsel araştırma tarzı

ile özellikle siyasal kılgı üzerinde etkilerinden korkuluyordu. «Bilimsel dünya görüşleri»nin geleneksel dogmalardan kopamadıkları, en belirgin bir biçimde savundukları etik'te kendini belli ediyordu. Tam da burada, olan ile olması gereken arasındaki «akıldışı bir uçurum» vardı, ki bu konuda bugüne değin pek bir şey de değişmedi. Buna göre, olan için yalnızca bilim yetkiliydi, olması gereken içinse insanın «özgür istenci». Reich'ın bu konudaki görüşü ise çok daha basitti: *Bir delikanlının kendisinden zorla beklenen cinsel perhizden ötürü sinir hastalığına yakalandığını, çalışamaz hale geldiğini bulursan, bu «bilim»dir. «Soyut mantık» açısından, bu delikanlının hem cinsel perhizde yaşamayı sürdürmesi, hem de ondan vazgeçmesi gerektiği sonucuna varılabilir... bilimsel buluşlardan iki değil, yalnızca tek bir sonuç çıkarılabilir oysa* [26]. Olan ile olması gereken arasında, yukarda öngörülen cinsinden bir bağıntı, sonradan da anlaşılacağı gibi, ancak birey ne «istediği» konusunda «özgürce» karar verebildiğinde varolabilir. *Özürlük kavramının çevresini saran karmaşanın yanında, Babil'deki dil karmaşası hiç kalır* [27]. *Şimdiye değin hiç bir sözcük bu denli kötüye kullanılmamış, yanlış anlamalara yol açmamıştır*[28], diye yazar Reich sonraları.

Eğer «sağlık» tanımı üzerine ille de bir uzlaşmaya (konsensus) varılacaksa, herşeyden önce, bugün bile hâlâ sık sık gündeme getirilen ilkesel bir itirazı ta başından hesaba katmak gerekmektedir: *Benim için* sağlıklı olmanın istenilir bir şey olduğuna kim karar verecek? İşte tam da bu özgürlük anlayışıyla, hatta ilke olarak yalnızca bununla, yâni Batı tarihinde başat bir rol oynayan acıyı «özgürce» seçme ile savaşmıştır Reich. Bunun için, bugün bile hâlâ tam anlamıyla çözülemeyen mazoşizm görüngüsünü, dar anlamda cinsel bir sapıklık olarak almayıp, tüm dikkatini bunun üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bu görüngünün araştırmasında, en azından başlangıç için ruhçözümleme öğretisinin en sağlam bölümü olarak gördüğü, Freud'un libido kuramına sıkı sıkıya bağlı kalmıştır.

Freud libido'yu, cinsel dürtü olarak algılanabilecek bir enerji olarak tanımlamıştır. [Bu arada, Freud - ve Reich - için «cinsel»in «üreyimsel»den (genital) daha kapsamlı bir kavram olduğunu ve her türlü haz duyma çabasını kapsadığını da anımsatalım]. Freud, libido'nun kökeninin vücuttaki dirimsel - kimyasal olaylarda olduğunu varsaymıştır; ruh ile beden arasındaki bağlayıcı öğe yalnızca libido olabilirdi ona göre. Bu yüzden 1917 yılında, «ruhçözümlemesinin öğretisel çatısı... gerçekte ergeç organik temeline oturtulması gereken bir üstyapıdır» [29] diye yazar.

En verimli olduğu yıllarında, yâni yüzyılın başlangıcından hemen önce, Freud sinirceme öğretisini libido kuramına dayanan kavramlarla formüle etmiş, güncel ve ruhsal sinircemeleri birbirlerinden ayırmıştır. Cinsel yaşamdaki güncel bozuklukların ve libido durgunluğunun —tıkanıklığının— (Stau) yol açtığı ve bu bozukluklar giderildiğinde belirtilerinin yittiği sinircemelere, güncel sinircemeler (Aktualneurosen) diyordu. Güncel, cinsel bozukluk teşhisi koyamadığı ya da güncel, cinsel bir bozukluğun ortadan kaldırılmasıyla da belirtilerin yitmediği sinircemelere de ruhsal sinircemeler (Psychoneurosen) adını veriyordu. Ruhsal sinircemeler için de cinsel bir neden bulmuştu Freud; ne var ki bu neden geçmişte, çoğunlukla da hastanın ilk çocukluk yıllarında yatıyordu. Ruhsal sinircemelere etkili olan tek sağaltım (tedavi) yolu da, ruhçözümlemesi yöntemiydi.

Dolayısıyla Freud ve çalışma arkadaşlarının çoğu, bu yöntemi geliştirmek için çaba harcıyorlardı. Bu arada ortaya çıkan bir sorunun üstesinden gelinemiyordu bir türlü. İlk kez olarak Reich, bu sorunun üstüne gitti. Sorun şuydu: *Ruhsal sinircemeler enerjilerini nereden alıyorlardı? Hiç kuşkusuz «güncel sinirceme çekirdeği»ndeki tıkanmış cinsel uyarımdan (gestauter, Sexualerregung)* [30]. Bu sorun Reich'ı, ruhçözümlemesinde hiç bir zaman kabul edilmeyen,

ayrı bir bölüm olarak ele alınan, kendi orgazm kuramını geliştirmeye götürdü.

Ruhçözümsel gelişimin ana damarı içinde, enerji ya da nicelik öğesi, yâni libido ekonomisinin rolü, çok geçmeden tamamen savsanmaya başlandı. Freud, öğrencilerinden çoğunun tersine, her zaman bunun bilincindeydi: 1915'de bunu, hâlâ eksikleri olan yönteminin sınırlı olanaklarına bağladı [31]. 1917'de ise ekonomik öğeyi, «en önemlilerinden olmasına karşın, ne yazık ki ruhçözümlemesinin en karanlık alanlarından biri» [32] olarak adlandırdı. 1920'de, yâni ölüm dürtüsü kuramını oluşturduğu yılda da şu sonuca varmıştı: «Libido kuramının ileriye götürülmesi.... şu sıralar ancak spekülasyon yoluyla olabilir» [33]. Ve 1937 yılında, son çalışmalarından birinde de şu saptama yer alır: «Ekonomik bakışaçısını, en az dinamik ve yerel bakışaçıları denli hesaba katmayı... çoğunlukla savsadık. Bu savsamaya dikkatleri çekmek, benim özürüm olacaktır» [34]. Ruhçözümlemesinin o zamanlar topu topu 40 yıl tutan tarihiyle atbaşı giden bu savsama üzerine Freud'dan yaptığımız alıntılar demeti, Reich'ın 1937 yılına değin gelişimini izlediğimiz zaman, asıl gerçek anlamına kavuşacaktır.

1920 DOLAYLARINDA RUHÇÖZÜMLEMESİNİN SORUNLARI

1920'de Freud, libido kuramının bir süre için yalnızca spekülatif olarak ileriye götürüleceğine inandığında, mektuplarından anlaşıldığı üzre, bununla aynı zamanda, ruhçözümlemesinin ilke olarak kapandığını da belirtmek istiyordu. Bir genel görünüm sunan «Konferanslar» 1917'de yayımlanmıştı. Eski arkadaşı Fliess'ın, bir tür dirimsel tartım (Biorhythmus) olarak nitelendirilebilecek kuramına az çok inanan Freud, bu kuramdan yola çıkarak 1918 Şubatını ölüm tarihi olarak hesap etmişti. Yine de bunun üstüne 21 yıl daha yaşadı; bunun 16 yılını, kanser hastalığına karşı ızdıraplı bir savaş vererek geçirdi. 1919'da, bundan sonraki kalem uğraşı konusunda, «yaşlılığı için ölüm temasını seç-

tiğini» [35] söyler. Ölüm üzerine düşünmek, tüm yaşamı boyunca uğraştırmıştı Freud'u; artık spekülasyonlarının yazılarına da girmesine izin verebilirdi. Her ne kadar, mektuplarındaki bazı notların gösterdiği gibi, geç dönem yapıtlarının niteliği konusunda kendini pek kandırmamışsa da, bu yaptıklarıyla ruhçözümlemesine büyük zararlar vermiştir. Ölüm dürtüsü kavramını açıkladığı «Haz İlkesinin Ötesi» (1920) adlı kitabının büyük bir bölümü, kendi deyişiyle «fazlasıyla karanlık»tır. «Ben ve O Şey (İd)» de (1923), bundan sonra «dönemeç» sürekli «aşağıya doğru» gitmiştir, yorumunda bulunur. «Bir Yanılsamanın Geleceği»ne hayranlık duyan bir kız öğrencinin yolladığı mektubu ise şöyle yanıtlar: «Bu benim en kötü kitabım... Bir Freud kitabı bile değil... yaşlı bir adamın kitabı!... Kaldı ki Freud artık ölmüştür ve bana inanın ki, hakiki Freud gerçekten büyük bir adamdı» [36].

Ruhçözümlemesi hareketi içinde, başat konumundan sual olunmayan Freud'un bu tutumunu şimdilik daha fazla kurcalamayalım. Şu kadarı açıktır ki, bu tutum ruhçözümlemesinin içinde bulunduğu umarsız durumu düzeltmeye elverişli değildi. O sıralarda Reich daha yeni yeni ruhçözümlemesiyle tanışıyordu. Sonraları şunları söyler Reich: *1922'deki Berlin kurultayındaydı... Aşağı yukarı 150 kişi katılmıştı. Ben, daha birkaç kişiyle birlikte Freud'un yanındaydım. Freud eliyle genişçe bir hareket yaparak: «Şu kalabalığı görüyor musunuz? İçlerinden kaçı ruh çözümlemesi yapabilir; gerçekten ruhçözümlemesi, tahmin edin.» dedi. Sonra da parmaklarıyla beşi gösterdi* [37]. Freud'un bu yılgınlığı, ondan 40 yaş genç olan Reich'ı gayrete getirdi. *Yeni başlayanlarda hep görüldüğü gibi, ilk hasta üzerindeki çalışma çok iyi gitti* [38]. 1919 yılıydı. *Teknik olarak Freud'un çalışmasının ortaya koyduğu kurallara titizlikle uyuyordum... Araştırmalara göre, bastırılan dürtünün bilincine varıldığında ve olgun ben tarafından* y a r g ı l a n m a *sına olanak tanındığında, sağaltım başarıya ulaşıyordu... Ruhçözümsel çalışmamın ilk yıllarında bile pek çok hastalık belirtisinin iyileşmesini ya da tümden ortadan*

kalkmasını sağlayabiliyordum [39]. İyileşmeyle sonuçlanan durumlar bile, Reich için bir meydan okumaydı, çünkü başarı sağlanan bazı durumlarda, iyileşmenin gerçekten hangi düzeneklere (mekanizma) dayandığı kesin bir biçimde söylenemiyordu. *Sık sık yaşlı meslektaşlara giderdim, öğütlerini almak için. Söyledikleri pek zayıf şeylerdi. «Sabırla ruhçözümlemesi yapmaya devam edin, gerisi kendiliğinden gelir», diyorlardı.. Ben de Freud'la görüşmeye gittim... «Çözümlemek, herşeyden önce, sabırlı olmaktır», dedi... Kimi zamansa, daha etkin bir yol salık verirdi* [40]. Freud'un kendisi de o denli esnekti ki, Reich pek çok meslektaşında, hatta deneyimli olanlarında bile, Freud'un sağaltım hırsına karşı uyarısını doğru dürüst anlamadıkları izlenimine varmaktan kendini alamıyordu. *Ruhçözümcüler bir sıkıntıyı erdem haline getirmişlerdi... «edilgen teknik»in, tek hakiki teknik olduğu öne sürülüyordu. Hekimler kendi aralarında da rumçözümlemesi sırasında bastıran uykudan alayla söz ediyorlardı* [41]...

Freud her ne kadar ruhçözümlemeyi sağaltımdan çok «içinde taşıdığı hakikat payından dolayı» önermişse de, bu durum karşısında ilk girişimde bulunan da o oldu. 1922 Berlin kurultayında bir ödül sorusu attı ortaya: Kuramın, sağaltımı ne ölçüde ileriye götürdüğü ve bunun tersi, yâni daha yetkin bir sağaltım tekniğinin ne ölçüde daha açık, kuramsal formülasyonları olanaklı kıldığı araştırılacaktı. *Freud'un ortaya attığı bu kuramsal, teknik sorunlar, ondan sonraki beş yıllık bakımevi çalışmamı belirledi... Berlin'den Viyana'ya dönerken, birkaç genç hekim arkadaşa «teknik bir toplu çalışma» düzenlemeyi önerdim; bunlar henüz derneğe üye olmamışlardı, ama ruhçözümlemesi yapıyorlardı. Teknik açıdan doruğa ulaşmak için, vakaları dizgeli (sistemli) olarak incelemek istiyorduk artık* [42].

VİYANA TEKNİK RUHÇÖZÜMLEMESİ TOPLU ÇALIŞMASI

Viyana topluluğunun ilk toplantısında Reich'ın kurul-

masını önerdiği, teknik topluçalışma 1922 yılı içinde etkinlik göstermeye başladı. İlk yıl topluçalışmanın yönetimi Eduard Hitschmann'ın, ikinci yıl da Hermann Nunberg'in elindeydi. İkisi de deneyimli ruhçözümcülerdi; üstelik Reich ve diğer üyelerden en az yirmi yaş büyüktüler. 1924'de de başkanlığa Reich seçildi ve 1930'da Berlin'e gidene değin, bu görevi sürdürdü. Topluçalışmanın, çözümü üzerinde çalışacağı, Freud'un ortaya attığı sorun, iki ayrı soru biçiminde yeniden dile getirilebiliyordu. Ancak bu iki soru, çok geçmeden anlaşıldığı gibi, birbirinden ayrı olarak çözülemiyordu.

İlk soru şuydu: Ruhçözümsel uygulamada «iyileşme» ne anlama geliyordu? *O dönemde, kendini daha iyi hissettiğini söylediği ya da yakındığı hastalık belirtisi ortadan kalktığı zaman hastaya «iyileşmiş» gözüyle bakılıyordu. Ruhçözümsel iyileşme kavramı henüz tanımlanmamıştı* [43]. Bu sorun üzerinde çalışmaları Reich'ı, orgazm kuramını oluşturmaya götürdü.

İkinci soru ise şöyleydi: Nasıl oluyor da, iyileşme sağlanıyordu? Daha doğrusu, nasıl oluyor da, çoğunlukla iyileşme sağlanamıyordu? İyileşmenin formülü *başlangıçta şöyleydi: Bilinçaltındaki anlam (Sinn) su yüzüne çıkarıldığı an, hastalık belirtileri de ortadan kalkmalıydı. Bunun* g e r e k l i ğ i n e *inanılıyordu. Ama Freud şöyle diyordu: «Bir düzeltme yapmalıyız. Bilinçaltındaki anlam su yüzüne çıkarıldığı zaman, hastalık belirtisi ortadan* k a l k a b i l i r, *ama ille de yokolması gerekmez...». Hangi koşullar bizi «kalkabilir»den, «kalkmalıdır»a götürürdü acaba?... Kimse bilmiyordu bu sorunun yanıtını. Freud'un kendi, belirtileri iyileştirme yöntemine getirdiği sınırlama kimseyi etkilemedi... Herkes düşleri, yarım kalmış edimleri, zihinsel çağrışımları yorumlamaya devam etti* [44]. *Kimi zaman belli bir iyileşme elde ediliyor, ama hiç kimse bunun neden olduğunu bilmiyordu... Ele alınan vakaların çoğu, iki üç yıllık bakımdan sonra «başarısızlıklar» hanesine işleniyordu* [45]. Üstelik çağrışım yapamayan hastalarla sorunlar çıkı-

yordu. Dahası, ilk başlarda çok garip gelen, olumsuz sağaltımsal tepki adı verilen bir görüngü çıkmıştı ortaya. Hasta, çözümcünün yorumuna, durumunun kötüleşmesiyle tepki gösteriyordu. Yeni geliştirilen bir sağaltım tekniğinin, yâni Reich'ın kişilik çözümlemesinin, bu sorunları çözülebilir duruma getirmesi aşağı yukarı on yıl aldı.

Zaman bakımından birbirine koşut oluşan orgazm kuramıyla, kişilik çözümsel sağaltımın gelişimi, kuramla kılgının karşılıklı etkileşimi konusunda canlı bir örnektir. Bu sürecin sürdürülmesi Reich'ı, tahmin edileceği gibi, bedensel alana götürdü. Artık bitkisel sağaltım (Vegeto therapie) adını alan bu teknik, (çünkü artık hedef alınan ruh değil, bitkisel sinir dizgesidir), Reich'a orgazm kuramının daha ayrıntılı bir formülasyonunu da olanaklı kılmıştır. Orgazm kuramında temellendirilen sağaltım hedefine, kişilik çözümlemesiyle her vakada ulaşılamadığından, bitkisel sağaltım kuramı geliştirilmiştir. *1940 yılında yayımlanan, kişilik çözümlemesine dayalı bitkisel sağaltım, Freud'un 1922'de ortaya attığı sorunun yanıtıdır* [46].

RUHÇÖZÜMLEMESİ BAKIMEVİ

Wagner - Jauregg ve Schilder'in yanında uzman hekimlik öğrenimi gören, ayrıca, kılgı sırasında karşılaşılan özel vakaların tartışıldığı «toplu çalışma» ya da katılan Reich o yıllarda ruhçözümlemesi için tamamen yeni olan, bazı deneyimler edindi: 1922'den başlayarak Ruhçözümlemesi Bakımevi'nde yoksullara baktı. Freud daha çok taktik düşüncelerle bu bakımevinin kurulmasını özendirmişti. Oradaki çalışmadan bilimsel bilgi ummadığı anlaşılıyordu, çünkü gerektiğinde «ruhçözümlemenin katıksız altınını, telkin yoluyla iyileştirmenin bakırıyla karıştırmayı» salık veriyordu [47].

Ruhçözümcülerin büyük bir kısmı zaten Freud'un «ayaktakımı»ndan [48] duyduğu tiksintiyi paylaşıyorlardı. *Kimi «kötü kişilik»lerin ruhçözümsel sağaltıma uygun ol-*

madıklarına inanılıyordu. Ruhçözümlemesi yoluyla iyileştirme, hastada belli bir ruhsal düzenin varlığını gerektirmekteydi... Böylelikle çalışma, yalnız «doğru gelişmiş» bir kişiliğe sahip, özgür çağrışımda bulunabilen, zeki insanlardaki özellikleri belli, sinir hastalığı belirtileriyle sınırlanmış oluyordu [49].

Buna karşın bakımevindeki çalışma Reich'a, *iktisadi açıdan zayıf insanlarda görülen sinir hastalıkları konusunda bir sürü bilgi ve gözlem kazandırdı. Orada ilkin başyardımcı, sonra da başhekim olarak sekiz yıl çalıştım... Bakımevine akın öylesine çoktu ki, nasıl yardım edeceğimizi bilmiyorduk. Her ruhçözümcü, günde bir saatini parasız bakıma ayırmayı kabul etmişti* [50]. Ancak birçok ruhçözümcü, çok geçmeden bu yükümlülükten kurtulmanın bir yolunu aramaya başladı. 1926'da yazdığı bir mektupta Reich şu saptamada bulunur: *Hemen hemen hiç kimse bakımevine etkin bir ilgi beslemiyor* [51].

SÜRÜDEKİ KARA KOYUN

Bundan sonraki bölümlerde yeralacak olan değerlendirmeyi kolaylaştırmak için, o zamanlar ruhçözümlemesinin —ve Reich'ın— içinde bulunduğu durum üzerine bazı gözlemleri önceden sıralamakta yarar var. Çünkü bu durum hakkında bilgi sahibi olmadan, Reich yalnızca, önde gelen bazı ruhçözümcülerin çevirdiği dolapların kurbanı olarak görülebilir.

23 yaşında bir tıb öğrencisiyken Reich'ın, Freud çevresine düzenli üye olarak kabul edilmesi, hem bir kurtuluş, hem de Reich için büyük bir ödüldü. *Ruhçözümlemesi Derneği, sırf düşman dolu bir dünyaya karşı birleşik cephe halinde savaşmak zorunda olan bir topluluğa benziyordu. Güzel bir şeydi bu. İnsanın böyle bir bilime ancak derin saygısı olabilirdi. Benden en az 10 ya da 20 yaş büyük «yetişkinler» arasında biricik genç hekim bendim* [52]. Reich o sıralar Freud ve öğrencileri üzerine edindiği ilk izleniminin

de ne denli yanıldığını, yıllar sonra anladı. Freud'un, kuramını ortaya attıktan sonra, tamamen bilimsel bir yalıtılmışlık içinde 10 yıldan fazla, ısrarla sinircemelilerin cinsel hastalıklarıyla uğraştığı, bu yüzden de «kenar mahalleden gelen uçkur düşkünü» diye alay ve aşağılama konusu olduğu doğru olmasına doğruydu, ama öte yandan, kuramının bir parçası sayılan, bazı kuşkularının (örneğin kültürbolşevizmi), bugün bile hâlâ oldukça yaygın olan, büyük bir yanlış anlamaya dayandığı da doğruydu. Çünkü Freud'un programı her zaman şöyleydi: «Uygulamalarımız sayesinde cinselliği özgürleştiriyoruz... bastırılmasını olanaklı kılmak için» [53]. Daha 27 yaşında gencecik bir adamken, nişanlısına şunları yazıyordu: «Doğal dürtülerin sürekli baskı altına alınması alışkanlığı, bize bir incelme kişiliği kazandırıyor» [54]. 50 yıl sonra da şöyle diyordu: «Anlık'ın (intellekt)... Zamanla insanın ruhsal yaşamında diktatörlüğü ele geçirmesi, gelecekten bekleyebileceğimiz en iyi umut. O zaman insanın duygu uyarıları (Gefühlsregung) karşısında aklın ihmal edilmeyeceği güvence altına alınacaktır... duygu uyarıları da hakettikleri yeri alacaklardır» [55]. Özçözümlemenin ustası Freud'un akıldan özerk bir varlık olarak söz etmesi, aklın diktatörlüğüne mükemmel bir tanrının ya da hükümdarın diktatörlüğüymüş gibi özlem duyması, öğretisinin ideolojik sığlığını imlemekle kalmaz sadece. Böylesi bir akıl tapıncının (kült) savunucuları, düşüncelerini daha da ileri götürmüşlerdir: Artık «insan»ı acunda (Kosmos) anlık'ın evriminin bir basamağı olarak görürler. Yapay anlık'ı bulma görevini tamamladıktan sonra, evrimlerinin yolu üzerinde duracağı için, artık insanı da «ortadan kaldırmaya» hazırdırlar [56]. Darkafalı bir küstahlık ve yaşam düşmanlığı, bugün yalnızca tarihsel akıl için değil, aynı zamanda acunsal akıl için de kurban istemektedir. (Bak. Freud'un «kültür herşeyden önde gelir!» sözü. Bu kitabın «Reich Freud'u anlatıyor» bölümü).

Reich ilk başlarda tabii Freud'un bu tavrından habersizdi. Bilimsel ve genel kamu oyunun düşmanca yaklaşımlarından, Freud'un aslında —tüm basiret ve devrimci cesa-

retine karşın— geleneğe dayanan kültür ülküsünü her durumda korumuş görmek isteyen batı burjuvazisinin bir sözcüsü olduğunu göremedi. Yine de Freud yalnızca bir burjuva kültür felsefecisi degildi; kendisinin de belirttiği gibi, herşeyden önce bir doğabilimciydi. Ve bir doğabilimci olarak Reich'a sunacak çok şeyi vardı.

Reich'ın ruhçözümlemesinin uçsuz bucaksız görünen kuramsal alanında ne denli çabuk yolunu bulduğu, bunun yanısıra, daha üstesinden gelinmemiş, şorun oluşturan konularda bile nasıl da hemencecik eleştirel bir içgüdü geliştirdiği, ilk yayınlarından anlaşılabilir. İsakower'in 1923 ve 1924 yıllarını kapsayan, kısa süre önce yayımlanan «Sağaltım Tekniği Akşamları» [57] adlı tutanakları, Reich'ın meslektaşları arasında, o zamanki konumu üzerine, bize çok yararlı bilgiler vermektedir. İlk dikkatimizi çeken şey, tutanakçıyı saymazsak, tüm akşamlara katılan tek kişinin Reich oluşudur. «Oturumlara asla katılmayan, yani kendilerini pratisyen ruhçözümcü saymayan ya da sağaltım tekniği tartışmalarına ilgi duymayan» kişiler arasında Rank, Reik, Aichhorn, Sadger, Schilder ve Anna Freud gibi önde gelen kişiler de bulunuyordu. Konuşmalar ve tartışmalar önemli ölçüde 26 yaşındaki Reich ve o zamanlar Reich'tan iki kat daha yaşlı ruhçözümlemeciler olan Federn ve Nunberg arasında, geçiyordu. Reich'ın daha o zamandan «elle tutulabilir, belirgin belirtileri olmayan kişilik sinircemesi»ni tartışmaya sunması ve ilk elde bir «iyileşme»den çok, yalnızca «belirtilerden kurtulma»dan söz edilebileceği konusunda diretmesi insanı ister istemez etkiliyor. Viyanadaki Sigmund - Freud - Evi'nin kütüphanesine bakan Hans Lobner, tarihsel bir belge olan bu tutanaklar konusunda bir yorumunda, «Reich'ın gayreti, keskin zekâsı» üzerine hayranlığını dile getirmiştir.

Bu pek tutarlı olmayan açıklama, kuşkusuz, Freud'un bile yanaşmaktan kaçındığı soruların aydınlığa kavuşmasında, Reich'ın takındığı ciddiyetle doğrudan ilintilidir. Bu soruların üzerinde, delinmesi gereken, koskoca bir kuram-

lar dağı vardır. O zamanki koşullar altında Reich'ın bu durumu açık seçik bir biçimde görebildiği pek söylenemez. Reich sonraları, o günler hakkında şunları yazmıştır: *Ruhçözümcüleri sağaltım sorunu karşısında öylesine garip tutumlar takınmaya iten şeyin, ruhçözümlemesinin toplumsal sonuçlarının yarattığı korku olduğunu bilmiyordum* [58]*... Hastalar üzerinde kılgısal çalışma yapmayan, cinsel kuramı yapısal olarak anlamayan hekimler, öne sürülen yeni* b e n *öğretisini (Freud, 1923) uygulamaya giriştiler... Bakımevine artık kimse uğramaz olmuştu. Ruhçözümlemesi bildirileri ciddiliklerini yitirdi, yozlaştı... Ruhçözümlemesi dünyasında hava iyice «temiz»lenmişti! Freud'un yaratısının başlıca özelliği olan, savaşılarak zar zor elde edilen ne varsa, ağır, ama emin adımlarla elendi... Hâlâ cinsellikten söz ediliyor, ama artık buna inanmıyorlardı... Biçimsel öğe içeriği kovmuştu* [59].

Reich, ruhçözümlemesinin bu çöküş sürecine katılmamış olmasını, herşeyden önce, kendisine ruhçözümcüler arasında, kuşkusuz tekil olan ya da en azından tek bir kişinin sahip olmadığı özellikler kazandıran oluşumuna borçludur, (doğrusunu söylemek gerekirse: borçluyuz). Bu özelliklerden bazılarına yukarda değindik. Ayrıca şu da eklenmelidir: *Tüm o küme içinde dirimbilim, doğabilim, doğa felsefesi okumuş tek kişi bendim galiba... Tartışmalardan anlaşılıyordu bu* [60]. Daha sonraları Reich bu konuda şöyle der: *Ortalığa egemen olan hava iç karartıcıydı. 8-10 kişi toplanıyor, oturup havanda su dövüyorduk... Herkesin şu ya da bu konuda kendine göre bir görüşü vardı; kimi şöyle diyordu, kimi böyle... Ben gelince, herkes kıpır kıpır kıpırdanmaya başlıyordu... Sürüdeki karakoyun gibiydim* [61].

Bu tür sözler kulağa pek hoş gelmeyebilir; özellikle bilimsel bir tartışma için düzeysiz bulunabilir. Ancak unutulmamalıdır ki, 1952 yılında, Sigmund - Freud - Arşivi için, o sıralar yayımlanması düşünülmeden yapılan bir söyleşide Reich bu sözleri sarfettiği sırada, ana hatlarıyla dile getirdiği, hiç de hoş olmayan, daha pek çok deneyimi

geride bırakmıştı. Dahası ruhçözümleme biliminin kendine özgü nesnesi de gözönünde bulundurulduğunda. Reich'ın bu açıklamalarını, etiketleme kurallarına göre değerlendirmenin uygun olmayacağı kabul edilecektir. Bu söylediklerimiz, özellikle aşağıdaki açıklamalar için geçerlidir. Açıkça dile getirdiklerinden başka birşey içermeyen, başka birşeymiş gibi değerlendirilemeyecek olan açıklamalardır bunlar: Yâni ancak bilimsel bir çatışmanın tarihini günışığına çıkarma konusunda —kuşkusuz oldukça öznel— bir katkı olarak değerlendirilebilirler. Kaldı ki bu tartışma —Reich'ın bundan en ufak bir kuşkusu yoktur— aşağı yukarı beş bin yıldır insanlığın çözülememiş temel sorunlarından başka şeylerle ilgili değildir. Çok önemli bir konu olan, sinircemeden korunmanın güncel ve teknik sorunlarını yakından ilgilendirir. Bu sorunların o sıralar, yâni 1952 yılında (Hiroşima'dan 7 yıl sonra) insan türünün hayatta kalma sorunu boyutlarına ulaştığı unutulmamalıdır. Yeri gelmişken değindiğimiz bu genel çerçeve, Reich'ın o zamanki meslektaşları konusunda yargısı için, (kuşkusuz gereksiz) bir özürden çok, kitabın bundan sonraki bölümü için bir hazırlık olarak görülmelidir. Şöyle diyordu Reich: *Ruhçözümcülerin çoğu cinsel bozukluk çeken hasta insanlardı; bu da evrimlerini etkiliyordu elbet* [62]*... Bir ruhçözümcünün, yâni bir insan organizmasının, kendisi cinsel açıdan doyuma ulaşmış, tamamıyla temiz ve berrak biri değilse, yıllarca insan yapısı üzerinde çalışması... herşeyi yutup, herşeye bulaşıp, batıp çıkması, tüm bunlara katlanması olanaksızdır... Ruhçözümcülerin çoğu için, böyle bir durum söz konusu değildir* [63]. Oysa olayların gidişi için son kertede belirleyici olan da budur.

Özetlersek: Cinsellik temasının gerek birey gerekse toplum açısından patlayıcı gücü; konuyu doğabilimsel bir açıdan ortaya koymanın alışılmamışlığı ve yöntemsel zorluğu; öte yandan konuyu, alışılageldiği biçimde, özel bir bilim olarak, tin - beden ayrımına dokunmadan ele almanın olanaksızlığı; çok eski çağlardan beri bilinen, kültürleri sarsıcı içermeler (İmplikation): Reich gibi olağandışı bir

adamın —meslektaşlarının uyuşukluğu ve düşüncelerinin çoğunlukta oluşu karşısında yolundan şaşmadan— kapıyı açmaya çalıştığı bir sırada, neler olup bittiği, tüm bunların ışığında açıklık kazanacaktır. Reich'ın tüm saflığıyla, kimseye kulak asmadan zorladığı kapıdan içeri, daha çok bir rastlantı sonucu, ilk adımı atan da Freud olmuştur.

REİCH'IN ORGAZM KURAMI

1920 dolaylarında ruhçözümlemesinin yaşadığı bunalımın iki boyutu vardı. Bu iki boyut en açık ifadesini, o sıralar henüz yanıtı verilmemiş iki temel soruda buluyorlardı: Birincisi; hangi süreçler daha iyiye ve sonra da «iyileşme»ye götürüyordu? İkincisi; «iyileşme» açık seçik nasıl tanımlanabilirdi? İki soru da kuşkusuz birbirlerinden ayrı düşünülemez. Biz yine de ilkin, yalnızca Reich'in sonuncu soruya verdiği yanıt üzerinde duracağız. Bu yanıt, Reich'ın yalnızca özel çalışmalarının ve ruh - sinir hastalıkları kliniğinde edindiği deneyimlerin ürünü değildi. Bunlara ek olarak, Reich, teknik topluçalışmada biraraya getirilen, çokyönlü deneyimleri yıllarca, dizgeli olarak değerlendirmiş, ayrıca bakımevinde, yâni o zamana değin tanınmayan bir hasta topluluğu üzerinde çalışırken edinebildiği yeni türden bilgilerden de yararlanmıştı.

Herşeyden önce Reich'ın, daha o zamanlarda bile bir bütünlüğe sahip olmayan ruhçözümsel kuram parçacıklarının oluşturduğu yumağı elden geçirmesi gerekiyordu. Kısa zamanda bunun da üstesinden geldi. Dirimbilim ve cinselbilime doğru bir yön tutarak, Freud'un yıllar geçtikçe gitgide savsadığı ve sonunda defterinden tamamen sildiği bir çıkış noktası buldu kendine: *Freud'un «güncel sinirceme» kuramını, «ruhsal sinirceme» belirtilerinin «anlam»,*

için «yorumlanması»ndan daha sempatik ve doğabilimlere daha yakın bulmama şaşmamak gerekir [64].

Yine de Reich'a asıl yardım eden, sinirceme sürecinin enerji kaynağı üzerine kuramsal spekülasyonlar ya da sempatiler değil, kılgı (Praxis) olmuştur. O zamanlar için, kılgı alanında Freud'unkinden daha etkili bir yöntem de yoktur. Aslına bakarsanız daha toplu çalışmanın ve bakımevinin kurulmasından yıllar önce edindiği deneyimler, Reich'ın 1923 yılı sonunda meslektaşları önünde yaptığı bir konuşmada, *hiç de önemsiz olmayan bir soruyu, baktığım 28 erkek ve 14 kadın sinirceme vakasının içinde, aynı zamanda iktidarsızlık ya da soğukluk ya da perhiz göstermeyen tek bir hastanın olmaması gerçeğini, ön plana çıkarma*(sını) [65] sağlamıştır. Bundan, her sinir hastalığının önemli, belki de en önemli belirtisinin üreyimsel bozukluk (Genitalstörung) olabileceği varsayımını çıkarmıştır Reich. Dinleyicilerin tepkisi onu hayli şaşırtır: *Konuşmamı bitirdiğimde, bir kutup sessizliği kapladı odayı.* Varsayımı açıkça reddedilmişti. *İki ruhçözümcü son derece sağlıklı bir cinsel yaşam süren yığınla kadın hasta tanıdıklarını söylediler kaba bir sesle. Alışılmış bilimsel ölçülülüklerinin çok ötesinde heyecanlandıklarını gördüm* [66]. Meslektaşlarının bu heyecanlı tepkisi Reich'ı «bir yarayı deştiği» kanısına götürdü.

Reich'ın varsayımının kuramsal arka planı oldukça basitti: Ele aldığı tüm vakalarda saptadığı üreyimsel bozukluktan dolayı vardığı sonuca göre, her ruhsal sinirceme güncel sinircemesel bir çekirdeğe sahipti. Bu çekirdek, ekonomik yönden bakıldığında, libido durgunluğu (tıkanması) sonucu, hastalık belirtilerinin beslenmesi için enerji sağlıyordu. 1923 yılında yapılan bu çıkış ne denli ham ve ayrıştırılmamış olursa olsun: Reich'ın ekonomik öğeye verdiği, merkezi konum, daha sonraki çalışmalarıyla da belirleyici bir görüş olduğunu kanıtlıyordu.

Sözünü ettiğimiz bu konuşmanın üzerinden çok geçmeden, teknik toplu çalışmadaki etkinliğinin de yardı-

mıyla, Reich biraz daha değişik bir tablo çıkardı ortaya: *Yüzlerce vaka arasından... tam bir dölyolu (vajina) orgazmı eksikliği çekmeyen bir tek kadına rastlamadım. Erkek hastaların da aşağı yukarı % 60 - 70'inde üreyimsel bir bozukluk vardı* [67]. Bu saptama görünürde onu eleştirenleri haklı çıkarıyordu, ne de olsa: *Varsayımın doğruysa, yâni üreyimsel bozukluk sinirceme belirtilerini doğuran enerjinin kaynağıysa, bozuk bir üreyimsellikle atbaşı gitmeyen tek bir sinirceme olmamalıydı... Üreyimselliğin teşhis ve sağaltımda oynadığı role ilişkin tüm varsayımları çürüten, nasıl açıklıyacağımızı bilmediğimiz, cinsel yönden sağlıklı erkek sinir hastaları önümüzde duruyordu* [68]. Öte yandan, sağaltım sürecinde yapılan bazı gözlemler —cinsel doyum yeteneğinin yeniden sağlanmasıyla, hastalık belirtilerinin kendiliğinden (spontan) ortadan kalkması— herşeye karşın Reich'ın ilk varsayımını doğruluyordu. Buna uymayan gözlemler de yok değildi. Aslında bunun da nedeni gayet basitti: Pek çok şey daha anlaşılamamıştı; sağaltım tekniği çok az gelişmişti.

Sağaltım ve hekimlikle ilgili sorunlar salt akılyürütmeyle çözülemez. Kılgısal görevlerin yerine getirilmesi sırasında bunlar da kendiliğinden çözüme kavuşurlar [69]. Bu tutumuyla Reich, sinirceme olayının akıl karıştıran çokyönlülüğünü, bilimsel anlayışa yaklaştırmayı başarabildi. *Üreyimsel yönden sağlıklı bir sürü sinir hastasının bulunduğu karşı - önermesi, «üreyimsel sağlık»ın ne olduğunu daha yakından incelemeye itti beni... Şimdi söyleyeceğime inanmayacaksınız belki, ama o günlerin ruhçözümcüleri arasında, insan türüne özgü üreyimsel davranışlar «şu kadınla ya da erkekle yattım» gibi belirsiz tümcelerin ötesinde, tam anlamıyla çözümlenmesi yasaktı. Hastalarıma sevişme sırasındaki davranışlarıyla duyumlarını ayrıntılı olarak anlattırmaya başladıkça, ayrıksız herkesin cinsel yaşamında ciddi bir bozukluğun bulunduğu konusundaki hekimlik inancım pekişti* [70]. Bu özellikle, hatta en çok, cinsel organın dikilmesi açısından oldukça güçlü erkekler için geçerliydi: *Cinsel edimce eşlik eden fantazilerin ayrıntılı bir*

çözümlemesi, erkeklerde bir takım sadist ve övünmeci davranışların görüldüğünü ortaya koydu. Sevişmek... kadını fethetmek, yarmak, delmek ya da ırzına geçmek anlamına geliyordu. Erkekliklerini kanıtlamak ya da cinsel organlarının dikleşme gücüyle kadınları kendilerine hayran bırakmak istiyorlardı... ancak boşalma onlara ya pek az haz veriyor, ya hiç vermiyor ya da hatta, tam tersine son derece tatsız duygular ve tiksinti uyandırıyordu... Onları buna iten gerçek güdüler (Motive) açığa çıkarılır çıkarılmaz, bu düzmece «güç» kolayca yıkılıyordu. Yapay övünme, cinsel organın dikleşmesinde ya da fışkırtmasında beliren ciddi aksaklıkları örtmeye yarıyordu. Ele aldığım vakaların hiçbirinde, sevişme sırasında keyfi davranışa... rastlanmıyordu [71].

Reich'ın bu keşfi erkeğin cinsel işlevi üzerine yaygın bir yanılgıyı düzeltti; yine de önünde uzayıp giden yolda, yalnızca ufak bir adımdı bu. Kuramcıya bir kaos gibi gözüken hekimlik gözlemlerini bir düzene sokabilmek için, Recih'ın bu yolu yürümesi gerekiyordu. Recih'ın başarısında kuşkusuz «doğabilim»e yönelişi, belirleyici bir rol oynamıştır: *Başlangıçta... yalnızca, henüz kanıtlanmamış bir inancım vardı: İnsanın coşkusal (emotional) yaşamı doğaüstü bir kökene sahip değildi; araştırılabilir doğanın sınırları içinde bulunuyordu. Doğadaki herşey gibi, maddenin ve enerjinin işlev yasalarına bağlıydı* [72]. Sonradan ruhçözümlemesi içinden çıkan pek çok akım, Reich'ın da belirttiği gibi, şöyle ya da böyle doğaüstücülüğe kaymaktan kendilerini alamadılar. 1952'deki söyleşi de Reich şunları söyledi: *Libido kuramını ayakta tutan ve geliştiren kimdir biliyor musunuz? Ben kendimi tek kişi olarak görüyorum* [73]... Diğerleri hâlâ Freud'un «temellendirilmemiş üstyapı»sını eşeleyip duruyorlardı.

Burada uzun uzun anlatmamıza gerek olmayan hekimlik deneyimleri sonucu Reich 1927'de başarılı bir iyileşmenin göstergesi ve ölçütü olarak «orgazm gücü» (orgastische Potenz) kavramını ortaya attığında, bu sağaltımsal

hedefe götüren yol, hemen hemen hiç bilinmiyordu. İyileşme sürecinin, ayrıntılarıyla açık seçik bir biçimde gözlemlenebildiği vakalar, Reich'ın pek çok vakada bu ölçüte göre bir iyileşme elde edilememesinin nedeninin yetersiz teknik olduğu görüşünü güçlendirdi. Kuramla kılgının çift yönlü olarak, sürekli birbirlerini düzeltmeleri ve böylelikle dural (statisch) güvenceleri bilinçli olarak devredışı bırakma ilkesini Reich, daha güçlü, yeni sağaltım tekniklerinin öncüsü olduğunda da korumuştur. Buna koşut olarak orgazm gücünün ya da iktidarsızlığın özellikleri de daha kesin bir biçimde ele alınabilir duruma gelmiştir. 1927'de Reich bunu şöyle formüle eder: *Orgazm gücünden, bir insanın, o sıradaki libido birikimine denk düşen bir doyuma ulaşma yeteneğini; ve daha da ileri giderek, görece en sağlıklı gözüken kişilerde bile arasıra orgazmı aksatan, üreyimsel bozukluklardan çok, bu doyuma sürekli ulaşabilme yeteneğini anlayacağız* [74].

Yâni ruhçözümsel terminolojinin anladığı anlamda orgazm gücü tamamen ekonomik bir kavramdır; süresi, sıklığı ya da şiddeti konusunda dıştan belirlenebilir bir norma uyulması, orgazm gücünün ölçütü olamaz, tam tersine, sonunda gerçekten haz duyulup duyulmadığı ya da uyarılmadan sonra hâlâ tüketilmemiş miktarlar kalıp kalmadığı sorusudur ölçüt. Libidonun yüceltilmesi sorununu ve Reich'ın orgazm gücü kavramıyla keyfi bir cinsel norm koyduğu yolundaki, sık sık yinelenen yanlış anlamayı ilerde ele alacağız.

Demek ki orgazmın (bedensel boşalmanın) işlevi, «enerji» açısından formüle edersek, fazla miktarda üretilen libidonun, haz sağlayan bir biçimde boşalmasıdır (Entladung). İndirgenmiş orgazm gücünde, libido tıkanması, sinir hastalıkları belirtilerinin sürmesini sağlamakla kalmayıp, daha sonra açıklayacağımız gibi, kişiliksel koruma oluşumlarının enerjik temelini de oluşturur. Aynı biçimde bu koruma oluşumları da, yeniden libido tıkanmasına yol açmaktadır. Orgazm kuramıyla Reich, Freud'un kuramının en

canalıcı yerini tamamlamış oldu böylece. *Freud'un sinircemeyi iyileştirme formülü doğru, ama eksiktir. İyileşmenin birinci önkoşulu, bastırılan, biliçaltına itilen cinselliğin bilincine varılmasıdır. Ancak bu işlem tek başına iyileşmeyi sağlamaz,* b e l k i *iyileştirebilir, ama mutlaka iyileştirmesi gerekmez. İyileşme yalnızca sinir hastalığının enerji kaynağı, yâni cinsel durgunluk (tıkanma) ortadan kaldırıldığı zaman görülür. Başka bir deyişle, dürtüsel gereksinmelerin bilincine varışın, tam bir cinsel doyum yeteneği ile atbaşı gitmesi zorunludur* [75].

Reich'ın tasarımı başlangıçta ne denli kaba yontulmuş hissi uyandırırsa uyandırsın, sinircme sürecinin en önemli yerini görebilmiştir. Yine de Reich 1942'de, yâni kişilik çözümlemesi ve bitkisel sağaltım ile ruhçözümsel tekniği kat kat aştığı bir sırada, şöyle yazmıştır : *El yordamıyla ilerlerken, yavaş yavaş orgazm iktidarsızlığının belirtilerini yakalamayı öğrendim... Sözkonusu bozukluğun incelenmesi, cinsel ekonominin* (Reich öğretisini 30'lu yıllardan beri böyle adlandırıyordu) *en merkezi hekimlik sorunu olagelmiştir ve bugün hâlâ sonuçlandırılmış olmaktan uzaktır. Ödipus karmaşasının ruhçözümlemesindeki yeri neyse, orgazm iktidarsızlığının cinsel ekonomideki yeri de odur* [76].

Reich'ın Amerikalı bir öğrencisi Myron Sharaf'ın anlattığı şu öykü, Reich'ın her zaman tüm yaratısının temeli ve çekirdeği olarak nitelendirdiği, orgazm gücü kavramı üzerine ne düşündüğünü ortaya koymaktadır: 1949 yılında, Reich orgon-sağaltımcı hekimlerden oluşan küçük bir topluluğa (Reich'ın tekniğini kullanan hekimler, aşağı yukarı 1942'den beri kendilerini böyle adlandırıyorlardı) bir soru sordu; Hekimlerin baktıkları on hasta arasında, orgazm gücüne, yâni sağaltımın hedefine kaçının ulaştığını bilmek istiyordu. Hekimlerden biri yedi dedi, bir diğeri beş; sonunda biri yalnızca iki tane olduğunu itiraf etti. Bunun üzerine Reich : «Bu benimkinin iki katı. Bende on hasta arasında yalnızca bir tane var» dedi [77].

Reich'ın kitabı 1927'de yayımlandığında, Reich'ın ruhçözümlemesi hareketi içindeki yeri çok tartışmalıydı, «üreyimsellik» üzerine yaptığı ilk konuşmanın tepkilerinden edindiği izlenim hiç de yanlış değildi. Kitabı Ruhçözümlemesi Dergisinde [78] ancak 1930'da ele alındı; o da, birkaç yıl Reich'ın yanını tutan, «ruhçözümlemesinin çokbilmişi» Otto Fenichel'in girişimiyle oldu. Fenichel, «ruhçözümlemesi için oldukça anlamlı olan bu tema... gariptir ki, Reich'tan önce pek fazla ilgi çekmemiştir», diye bir saptamada bulunur. Gerçekten de örneğin Freud'un en kapsamlı yazılarında bile orgazm teması —kuşkusuz ruh-bedensel alanda yeralması ve dolayısıyla libido kuramı açısından merkezi bir anlam taşımasına karşın— pek derinlemesine açımlanmamıştır; geç dönem yazılarında da merkezden çok, çevreye ait (peripher) bir öğedir. Kuramın oluşum sürecinde, ölüm dürtüsü varsayımının formülasyonu ve libido kuramının terkedilmesi, bu gelişmeye denk düşer. Freud bu çerçeve içinde tabii ki, aşağıdaki üç soruna yer açamamıştır.

İlk sorun, cinsel uyarılmanın oluşumu ve aktarımı sırasındaki evrelerle ilintili bir sorundur. Reich'ın buna bulduğu çözüm, orgazm kuramıdır. Bu kuramın görüngübilimsel (fenomenolojik) ayrıntılarını burada enine boyuna incelemek olanaksızdır.

İkinci sorunu Freud 1905'de şöyle formüle etmiştir: «Gövdedeki duyarlı bölgelerin doyuma ulaşması sırasında haz ile birlikte oluşan ve aynı öze sahip olan cinsel gerilimin nereden kaynaklandığı şimdiye dek kesinlikle açığa kavuşmamıştır» [79]. Ruhçözümlemesi ön-üreyimsel (praegenital) —oral, anal, kasıl vb.— ve üreyimsel cinsellik arasında ilke olarak bir ayrım gözetmediğinden bu sorun çözümsüz kalmıştır. *Oysa ben, orgazmın işlevi'nde üreyimsellikle ön-üreyimsellik arasındaki* n i t e l i k s e l *ayrımı ortaya çıkarmıştım. Ancak üreme aygıtı orgazmı sağlayıp, dirimsel enerjiyi bütünüyle boşaltabilir* [80]. Haz öncesi denilen evrede, ön-üreyimsel uyarılma (bakışmak, öpüşmek vb.) yoluyla sağlanan gerilimin çok az bir bölümü harcanmaktadır. Do-

layısıyla ön-üreyimsel etkinliklerde gerilimin toplamı gitgide artmakta ve sonunda yalnızca üreyimsel orgazm sayesinde, orgazm gücü ile boşalabilmektedir. Orgazm iktidarsızlığında görülen karmaşık ilişkilere, gelecek bölümde daha yakından eğileceğiz.

Ruhçözümlemesinin üçüncü sorunu, sinirceli kaygının (Angst) oluşumu kuramıyla ilintilidir. Freud'un «Ket vurma, Belirti ve Kaygı» yazısı, «Orgazmın İşlevi» kitabının elyazmasını bitirdikten hemen sonra basıldığı için, Reich bu yazıya yalnızca bir dipnotta tavır alabilmiştir. *Bu yapıtta, Freud'un başlangıçta söylediği güncel sinirceyle ilgili formülasyonların çoğu bir yana bırakılmıştır... Sinirceli kaygı artık, tıpkı dış dünyadaki gerçek bir tehlike karşısında olduğu gibi, bastırılan bir dürtünün uyarısı karşısında ben'in verdiği bir alarm sinyaliydi. Artık güncel kaygı ile sinirceli kaygı arasında bir ilinti kurulamıyordu... Kaygıya cinsel arzuları bilinç altına itmenin sonucu değil, nedeni gözüyle bakılıyordu... Sinircemedeki kaygının, cinsel arzuları bastırmanın nedeni olduğu konusunda tüm görüşler birleşiyordu. Ben, kaygının kendisinin cinsel durgunluğun sonucu olduğunu öne sürmeye devam ediyordum* [31]. Bu karmaşık sorun, Reich'ın «doğabilimsel» düşünüş tarzı için, bir sınama olanağı daha oldu. «Doğa bilimsel» düşünüş tarzı, kaygı gibi temel bir öğeyi, yalnızca «ben'in sinyali» olarak kabul edemezdi. *Burada da, ruhçözümlemesi alanındaki ilk formülasyonlar bana yardımcı oldu. Freud, sinircemede kaygının belli bir biçimde* b a ğ l ı *olduğunu göstermişti. Hasta örneğin bir saplantı belirtisi göstererek, kaygıdan kurtulur. Bu saplantının akış işlevini bozduğunuz an, hemen kaygı belirir. Ama her zaman da böyle değildi bu : Pek çok vaka, her nasılsa açıklanamıyordu... Hastalar her türlü saldırıya karşı sanki «zırha bürünmüş»lerdi. Karşımızda direnen tüm bir* k i ş i l i k *'ti. Böylece kişilik çözümlemesinin eşiğine gelmiş oldum. Görünüşe göre, kişilik zırhı tüm enerjiyi bağlayan düzenekti* [32].

«Saltık» bir cinsellik varsaydığı eleştirisine Reich, daha kuramını hâla diyalektik maddeciliğin kategorileri içinde formüle ettiği sıralarda şu karşılığı vermiştir: *Dürtüler de oluşur, değişir ve ortadan kaybolurlar. Ancak dirimbilimsel değişimlerin meydana geldiği zaman dilimleri ne denli büyükse, toplumsal süreçlerin zaman dilimleri de o denli küçüktür. Dolayısıyla dirimbilimsel olanlar, üzerimizde saltık veriler etkisi bırakırken, diğerleri bize akıp giden, görece şeylermiş gibi gelir* (83).

Reich'ın bu görüşü, örneğin aynı biçimde diyalektik maddecilikle ruhçözümlemesini kaynaştırmak isteyen «eleştirel kuram» yandaşlarınca da reddedilir. Kendi görüşlerini daha üstün bulurlar, çünkü; sözümona kendi kuramları, ürettiği «tezleri de, insanın dürtüleri gibi tarihin bir parçası saymaktadır» (84). Ama sonunda, dönüp dolaşıp Adorno'nun şu tümcesine varırlar: «İyileştirilen hasta, deli olan bütüne benzedikçe, daha beter hasta olmaktadır» (85). «Deli nedir?», «Hasta nedir?» sorularından yola çıkarak, bu tasarımın eleştirisini yapmak niyetinde değiliz, çünkü bu Reich'ın kuramına içkin olan bir şeydir. Adorno'dan alıntı yapmamızın nedeni, onun bu sözlerinin, ruhçözümlemesini yalnızca bireyin varolan bütüne uyum sağlamasını amaçlayan bir sağaltım yöntemi olarak gören anlayışa işaret etmesinden dolayıdır. Ancak bu cephe alma, ilk bakışta göründüğünden daha az kabadır aslında. İki muhalifte de, yâni sağaltımcıda da, eleştirel kuramcıda da, «hastalık» anlayışı farklı olmasına karşın, ortak bir toplumbilimsel kökene sahiptir. Hastalık ve sağlık, iki muhalif için de, toplumsal koşullara göre, oldukça değişken kavramlardır. Ve bu onları Reich'a karşı ortak bir cephede birleştirmektedir. Reich'ın bizi ilgilendiren zaman dilimi içinde saltık olarak alınabilecek sağlık kavramını —ki Reich'a göre sağlıklı olmanın en önemli göstergesi, orgazm gücüdür— tarihsel olarak oluşmuş ya da keyfice konulmuş normlardan ayırt edememektedirler. Bu onlara, hastanın elinden «özgürlük»ünü almak isteyen,

bir sağaltımcının hoşgörüsüz tavrının bir ifadesiymiş gibi gelmektedir.

«Hoşgörü/Hoşgörüsüzlük» sorunu, en az ruhçözümlemesi denli eskidir ve ruhçözümlemesi yöntemiyle yakından bağlıdır. Freud çözümlemeciden duygularını gizlemesini, kayıtsız davranmasını istemiştir. Çözümlemeci hastaya karşı yansız ve anlayışlı bir tavır takınmalıdır: «...hastanın en kaba isteği, bu isteğin doğal bir görüngü olarak kabul edilebilmesi için, hoşgörüyü gerekli kılar» [86]. Hastanın davranışının ahlâki bir değerlendirmesine karşı bir güç olarak bu öneri, bir parça da olsa yararlı ve bilgilenmeyi özendiricidir. Ancak hoşgörünün işlevi çok geçmeden dönüşüme uğrar; Hem sağaltımsal çabaların hem de ruhçözümsel bilginin önünde bir engel oluşturmaya başlar; üstelik çoğunlukla yüzeyselliğin ve yeteneksizliğin, hatta sağaltımcının hoşgörüsüzlüğünün mükemmel bir biçimde gizlenebileceği bir siper de olabilmektedir.

«Çıkar çatışmaları» sonucu saflara ayrılmış bir toplumun siyasal yaşamından ödünç alınan «hoşgörü ya da hoşgörüsüzlük» seçeneği, doğabilimci için, ideolojik bir tuzak, hatta bir açmaz olacaktır. Doğabilimci, özellikle ruh-bedensel hastalıkların düzenliliğini gözardı etmeden, yalnızca yalıtılmış tek bir «ruhsal işlev» ya da «ruhsal-toplumsal» bağlantılar yerine; insanı bir bütün olarak, (yâni ruh-bedensel hastalıkları ve toplumsallığıyla; ki Reich sinirceme sorununun burada yattığını düşünür) gözlemlediğinde kaçınılmaz bir şeydir bu.

Ancak Reich bu açmaza düşmez. Freud'un hoşgörü önerisini bir anlamda ciddiye alır, ama aynı zamanda Freud okulunun o sıralar yaptığı, kaçış amacıyla hoşgörüden yararlanma olayının ipliğini pazara çıkarmaktan da geri kalmaz. *Freud'un sağaltım anlayışına göre, insan, hekim olarak dürtü gereksinmeleri ile toplumsal istemler arasındaki savaşta, en iyi biçimde şöyle cephe alabilir: Tamamen hoşgörülü davranıp, karar vermeyi hastaya bırakmakla.* Ancak, ki en önemlisi de budur: *Hastaya isteklerinin ne ol-*

duğunu açık seçik gösterdikten ve karar verme yeteneğini kazandırdıktan sonra yapacaktır bunu [87]. Böylesi özerk bir işleyişin, «serbest» karar verme yetisinin göstergesi olarak Reich, nesnel ölçütlerini sonradan daha da kesinleştirdiği orgazm gücünü görüyordu. Özgürlüğün gerekeni bilme olduğu formülü, böylece akılcı darkapsamlılığını aşan, daha somut bir içerik kazanmış oldu.

Norm suçlamasına Reich, üreyimsellik tasarımını ilk kez ortaya attığında, karşı koymayı denedi: *Kaldı ki, üreyimsel eğilimin «zorla kabul ettirilmesi» asla sözkonusu değildir; tam tersine, öylesine derine inen bir çözümleme yapılacaktır ki, üreyimselliğin üstünlüğü, birincilliği (Primat) kendiliğinden ortaya çıkacaktır* [88]. Reich ile ruhçözümlemesi arasındaki bu temel çatışmanın bir değerlendirmesini yapmak, ilerde, Reich'ın sonraki gelişimine de değindikten sonra, daha da kolaylaşacaktır: Ruhçözümlemesi bugüne değin bir «konuşma kürü» (talking cure) olarak kalmıştır; oysa Reich söze dayanmayan teknikler geliştirmiş, hastalığın ortaya çıkışının bütüncül bir yorumunu elde etmeyi başarmıştır.

Freud'un fazlasıyla süslü bir biçimde, «yaşam görüngülerinin renkliliği» dediği şeyi, (ki, «insanlarda» demeyi unutmuştur), Reich başka türlü görmektedir: *İnsanın bireysel ayrışması (Differenzierung) denilen şey, bugün temel olarak heryere yayılmış, sinirceli davranış biçimlerinin bir ifadesidir. Bireyselliğe ruhsal alanda geniş oyun alanı verilebilir: Nasıl ki, iki insanın vücutça aynı yapıya sahip olmamalarına karşın, normal bir gövdenin fizyolojisi varsa... ruhsal alanda da, kendini belli bir dürtü biçiminde dile getiren, amacına uygun bir temel yapı vardır. Bu yapı ruhsal ayrışmayı hiç bir surette dışlamaz... Böylece ruhsal alanda «şemalaştırma»ya gidilemeyeceği, yâni ortak alanın aranamayacağı savı çürütülmüş olur. Varolan normal temel yapıdan kaçışı, yan çizmeyi değil, temel yapının çarpıtılmasını hastalıklı (patolojik) olarak nitelendiriyoruz* [89].

İyileşme ölçütü sorusu, kolayca tahmin edilebileceği gibi, akademik bir sorudan başka herşeydi, bugün de hâlâ öyle, tabii o da böyle bir soru sorulursa. Bu sorunun içermeleri, Reich'ın yaşamı ve yaratısının akışı içinde daha açık olarak ortaya çıkacaktır.

Kısaca kişilik çözümlemesi diye adlandırılan, kişilik çözümsel yöntem ve kuram Reich'ın önceden sözünü ettiğimiz, diğer soruna bulduğu geçici çözümdü: Neden iyileşme sağlanıyordu ya da neden çoğunlukla iyileşme sağlanamıyordu? Ekonomik öğenin de tutarlı bir biçimde hesaba katılması, Reich'a kuramsal olarak da, sinir hastasının libidosunun hastalık belirtileri dışında, kişilik diye adlandırılabilecek yapıya bağlı olması gerektiği sonucuna götürdü. Aynı tema üzerine başkalarınca da araştırmalar yapılmıştı. Freud daha 1913'de ifade tarzının, bildirimlerin «nasıl olduğu»nun, ruhçözümlemesi açısından büyük önem taşıdığını belirtmiş, ancak bu noktanın üzerinde daha fazla durmamıştı. Karl Abraham ise kişilik sorununa görüngübilimsel (fenomenolojik) araştırmalarla katkıda bulunmuştu. Franz Alexander da belirti sinircemesi (Symptomneurose) ile kişilik sinircemesini birbirinden ayırıyordu. Ancak «kişilik» kavramının ne olduğu açık seçik, biraz dahi olsun tanımlanmamıştı.

«İyi ya da kötü diye» kişiliğin ahlâkî değerlendirmesi ile doğabilimsel araştırılmasını *birbirine karıştırmayanların sayısı çok azdı. Bugün olduğu gibi, o günlerde de kişilikbilimle (Charakterologie) etik neredeyse eşanlamlı görülüyordu... «Anal» bir kişilik taşımak onur kırıcıydı... oral kişiliğe sahip bulunmak ise o denli tatsız bir şey de-*

ğildi... Gerçi bilimin «nesnel», yantutmaz bir biçimde, «değer yargıları» öne sürmeden çalışması gerektiği söyleniyordu, ama kişiliksel davranışlarla ilgili her tümce bir yargıydı; «sağlıklı» ya da «hasta» oluş üzerine bir yargı doğru olacakken, tam tersine, düpedüz «iyi» ya da «kötü» anlamında bir yargı veriliyordu [91].

Daha 20'li yılların ortalarında toplumbilimsel ve dirimbilimsel bakış açılarını tasarımına katmaya başlayan Reich, böylece bu ideolojik tuzakları aşmak ve «sağaltımın sefaleti»nden kurtulmak için bir çıkış yolu aramak konusunda, göründüğü kadarıyla meslektaşlarından çok daha iyi donatılmıştı.

SAĞALTIMIN SEFALETİ

«Sinirceme nereden gelir; asıl, kendine özgü olan güdüsü nedir? Onyıllarca süren çözümsel çabalardan sonra bu sorun hâlâ başlangıçta olduğu gibi önümüzde, hiç ellenmemiş bir biçimde durmakta» [92]. Aşağı yukarı Freud'un bunları yazdığı (1926) ve sonra da, bu durumun böyle kalmak zorunda olduğu yolundaki kaygısını dile getirdiği sıralarda, böylesi bir yılgınlıktan epey uzak olan Reich orgazmın işlevi ve kişilik çözümlemesi üzerine ilk çalışmalarını yayımlamıştı. Hatta bundan iki yıl önce bile, *İçtepili Kişilik* adlı incelemesinde Reich, incelemenin izlemesi gereken yönü belirtmişti. *Eğer hastalığın yeniden depreşmesine olanak tanımama, başka bir deyişle, gerçek bir iyileşme amaçlanıyorsa, hastalık belirtisinin çözümlemeyle ortadan kaldırılmasını değil, sinircemeli kişiliğin tepki temelinin üzerinde durulması* [93] gerektiğini yazmakla Reich bunu yapmıştı. İyileşmenin de Reich için orgazm gücünün kazanılmasıyla eşanlamlı olduğunu daha önce göstermiştik: *Ben hedefi biliyordum ve birkaç hastada bu hedefe ulaşma şansım oldu. Ama hedefe yüzde yüz ulaşabilmeyi sağlayacak tekniği bilmiyordum. Hatta, sağaltımın hedefi sayımdan emin oldukça, teknik becerimin yetersizliğini de kabul etmek zorunda kalıyordum* [94]. Varolan yöntemden,

ruhçözümlemesini, bir geçim yolundan başka birşey olarak görmeyenler memnun olabilirdi ancak; değil mi ki herşeye karşın yeterince hasta geliyordu.

Oysa Freud'un «edilgen teknik»i çok az etkiliydi. *Yorumlamanın iyileştirici etkisinin sınırlı olduğu anlaşılmıştı... Elde edilen iyileşmeler... çoğunlukla... salt rastlantıyla ortaya çıkıyordu* (95). *Pekçok ruhçözümsel kuralın kesinkes dokunulmazlığı vardı. Dolayısıyla hastanın sinirceli tabularını pekiştirmekten başka bir işe yaramıyorlardı. Bunlardan biri de, ruhçözümcünün hiç görünmemesini... öngören kuraldı. Ruhçözümcüye cinsel bir varlık gözüyle bakmak yasaktı... Böyle ele alındığı zaman, cinsellik hep şeytansı, yasak, ya «mahkum edilmesi» ya da «yüceltilmesi» gereken bir konu haline geliyordu. Ya da: Hastanın sağaltım süresinde cinsel perhiz uygulaması gerektiği kuralı. Peki o zaman hastanın üreyimsel bozuklukları, nasıl olacak da anlaşılıp, ortadan kaldırılacaktı* (96). Edilgen tekniğin bir başka sonucu da, kargaşa durumu denilen birşeydi. Bu durum çok sık ortaya çıkıyordu, çünkü ruhçözümcü, kurallara bağlı kalarak, çözümleme sırasında dizginleri hastanın eline veriyor ve yorumlaya yorumlaya hastanın ardı sıra gidiyordu. *Hastalar ruhçözümcünün kuram uyarınca kendilerinden ne beklediğini tez elden keşfediyor, buna uygun «çağrışımlar» sunuyorlardı* (97). Olumsuz sağaltım tepkisi konusunda da, işin içinden çıkılamamıştı: *Pek çok hasta, düşleri yorumlandığı zaman iyileşecek yerde, beklenmedik bir tepkiyle kötüleşiyordu* (98). Bu Freud'a libido kuramını bir kenara atıp, ölüm dürtüsü kuramına sarılmaya iten görüngülerden biriydi.

Pek çok kişi, bu doyurucu olmayan durumdan kurtulmak için bir çıkış yolu arıyordu: *Stekel... Adler... Jung... Ferenczi... Rank..., hepsi de ruhsal sağaltım durumunu belirleyen bir soru karşısında ne yapacaklarını bilemiyorlardı: Cinsel arzunun bilinçaltına itilmesinden kurtulan hasta doğal cinsel etkinliğini nerede ve nasıl kullanmalıydı? Freud bu soruya, şöyle dolaylı bile olsun değinmemiş, bu*

sorunun sorulmasına bile izin vermemişti [99]. Reich'ın bulduğu çıkış yolunu, yâni kişilik çözümlemesini, orgazm kuramıyla zorunlu bağı dolayısıyla, doğurduğu tüm sonuçlarla birlikte kabul edebilecek tek bir ruhçözümcü yoktu neredeyse. *Viyana toplu çalışmasının aşağı yukarı 20 öğrencisinden hiç biri kişilik çözümlemesi yolunu izlememiştir* [100]. Kişilik çözümlemesi kuramına içkin olan, (ilk elde yalnızca ruhsal açıdan kesin tanımlanabilir), sağlık kavramı, onlar için oldukça yüksek bir engel oluşturuyordu.

Bu engel, aradan yarım yüzyıl geçmesine karşın hâlâ ortadan kaldırılmış değil. Hoş sonraları, Reich'ın gelişimi onları epey geride bırakınca, onlar da sessiz sedasız kişilik çözümlemesi tekniğinin bazı ayrıntılarını kabul ettiler; yine de kişilik çözümlemesinin özü, tabu olarak kalmayı sürdürmüştür. 1979'da yayımlanan «Kişilik ve Sinirceme» adlı (ki bu alanda ilk kitaptır!) monografinin yazarı ruhçözümcü S.O. Hoffmann, dönüp dolaşıp, hep aynı eleştiriyi getirmiştir: «Birincil sorun... sağlık ile hastalık arasındaki yetersiz ayrımdır» [101]. Fizyoloji alanında normal sayılan birşey, ruhbilim için aşılmaz bir sorun oluşturmuştur. Böylesi bir ruhbilimi, kendi tasarımlarıyla birleştirerek, «bütünsellik» elde etmeye çalışan tüm ruh-bedensel hastalık tasarımlarında rastlanmaktadır buna.

REICH'IN SAĞALTIM ALANINA GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Reich'ın çalışması, Freud'un ve öğrencilerinden çoğunun «sağaltımın sefaleti»ni aşmak için giriştikleri deneylerin tam tersiydi. *Freud 1920'den beri... iyileşmeye karşı koymayı açıklayan, bilinçaltında bir cezalandırılma gereksiniminin varolabileceğini öne sürmüştü. O arada ruhbilime «ölüm dürtüsü»nü de sokuyordu... Bundan böyle, bu konuda düşünmenin sonu demekti bu. Hastalar iyileştirilemedi mi, suçlu ölüm dürtüsüydü* [102]. Kuşkusuz herşey böylesine açık bir biçimde dile getirilmiyordu; karşılıklı saflar tam anlamıyla ayrışmamıştı. Ancak sorunlara ve

ruhçözümlemesinin gitgide belirginleşen, toplumsal içermelerinden, doğaüstücü kuramlaştırmalarla yan çizme eğilimi gün gibi ortadaydı. Bu konuda da Freud, libido kuramının gelişiminde olduğu gibi, garip bir biçimde çelişik bir tavır takınmıştı. *Freud öylesine bir spekülasyonda bulunmuştu. Bunun alınıp, kötüye kullanıldığını da çok iyi biliyordu. Kafamı bu konuya takmamamı, hekimlik çalışmama devam etmemi salık verdi* [105]. Freud böylece Reich'ı yatıştırmak istiyordu.

Reich, sağlam sayılan bilgi düzeyini yoklamakla işe başladı. Burada, kuramla kılgı arasında bir boşluk doğmuştu. O zamana değin neredeyse hiç farkına varılmamıştı bunun; oysa kaçınılmaz sonuçlar doğuruyordu. *Toplu çalışmanın ilk yılında elde ettiğimiz en önemli sonuç, ruhçözümcülerin çoğu için, Freud, bu ikisi arasındaki kuramsal ayrımı ta başından ortaya koyduğu halde, «aktarma» sözcüğünün yalnızca olumlu aktarmaları dile getirdiğinin, olumsuzları içermediğinin saptanması oldu* [104]. Demek oluyordu ki, yalnızca güçlü bir olumlu aktarmanın yardımıyla iyileşmek olanaklıydı. Bu konuda anahtar rol oynayan bir olay, Reich'a çok daha iyisini öğretti: *Bir buçuk yıl boyunca, olumlu bir aktarmayla önüme dağ gibi anı yığan bir hastada başarı sağlayamıyordum. Çözümlemeye ara verdikten birkaç ay sonra, bu hasta öteden beri bana hiç güvenmediğini itiraf etti. Bu örnek bana altta yatan, örtük, olumsuz aktarma tehlikesini gösterdi ve ilerde bu gibi beklenmedik açıklamalar işitmemek, bu gibi sağaltım yanılgılarına düşmemek için söz konusu olumsuz aktarmayı arayıp bulmanın, gizlendiği yerden çıkarmanın yolunu öğretti* [105].

Diğer ruhçözümcülerin de kuşkusuz benzeri deneyimleri olmuştur; ancak göründüğü kadarıyla, bunlardan gereken sonuçları çıkarmamışlardır. Denenmiş ve kuramsal olarak temellendirilmiş kurallar «iyileşme»ye yardım ediyorsa, ne âlâ; başarısızlıklar için de zaten pek çok açıklama bulunuyordu. Süreci doğabilimsel yoldan açıklayan,

iyileşme için gitgide sınırları kesinleşen bir ölçüt koyan Reich, böyle bir durum karşısında omuz silkip, sırtını dönemezdi.

Güçlü bir olumlu aktarma sağlamanın, iyileşme süreci için önemi tartışma götürmezdi. Ancak Reich'ın verdiği örnekte de görüldüğü gibi, sözde bir olumlu aktarma sağlanabilir ve ruhçözümcü farkında olmadan, örtük bir olumsuz aktarmanın, bir karşı koyuşun gizlenmesine yarayabilirdi bu. *Beni olumsuz aktarma sorununa eğilmeye götüren de zaten güçlü bir olumlu aktarma yaratma arzum oldu. Hastaya, ruhçözümcüye karşı takındığı olumsuz, eleştirici ya da küçümseyici tutumu vaktinden önce, bütünüyle göstermek olumsuz aktarmanın yoğunlaşmasına değil, tersine bu tutumun ortadan kaldırılmasına ve olumlu davranışların billurlaşıp, ortaya çıkmasına yol açar* [106].

Direnmenin, karşı koymanın çözümlenmesi yeni birşey değildi. Freud daha 1910'da, doğrudan doğruya hastalık belirtilerini yorumlamak yerine, dolaylı olarak karşı koymaları yorumlayarak, örneğin düşlerin yorumuyla, bilinçaltına itilen dürtüleri bilinç düzeyine çıkarmaya başlamıştı. Ancak uygulamada, genellikle bu sürece, baskı uygulayarak yardım edilmesi gerektiğine inanılıyordu: *Arkadaşlarıma, hastayı herhangi bir yorumun doğruluğunu «inandırma»ya kalkışmamalarını öğütledim. Bilinçdışı bir güdüyle ilgili özel bir direnme anlaşılıp safdışı edildiği zaman, hasta bunu hemen yakalar. Direnmenin, önüne dikildiği dürtüyü de içerdiğini unutmamak gerekir. Hasta bir savunma çarkının gizli anlamını yakaladığı zaman, kendini neye karşı savunduğunu anlamaya hazır demektir. Bununla birlikte, hastadaki en küçük güvensizlik belirtisinin, çözümcü karşısında takınılan en küçük düşmanca tutumun doğru ve mantıklı bir biçimde gün ışığına çıkarılması gereklidir. Sağaltıma köklü bir güvensizlik duymayan tek bir hasta yoktur* [107]. Zamanla, hakiki, olumlu bir aktarımın pek ender bulunduğu çıktı ortaya. Önce, uslu, saygılı, uysal olma gibi, genellikle takdir edilen tutumlar ardında gizlenebilen, örtük,

olumsuz aktarımın farkına varılıp, ortadan kaldırılması gerektiği anlaşıldı. Ruhçözümsel kılgıda yeni bir şeydi bu. Reich başlangıçta düzenli ya da dizgesel bir direnme çözümlemesinden yanaydı ve böylece Freud'un yöntemini tutarlı bir biçimde ileriye götürebileceğine inanıyordu.

Ne var ki, Reich 1926 Aralığında Freud'un yakın çevresinde, yeni teknik üzerine bir konuşma yaptığında, genel olarak reddedildiğini gördü. Gerçekten de Reich ortodoks tekniğin pek çok kuralına bağlı kalamıyordu artık, çünkü bunlar, birer dogma olarak görüldüklerinden, yarardan çok zararını görüyordu. Reich'ın, tabu niteliği taşıdıklarını söylediği, iki kuraldan daha önce söz etmiştik: *Hani şu ruhçözümlemesinin temel kuralı sayılan, «akıldan geçen herşeyi olduğu gibi söyleme» ilkesi hastaların çoğuna uygulanamıyordu; ben, başlangıç noktası olarak hastanın yalnız söylediklerini değil, önüme getirdiği* h e r ş e y i, *özellikle de konuşma ya da susma biçimini alarak bu engeli aştım... Sözler yalan söyleyebilir, ama söyleyiş tarzı asla* [109]. Hekim/hasta ilişkisini de Reich, ortodoks olmayan bir biçimde ele alıyordu: *Hastalar, benimle herşeyden önce hekimi eleştirme korkularını aştılar... beni otoriter olmayan, insancıl biri olarak görmeliydiler* [108]*... Hastalara gittikçe daha büyük bir eylem özgürlüğü tanıdım ve bundan ötürü hiç düş kırıklığına uğramadım* [110].

Norveçli kadın ruh hekimi, Dr. Nic Waal, kendi üzerinde uygulanan ruhçözümlemeler konusunda yazdığı bir raporunda Reich'ın sağaltımsal yaklaşımından övgüyle söz eder. Waal iki kez ortodoks bir çözümlemeden «sağlıklı» olarak çıktıktan ve sağaltımcı olarak kabul edildikten sonra, kendini yine de sağlıklı hissetmediğinden, Reich'a gitmiştir. «O zamana kadarki sağaltımcılarım cinsel yaşamıma hayranlık duyuyorlardı... Reich ise hemen... güçlü ve canlı bir erotizmi saldırganlık ve ruh çöküntüsüne karşı bir savunma olarak kullandığımı keşfetti. Aynı biçimde, daha ilk bakışta, ağır saldırganlık sorunlarım olduğunu, ayrıca sahte bir arkadaşlık gösterdiğimi, herşeye evet deyişimin de

yanlış olduğunu keşfetti... Beni bu halimle kabul ediyor, yalnızca uygunsuz ve yanlış yanlarımla savaşıyordu. Ben de gerçek dürüstlüğün ve sevginin... bazen, görünürde acımasız olma cesaretini göstermek olduğunu anlamaya başladım... Ancak tüm bunlar sağaltımcıya büyük görevler yüklüyor, tam bir eğitim ve teşhis yeteneklerine sahip olmasını öngörüyordu» [111]. Kendisinden öncekilerce, tabii o da farkına varabilirlerse, «hoşgörü»ye sığınarak, görmezlikten gelinen ya da «yaşamın renkliliği» deyip geçilen şey, Reich için, ahlâki bir değerlendirmeden öte, bir hastalık belirtisiydi.

Herşeyden önce kişilik çözümcüden de, büyük ölçüde esneklik bekleniyordu. Hasta yalnızca rahatsız olduğu için, ama aslında ruhsal yaşamındaki, işlevini tanımadığı hastalık belirtileri yüzünden hekime başvuruyordu. *Sinirceme dengesini bozan kişi sayılan çözümcü, bu durumda hep düşman olarak görülecektir* [112]. *Yavaş yavaş, hiç bir zaman eksik olmayan* ö r t ü k k i n t a v r ı n ı *anlamaya başladım. Hastanın önümüze getirdiği, coşkudan uzak çağrışımlara takılıp, kafamızı karıştırmak yerine... hastanın kişiliğini nasıl savunduğunu bulmaya çalıştığımızda, adam hemen öfkeleniyordu... Hasta, yaşantılarının boşluğundan yakınıyordu. Ama aynı boşluğu ona bildirim tarzında, soğukluğunda, kendini beğenmişliğinde ya da sahteliğinde gösterdiğimiz zaman, kızıyordu. Başağrısı ya da sürekli tik gibi hastalık belirtilerini kendi dışında sayıyordu. Derindeki kişiliği ise, ta kendisiydi. Bu kişiliği ona gösterdiniz mi, dengesi bozuluyor, küplere biniyordu... Yavaş yavaş, kişinin asıl kendisi saydığı şeyin, her türlü çözümleme girişimini köstekleyen katı ve geçirimsiz bir kütle olduğunu gördüm* [113]. Reich'ın bundan sonraki çabalarının, hastalık belirtilerinin tepki temelinde (Reaktionsbasis) yoğunlaşmasına karşın —ki çokluk hastanın acılarının pekişmesine, ancak hastalığı da daha yakından tanımaya yol açan bir şeydir bu—, Reich'ın yazdığına göre, *ancak üç hasta vaktinden önce sağaltıma ara verdi, oysa eskiden bu iş çok daha sık olurdu* [114].

Sağaltım tekniğini Reich, *Kişilik Çözümlemesi* adlı kitabında kapsamlı olarak ele almıştır.

KİŞİLİK NEDİR?

Şimdiye değin kişilikten, hastalık belirtilerinin «sinircemeli tepki temeli» ve iyileşmenin yolu üzerinde duran, «katı ve geçirimsiz bir kütle» olarak söz ettik. Bu kavramın ne olduğunu, daha net bir biçimde belirlemedik. Oysa burada kastedilen yalnızca sinircemeli kişilikti; ne de olsa, dural bir yaklaşımla, sinircemeli kişiliğin çoğunlukta olduğu, hatta normal sayılabileceği bile söylenebilir. (Hem Freud da, tüm insanlığın müşterisi olduğunu söylemişti). Bu bakımdan sağlıklı kişiliğe daha ilerde değinmeyi uygun gördük. Ancak kişiliğin oluşum ve sürekliliğinin işlevi üzerine, Reich'ın getirdiği önermelerin, her ikisi için de geçerli olduğunu hemen belirtelim.

İlkin Reich'ın, kişilik özelliklerinin kalıtım yoluyla geçip geçmediği sorunu üzerine görüşünden söz edelim en iyisi: *Birtakım tepki biçimlerini belirleyecek kalıtımsal etkenlerin varlığını yadsımıyoruz elbet. Yeni doğmuş bir çocukta bile, belli bir «kişilik» vardır. Ancak biz, belirleyici etkinin çevre olduğunu öne sürüyoruz.* Bu durum hastanın örneğin belli bir yaşa değin kolay heyecanlanabilen ve neşeli biriyken, sonradan yıkkın ya da sessiz ve tutuk olduğunun çözümlemeyle saptanabileceği durumlarda, açık seçik bir biçimde görülmektedir. *Eğitimin eleştirilmesinin toplumsal alanda yaratacağı sonuçlardan çekinerek, çoğunlukla kalıtımsal etkenlerin önemi abartılmaktadır* [115].

Reich'ın 1930 dolaylarında yazdığı gibi, kişilik oluşumu ödipus evresi denilen evrede, *kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzusu ile bu arzuların reel olarak doyumsuz bırakılması arasındaki* çatışkıda meydana gelmektedir. O yaşlarda, *cezalandırılma korkusuyla, cinsel arzuları bastırarak kendini koruyan zayıf bir ben vardır* [116]. Dolayısıyla eğitimin büyük ölçüde etkilediği, dürtü dinamiği süreçleri, ben'in

sürekli değişimine yolaçmaktadır: *Bastırmaların pekiştirilmesi, ben'in katılaşması, savunmanın sürekli ve otomatik bir niteliğe kavuşması gerekir* [117]. Bu katılaşmanın işlevi, *ben'i içerden ve dışardan gelecek saldırılara karşı korumaktır. Sürekli bir hal alan bu işlev, bir koruma oluşumu (formation) olarak, zırh adını hakeder. Bu açık bir biçimde kişinin ruhsal devingenliğinin kısıtlanması anlamına gelir* [118]. Kişiliğin kısa tanımlarından biri de şudur: *Kişilik, bir bireyin tipik yapısı, sterotip davranma ve tepki gösterme tarzıdır* [119]. *Zırhın kendisini de, belli bir devingenlikle donatılmış olarak düşünmek gerekir... Sağlıklı ve sinirceli kişilik yapıları arasındaki ayrımı, kişiliğin devingenlik derecesi... belirler* [120].

Demek ki, kişilik oluşumunun işlevi, *bastırılmış dürtülerin baskısını azaltmak, ben'i güçlendirmektir. Ancak bu sürecin bir de olumsuz yanı vardır* [121]. Bu süreç haz duymamaya karşı etkili olsa da, ekonomik olarak ancak libidonun bağlanmasıyla olabilir; böylelikle haz duyma ve birşeyler yaratma yeteneği de zayıf düşmüş olur. Zırhlanma ne denli güçlü ve katı olursa, bu da o denli artar. Zırhla kaplı organizma, enerji açısından, çekili el freniyle giden bir arabaya benzetilebilir. Kaldı ki bu, tek olumsuz yan etkisi de değildir. *Kişilik zırhı bir yandan çocukluk çağındaki cinsel çatışkının* sonucu, *öte yandan da onu çözme biçimidir. Ayrıca, kültür çevrelerimizde, kişilik oluşumunun içinde bulunduğu koşullar altında, pek çok vakada görülen, daha sonraki sinircemeli çatışkıların ve belirti sinircemelerinin de* çıkış noktasıdır; *kişilik yapısından gelen,* sinirceli tepkilerin temelini *oluşturur* [122].

Kişilik oluşumunun ne ölçüde hastalığa yol açtığı temel olarak dışçevre etkilerine, yâni çokluk eğitime bağlıdır. Bluğ çağında çocukların kendi kendilerini doyurmalarına karşı gelinmesini ve sürekli cinsel perhizin öngörülmesini Reich en zararlı etkiler arasında görür. Çünkü: *Çocukla, ana-baba arasındaki çatışkı ancak çocuğun cinsel*

ekonomisi bozulunca, sinir hastalığına yolaçmaktadır. Böylece ilerki yaşlarda bireyin libido ekonomisine çekidüzen verebilme yeteneği de bundan zarar görebilmektedir. Çatışkı enerjisini de, sinir hastalığının doğmasına önayak olan üreyimsel-cinsel enerji birikiminden almaktadır [123]. Bir bozukluk bir kez başarılı oldu mu, eğer yeterince yoğun ise, bir daha çok zor geri döndürülebilen, kendikendini koruyan, hatta pekiştiren bir sürece dönüşmektedir.

Reich sonraları, insan organizmasının işlevleri üzerine, tek yanlı ruhçözümsel kavramların sığlığını aştıktan sonra haz düşmanı bir eğitimin nelere mal olduğunu hiç bir zaman gözardı etmeden sinircemenin geniş yayılımının nedeni olarak gördüğü süreçlere daha derinlemesine bir bakış kazanabilmiştir. (Sahici bir hazza ve hakiki yaşama) «insanın verdiği 'hayır' yanıtının kaynağı»nı çoğunlukla başarıya ulaşamayan kişilik oluşumuna yatkınlık olarak görür; bu durum yaşamın ilk, hatta doğumdan önceki (praenatal) evrelerinde ortaya çıkmaktadır.

Bu temaya, ayrıca Reich'ın kişilik ayrışmasının koşulları ve sağaltımsal etkileme üzerine ayrıntılı çalışmalarına burada daha fazla değinmek ne yazık ki olanaksızdır.

Reich çok geçmeden kişilik çözümlemesini, ruh-bedensel hastalıklar tasarımıyla bütünleştirdi. *Bugün artık kişilik çözümlemesi eskiden betimlediğim gibi yapılmıyor... Kişilik çözümlemesi, coşkusal işlevlerin* d i r i m s e l e n e r j i y e d a y a l ı ç e k i r d e ğ i *ni kavramamıza yetmemektedir,* diye yazar, 1948'de *Kişilik Çözümlemesi*'nin üçüncü basımının önsözünde. *Kişilik Çözümlemesi*'nin, olduğu gibi basılmasının nedeni, *orgonomiyi (acunsal enerji bilimi) ve tıbbi orgon sağaltımını (acunsal enerjiyle sağaltım) anlamaya giden yolu* [124] kolaylaştırmak içindir.

SİNİRCEMELİ VE ÜREYİMSEL KİŞİLİK

Kişilik çözümsel tekniğin uygulanması bağlamında iki genel soru çıkıyor karşımıza: *Çözümleme, ne ölçüde ki-*

şilik değişikliği gerektirmektedir? Ve bu değişiklik ne ölçüde sağlanabilir? Birinci soruya verilecek yanıt kolaydır: Sinircemeli kişilik, sinirce belirtilerinin kişiliksel temelini oluşturduğu, hastanın çalışma ya da cinsel haz duyma yeteneklerini aksattığı ölçüde değiştirilmelidir.

İkinci soruya gelince, bu da ampirik olarak yanıtlanabilir... Bugün (1933) ruhçözümcülerin elindeki araçlarla, kişiliğin niteliksel değişimi sağlanamaz... Ancak niceliksel değişimler sağlanabilir [125].

Burada Reich'ın sinircemeli kişilik tipolojisini uzun uzun anlatamazsak da, az çok elde edilen niceliksel değişimlerden Reich'ın çıkardığı sonuçlara değinebiliriz. *Böylece, yıllar süren çalışmalar sonucunda, «sinircemeli kişilik»in karşıtı olarak gördüğüm «üreyimsel kişilik»in ana çizgileri yavaş yavaş belirdi* [126]. İdeal alınacak tip, tabii ki buydu. «Üreyimsel» adlandırması da, burada alışılagelen ruhçözümsel anlamının dışındadır. Reich'ın bu sıfatı seçmesinin nedeni bu kişilik tipinin temel niteliği olan, orgazmla doyum sağlama yeteneğini ifade edebilmek içindir: Reich'a göre bu yalnızca üreyimsel yoldan olabilir. *Hastalar üreyimsel olarak, tam anlamıyla kendilerini verebilme yeteneğine eriştikleri zaman, öyle çabuk ve derinlemesine değişiyorlardı ki, başlangıçta bu görüngüyü kavrayamıyordum* [127]. Reich'ın sonradan tüm kitaplarının başına koyduğu savsözü şuydu: *Sevgi, çalışma ve bilgi yaşamımızın ana kaynaklarıdır. Öyleyse, yaşama onlar yön vermelidir.* Bu üç kavramın yardımıyla, hastalardaki sözü erilen değişiklikleri genel çizgileriyle anlatmaya çalışacağız.

Eskiden robot gibi, işleriyle içten bir ilişki kurmaksızın çalışırlarken, çalışmayı kaçınılmaz bir kötülük gibi görürlerken, hiç üzerinde düşünmezken, şimdi iş konusundaki yargıları değişiyordu. O güne dek sinirsel bozukluklar kendilerini sürekli bir işe vermelerini engellerken, şimdi, kişisel ilgi duyacakları, yaşamın akışına katkıda bulunacak bir

işe müthiş gereksinim duyuyorlardı [128]. Sorunlar çıkmıyor değildi; ancak bunlar, çalışma sürecinin toplumsal örgütlenmesinden kaynaklanan sorunlardı.

Cinsel alanda kendini gösteren değişiklik de, bundan daha az çarpıcı değildi. Orgazm gücüne kavuşmazdan önce yosmalarla yatıp kalkmakta hiçbir sakınca görmeyen kişiler, bu gücü elde ettikten sonra böyle bir şey yapamıyorlardı... Eskiden sevişmeyi, bir «evlilik görevi» diye kabul eden kadınlar, artık böyle bir şeye yanaşmıyorlardı... Evli olsun, bekar olsun, sevişme sırasında, en küçük bir heyecan duymadıkları için her karşılarına çıkanla yatan kadınlar artık eksiksiz doyumu tadıyor ve cinselliğin hafife alınamayacağını düşünmeye başlıyorlardı [129]. Burada da iyileşmeyle birlikte, yine yaşamın toplumsal örgütlenişinden, bu kez evlilik, genelev vb. kurumlardan kaynaklanan sorunlar çıkıyordu ortaya.

Hastalar kendiliğinden, yaşadıkları çevrenin ahlâkçı tutumlarını garip, yabancı birşey gibi algılamaya başlıyorlardı. Eskiden evlilik öncesi el değmemişliği canla başla savunurken, şimdi bu gerekliliği gülünç buluyorlardı [130]. Kuşkusuz coşkusal sağlık ile ideoloji oluşumu arasındaki ilişkiler, geniş bir alana yayılmıştır. İdeoloji oluşumu da, pek «ikna edilemeyen» ve genellikle özerk olduğu varsayılan anlık'ın (intellekt) bir işlevi olarak görülür. (Freud'un, dürtülerin anlık'ın egemenliğine girmesi yolundaki isteğini anımsayalım). Reich ise bir sağaltımcı olarak şunları söylemiştir : *Anlık'ın etkinliği, kimi zaman, öyle yapılanmış ve yöneltilmiş olabilir ki, son derece hünerli bir olgulardan kaçma aygıtına, kişinin dikkatini gerçek dünyadan başka yerlere çevirme etkinliğine benzeyebilir* [131]. Ruhçözümlemesi, böylesi durumlarda hastayı gerekirse ruhçözümleme öğretisinin iyi bir kuramcısı yapıp, çıkar, ama bunun dışında, onu hemen hemen hiç değiştirmez. *Oysa, kişilik çözümlemesi dizgeli olarak uygulandığında, hastanın entellektüel bilgisinin çok ya da az oluşu, pek bir şey farketmemektedir* [132]. Ruhçözümlemesinde olduğu gibi, bazı şeylerin okunmasının yasaklanması da gereksizdir.

Freud'un başlangıçtaki kuramını geliştiren Reich'ın sayesinde, Freud'un, ruhsal yaşamda «akıl»ın diktatörlüğünü canügönülden istemesinin, doğaüstücülük olduğu ortaya çıkmıştır. Reich her ne kadar toplumsal gelişimin hedefi olarak, anlık'ın öncelik kazanmasını onaylasa da, birey söz konusu olduğunda, libido ekonomisinin önkoşullarını sayıp dökerken, böyle birşeyi kabul etmez: *Üreyimselliğe mi, anlığa mı öncelik tanınması, sıkı sıkıya birbirine bağlıdır, tıpkı libido tıkanıklığıyla sinircemenin, üst-ben (suçluluk duygusu) ile dinin, histeri ile batıl inançların, üreyimsellik öncesi libido doyumu ile bugünkü cinsel ahlâkın birbirlerine bağlı oluşları gibi* [155].

Toplumda «üreyimsel kişilik» ideal tipine yaklaşan ya da yaklaşması sağlanan kişinin, bilgi alanında karşılaştığı sorunlar, diğer alanlarda karşılaştığı sorunlardan daha çetindir; ne de olsa «düşünceler özgürdür». Bu alan da, diğer alanlardakilere benzer ilkelere göre örgütlenmiş olmasa, çok şaşırtıcı olurdu herhalde.

Reich'ın idealtip olarak betimlediği üreyimsel kişilik, cinsel ekonomi açısından öz-denetleme ilkesine göre işlemektedir. Bu kişiliğin davranış biçimi —sinir hastasının, zorla ahlâkî denetlenmesinin tersine— *«şunu yapmalı», «bunu yapmamalısın»a göre değil, kendiliğinden cinsel arzu ve doyumun gereklerine göre yönlendiriliyordu* [154]. *...Sağlıklı kişide, kılgısal olarak ahlak diye birşey yoktur, çünkü ahlâki bir baskıyı gerekli kılacak içgüdüler (İmpuls) de yoktur* [155]. Hiç kuşkusuz üreyimsel kişiliğin de, haz sağlamayan durumlardan kendini koruyabilmek için, bir «zırh»ı vardır: *Üreyimsel kişilik, bu zırhın yasalarına boyun eğecek yerde, onu dilediği gibi kullanır. Onun zırhı yaşamın tüm durumlarına ayak uyduracak denli esnektir* [156]... *Üreyimsel kişilik zırhını istediği zaman kapatır, istediği zaman açar. Yasaklanmış birşeyleri bastırması gerekmediği için, kişilik zırhına dilediği gibi buyruk verebilir* [157]. En önemli özelliklerinden biri de kendiliğinden (spontan) yüceltme (Sublimierung) yeteneğidir.

YÜCELTME

Yüceltme bir ruhçözümlemesi kavramıdır. Freud, kendisinin de dediği gibi, bu kavramın oluşumunda, Heinrich Heine'nin «Harz Gezisi»nden esinlenmiştir. «Harz Gezisi»nde Heine, gençken yakaladığı tüm köpeklerin kuyruğunu kesen ve sonradan ünlü bir cerrah olan bir adamın öyküsünü anlatır. «Adam tüm yaşamı boyunca aynı şeyi yapmıştır; gençliğinde sadist taşkınlığı için, sonraları da insanlığın yararına. Bu anlam kaymasına, yüceltme adının uygun düşeceğini düşündüm» [138].

Ruhçözümlemesinde «insanlığın yararına» olan şey her zaman toplumsal normlara bağlıydı. O halde asker de, fabrika işçisi de, ruhçözümcü de bir yüceltmede mi bulunuyordu? Doğal olarak, sağlık sorununda olduğu gibi, yüceltme ile tepkisel oluşumu ayırmaya yarıyacak elle tutulur, somut ölçütler bulunamıyordu. Böylesi iki merkezi kavram üzerine belirsizliğin varolması, aralarında bir bağıntının olduğunu getiriyor akla. Reich için sorun orgazm kuramıyla, otomatik olarak, kendiliğinden çözüldü: *Orgazm yoluyla doyum ve yüceltme nasıl üreyimsel kişiliğin nitelikleriyse, tepkisel oluşum da sinirceli kişiliğin niteliğidir. Ancak bu, sinirceli bireyin yüceltme nedir bilmediği ya da sağlıklı kişinin hiç bir zaman tepkisel davranışlarda bulunmadığı anlamına gelmez elbet* [139]. Ön-üreyimsel libidonun, hazöncesi sevişmelerde, oynaşmalarda, cinsel olarak tüketilmeyen bölümü yüceltilebilir; ama üreyimsel libido asla. Reich'a göre, *libidonun tıkanıklığı ne denli büyükse, ön-üreyimsel yüceltilmesinin de o denli güç olduğunu* [140] göstermiştir kılgı.

Freud'un sağaltım kavramı, bastırılmadan kurtarılan dürtü gereksinmelerinin ya yüceltme ile, (yüceltme, bugüne değin, «hâlâ kadri anlaşılmayan bir lütuftur») ya da tamamen zihinsel (mental) bir yargılama işlemi ile, hastalık belirtisi ortaya çıkaran etkinliklerini yitirmelerini öngörür. Sonuncusu (zihinsel yargılama) Reich'a göre, ancak, *dürtü*

gereksinmelerinin yargılanması,... dürtü yaşamının düzenliliğine bağlı olmadığında, işleyebilir... *Aynı biçimde, dürtülerin yüceltilmesi de belli bazı önkoşullara bağlıdır* [141].

Reich daha 1926'da bunu görmüştür: İster tarihsel olarak boygöstermiş olsun, ister keyfi olarak konulmuş olsun bir normlar sistemine uyum sağlamak, sağlık ya da yüceltme yeteneği için ölçüt olamaz. Bunun yerine, bireyin, sinir hastası olmadan ya da hep sinir hastası olarak kalmadan, uyum sağlayacağı bir sistem nasıl oluşturulmalı sorusu sorulmalıdır. Bireyin içinde yetiştiği, toplumsal koşulların hastalığa yolaçıcılığı en aza indirgendiği zaman, *eğer kültür dediğimiz şey, ağır bir kollektif sinirceme değil de, bir yüceltme ise, gerisi kendiliğinden gelmelidir* [142]. Bu da yalnızca büyük ölçüde anarşist ilkelere dayanan bir toplumda olabilir.

İKİNCİ ELDEN DÜRTÜLER VE MAZOŞİZM SORUNU

Olaya başka açılardan da bakan Reich, *ataerkil-otoriter çağın, kültürlü insanı*'nın ikinci bir modelini çıkarır ortaya. Şöyle betimler kültürlü insanı: *Üç katmanlı, canlı bir yapıya sahip bir varlıktır... En dışta, kendini denetleme, saplantı haline gelmiş yalancı bir incelik, yapay bir toplumseverlik maskesi vardır. İnsanoğlu bu katmanla, Freud'un «bilinç dışı» adını verdiği, gücünden hiçbir şey yitirmeksizin, dizginlenebilen sadizm, açgözlülük, şehvet düşkünlüğü, kıskançlık, sapıklık gibi şeylerin yeraldığı ikinci katmanı örter. İkinci katman, cinsel yaşamı yadsıyan kafa eğitiminin yarattığı yapay bir olgudur; insan bilinçli olarak baktığında onu, ağzı açık bir iç boşluk gibi algılar* [143]. Ruhçözümlemesinin tersine, Reich kendi yöntemiyle, üçüncü ve son katmana, yâni *dirimsel çekirdeğe* ulaşmayı başarmıştır. Üçüncü katmanda d o ğ a l *toplumseverlik, cinsellik, kendiliğinden çalışma sevinci,* s e v g i *yeteneği bulunur ve etkinlik gösterirler... İnsanoğlunun içinde bulunduğu toplumsal yoksulluğu yenebilmesi için biricik gerçek umut bu katmandadır* [144].

Bugünkü normal insanı gösteren bu modelde, tüm yaşam etkinlikleri için içgüdülerin (İmpuls) «dirimsel çekirdek»ten geldiği varsayılmaktadır; ancak dışarıya çıkış «yol»u üzerinde, «ikinci katman»ı geçtikleri ve bu arada dönüşüme uğradıklarından, «en dıştaki katman» tarafından maskelenmeseler, bu çarpık, saptırılmış biçimleriyle günışığına çıkacaklardır. Reich bu yüzden bunlara *ikinci elden dürtüler* adını takmıştır; örneğin katı bir zırha bürünmemiş ufak çocukta ya da başarılı bir kişilik çözümlemesinden geçmiş bir yetişkinde açıkça görülebilen, birinci elden dürtülerden farklıdır bunlar. Ruhçözümlemesi bu niteliksel ayrımı tanımaz. *Tartışmayı kesen de işte budur... Cinsel etkinliğin doğal olmayan, ikinci elden özellikleriyle, her insanın özünde yatan doğal sevgi gereksinmelerini birbirinden ayırmazsak, hiçbir yere varamayız... Tüm yargılamalar, tabii* h a k ' *lı (!) olarak, bu karikatüre dayanır işte. Çünkü böyle bir tartışmada hep ahlâkçılar kazanır, kazanmak zorundadırlar* [145].

İster bilimadamı olsunlar, ister olmasınlar, gericiler ile tutucular için, Reich kısaca bir cinsel bolşevik ya da bunun gibi birşeydi; liberaller ile ilericiler —özellikle programlarında cinsel özgürlüğü bulunduranlar— da Reich'ı, bugüne değin, dıştan bakıldığında belli olmasa bile, hep reddetmişlerdir. Çünkü onlar keyfi ve normatif olan herşeyden kuşku duyarlar. Reich da kalkıp, şöyle şeyler yazmıştır: *İkinci elden, doğal olmayan, toplum dışı dürtüler, bir de ahlâksal frenlemeyle karşılaşırlar. Doğal haz duyma gereksinmelerine ise, eğer bunların gerçekten «yaşanması» isteniyorsa, ancak özgürlük ilkesi uygulanabilir. Asıl sorun, her durumda «dürtü» sözcüğünün ne anlama geldiğini bilmektir.* [146].

Reich'ın, kişilik çözümlemesi tekniğinin, etkili bir teknik oluşuna borçlu olduğu, önemli bir kuramsal yeniliği daha vardır. İlk bakışta yalnızca uzmanları ilgilendirir gözüken bir yeniliktir bu : Mazoşizm sorununun çözümü. Burada kastedilen, pek az mazoşist kişilik tarafından geliştirilen

mazoşist sapıklık değil, *insanın tatsızlığı (Unlust) nasıl dürtüsel olarak isteyebileceği ve hatta bundan nasıl bir doyum çıkaracağı sorunudur* [147]. Dürtü ruhbiliminin bu çelişkisinden Freud, ileriye götürülmesi pek zor bazı sonuçlar çıkarmıştır: Ölüm dürtüsü büyük ölçüde bir «birincil mazoşizm» [148] ile, yâni «acı çekmeye dirimsel istenç» ile özdeştir.

Reich bu sorunu, *dört yılı aşkın bir süre baktığı bir vakanın yardımıyla*, aydınlığa kavuşturdu. *Bu vaka, o güne değin, bir giz perdesiyle örtülü kalmış bir sürü sorunu aydınlatmamı sağladı* [149]. Burada bunun üzerinde uzun boylu durmayacağız. Reich'ın vardığı sonuç şuydu: *Mazoşizm* İ k i n c i e l d e n d ü r t ü l e r i n *prototipidir... Ruhçözümlemesinin sandığı gibi, sinir hastalığının nedeni değil, sonucudur* [150]. (Ruhçözümlemesi, dirimsel olarak varolan, içsel bir temel çatışkıya öncelik verdiğinden, *gereksinmelerle dışdünya arasındaki temel çatışkı* [151] konusundan uzaklaşmıştır). Reich'a göre, tüm sinircemelerde mazoşist bir yön vardır; mazoşizm öğesi, sağaltım sırasında en geç orgazm gücünün elde edilmesinden hemen önce, hazdan duyulan, elementar kaygı biçiminde ortaya çıkar. Hazdan kaygı duyma, insanoğlunda neredeyse «ikinci bir doğa» halini almış; en yüksek tinsel ürünlerde bile, genellikle gizli, ama belirleyici bir etmendir. F i z y o l o j i k *haz duyma işlevinin temelinden bozulması*, bu kaygıyı ortaya çıkarmıştır. Yine de birkaç yıl almıştır bu, çünkü: *Mazoşizm düzeneğinin anlaşılması, dirimbilime giden bir yol açmıştı önümde* [152]. İnsan yaşamının diğer alanlarının anlaşılmasında da, Mazoşizm sorununa getirilen bu yeni bakış önemli bir köprü görevi gördü. *Böylece, hiç hesapta yokken, tüm ızdırap çekmeye dayanan dinlerin ve felsefelerin candamarına toslamıştım* [153]. *Bunun da ötesinde, Mazoşizm kitle ruhbiliminin ana sorunu haline geldi* [154].

1934 Ağustosunda Luzern'de yapılan XIII. Kongresinde Reich, Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği'nden (URD) çıkarıldı. Reich'ın söylediğine göre, gerçekte, *kongre tamamen bu üzücü olayın etkisi altında geçmişken* [155], kongre tutanağında bu olaya tek bir sözcükle bile değinilmez. Ruhçözümlemesinin tarih yazımından da, bir çarpıtmadan başka birşey öğrenemiyoruz: Onlara göre, Reich'ın kendisi URD'den çıkmış. Freud'un yaşamöyküsünü kaleme alan ve 1952'de tüm bunları kağıda dökerken, kendinden oldukça emin olan Ernst Jones'un yorumudur bu. Hem de 1934'-de bile, az da olsa bir takım kişiler, Reich'a hak verdikleri halde, bunda diretebilmiştir. Reich o sıralar varolan bazı koşulların kısa bir dökümünü yapmaya çalışmıştır (156). Yine de ruhçözümlemesi tarihi içinde, Reich'ın yerinin boş kalmasına yol açan olaylardan çoğu, o zamanlar (ama ondan sonraki onyıllarda da) perde arkasında Freud dahil, etkili bazı kişilerin susarak ya da kaş göz işaretleriyle anlaşmaya varmaları sonucunda olmuştur. Hiç kötülük düşünmeyen ya da yan tutmayan meslektaşlara, bunun formel ve yalnızca geçici bir uygulama olduğu izlenimi verilmiş; Almanya'daki siyasal gelişmelerden sonra, gerekli görülen bir uygulama olduğu söylenmiştir. «Sürüdeki kara koyun»un unutulup gitmesinde, sürgün ve dünya savaşı da üzerlerine düşeni yapmışlardır.

Reich'ın yeniden gündeme gelmesi, meslektaşlarının karşı koymalarına karşın, 60'lı yılların sonuna doğru, öğrenci hareketinin Reich'ı yeniden keşfetmesiyle olmuştur. O zamandan bu yana, kuramlarının bazı bölümleri çoğulcu bir çeşitlilik içinde varlıklarını iyi kötü sürdürse de, 1934'de, olumsuz yönden de olsa, gösterilen ilgiyi bir daha bulamamıştır. O zamanlar konuyla ilgilenenlerin çoğu, Reich'ın dediği gibi, gerçekten, *Freud'un ilk başlarda devrimci olan öğretisinin tutarlı bir devamı*'nın [157] söz konusu olduğunu bilmekteydiler. Bir tek bu açıdan bakıldığında, tüm olup bitendeki fesat yönü daha az inanılmaz gelebilir insana.

RUHÇÖZÜMLEMESİNİN «ZINDIK»LARI

Freud'un başlangıçtaki öğretisindeki devrimci öğe, kuşkusuz onun cinsellik tasarımıydı. Cinsellik yüzünden Josef Breuer ve Wilhelm Fliess ile arkadaşlıkları bozulmuştu. Bu yüzden onyıldan fazla bir süre tamamen bilimsel yalıtılmışlıkta çalıştı Freud. Yine bu yüzden çok değer verdiği çalışma arkadaşları Alfred Adler, Carl Gustav Jung ve Otto Rank ondan ayrıldılar. Freud'un bu «zındık»larla ne denli temelden hesaplaştığını gösteren, yalnızca «Toplu Yapıtları»nın ad dizininde bu adların karşısındaki sayfa sayısının çokluğu —her biri için en az yetmiş— değildir. Freud, kendisiyle rekabete giren kuramlarla, nesnel ve dürüst yöntemlerle tartışmayı yeğler. Çatışma durumlarında da uzlaşmaya yatkındır; ta ki ruhçözümlemesi topluluğundan, karşısındaki kendi isteğiyle ayrılsın, yoksa zorla adam çıkarılmasını kabul etmez asla.

Örneğin daha önceden mitlerin ve söylencelerin anlamı üzerine çalışmalar yapmış, amatör bir çözümcü olan Otto Rank, 1924'de, Ödipus karmaşasının merkezi öneminin yerine, ki ruhçözümlemesi için sinirceme ile kültürün kaynağı ve kökenidir bu, doğum traumasını koyan bir kuram attı ortaya. Freud bunun üzerine, Ferenczi'ye yazdığına göre, neye uğradığını şaşırdı; çünkü bu kuramı o denli ciddiye almıştı ki, tüm yaşamını verdiği sinircemenin cinsel

nedenleri üzerine yaratısının tamamen yıkıldığını sandı. Rank'da da sinirceme çatışkısının dirimsel olarak belirlenmesi yalnızca onu avutabiliyordu. Ancak Freud çok geçmeden kendi kuramının statüsü üzerine daha az titiz olmaya ve Rank'ın yanlışını bulduğuna inanmaya başladı. Yine de Rank'ın fikrini, gereğinden fazla, uzun uzadıya tartışmıştı. Hatta yıllar sonra, Rank Freud'a sırtını çoktan döndükten sonra bile, Freud onun düşüncelerini «cesaretli ve özlü» oldukları için övdü. Freud'un yazılarında Rank'ın adının sıkça ve bu biçimde geçmesi, Ruth Mack Brunswick'in beceriklili-ğini överken ya da Sandor Ferenczi'yi çözümleme ustası olarak adlandırırken olduğu gibi, genellikle Freud'un teveccühü olarak görülür.

FREUD REİCH'I ANLATIYOR

Burada kabaca anahatlarını çizdiğimiz arkaplân gözönünde tutularak bakıldığında, Freud'un yazılarında Reich'tan ne kişi olarak ne de çalışmalarıyla söz edilmemesinin bir çelişki olduğu görülmektedir. Reich'ın, özellikle 1922 Berlin kongresinde, Freud'ca çok önemli bulunan temalar üzerinde yoğunlaştığı dikkate alınırsa, bu çelişki insanı daha çok şaşırtır. Üstelik Freud'un son dönem yazılarında, Reich'ın yazılarını tamamen bilmezden gelerek, bu alanlarda nelerin «elden kaçırıldığı» üzerine dert yanması, olayı neredeyse gülünç kılmaktadır.

1930'da Reich Berlin'e gidene değin, her ikisi de sürekli kişisel ilişkide bulunmuşlardır. Freud'dan 40 yaş küçük olan Reich şunları anımsar : *Bir sorunum olduğunda, odasına çıkardım, yarım saat, bir saat o konuyu tartışırdık* [158]. Ölüm dürtüsü, cezalandırılma gereksinmesi, acı çekme istenci gibi temalar da bu sorunların arasındaydı. 1920'den beri kendi çalışmalarını pek önemsemeyen Freud, Reich'a: *Kimseye aldırmadan bakımevindeki çalışmanızı sürdürün. Benim öne sürdüğüm yalnızca bir varsayım... bir düşünce oyunundan başka birşey değil!* [159], öğüdünü verir. Bunlar ölüm döşeğine uzanmaya hazırlanan birisinin düşüncele-

ridir; Reich bunu çok sonraları; düşünme ile tüm organizmanın genel durumu arasındaki bağıntılar ve dirimsel hastalıklar üzerine geliştirdiği kuramının bağlamında görebilmiştir.

Freud'un 6 Mayıs 1926'daki 70. doğumgününe Reich, aşağı yukarı 200 sayfa tutan *Orgazmın İşlevi* kitabının el yazması bir örneğini armağan olarak sunar. *Kitabın başlığını okuyunca pek hoşnut kalmadı. El yazması örneğe bir süre baktı, duraksadı, sonra bozuk bir sesle : «Bu kadar kalın mı oldu?» dedi... Akılcı bir tepki değildi gösterdiği. Her zaman oldukça saygılıydı, belli bir temele dayandırmadan, böylesine yaralayıcı konuşmazdı.* Freud kendisine ithaf edilen yazıyı iki aydan fazla elinde tuttu. *Oysa kendisine sunulan yapıtı birkaç günde okuyup, görüşünü yazılı olarak bildirmek, Freud'un adetiydi* [160]. Kitap üzerine yargısı olumlu, ancak mesafeliydi. *Freud, 70. yaşgününde bizlere dünyaya güvenmemek gerektiğini söylemişti. İnsanların bizi eller üstünde tutmasının hiçbir anlam taşımadığını belirtti ısrarla. Dünya ruhçözümlemesini, sonradan başını daha kolay ezebilmek için, benimsiyordu. Ruhçözümlemesi derken «Cinsel Yaşam kuramı» demek istiyordu. Eh, ben de işte cinsel yaşam kuramını sağlamlaştıracak bir katkıda bulunmuştum... Freud, «orgazm kuramı» çözümünü neden reddediyordu acaba?... Orgazm kuramının tüm sinirceme öğretisi için, beraberinde getirdiği sonuçların, herkesi ürküttüğünü hiç mi hiç göremiyordum o günlerde* [161].

Freud'un dolaylı olarak dile getirilen kararsızlığına tanıklık edebilecek çok az belge vardır aslında. Lou Andreas - Salome'ye yazdığı bir mektubunda Freud küçümseyici bir ironiyle Reich'tan «tahta ata binmiş, inmek bilmeyen birisi» [162] diye söz eder. Yıllar önce kendisinin de karşılaşıp, üstesinden gelemediği sorunlar karşısında genç Reich'ın, kesin başarıyı hedef alarak, gösterdiği ciddiyet ve heyecanından rahatsız olmuş olmalı. Freud asıl kendi yapıtı «Kül-

tür İçindeki Rahatsızlık»tan (*) Lou'ya söz ederken, tahta ata binmiş gibidir: «Bu kitap bana çok gereksiz geliyor. Ama ne yapabilirdim ki başka? İnsan bütün gün sigara içip, kağıt oynayamaz ki» [163]. Buna karşın Reich olayı tamamen değişik bir gözle görür: *Bugün, Freud'un «Kültür İçindeki Rahatsızlık» kitabının, (Freud'un evinde yapılan ve küçük bir topluluğun katıldığı) kültür tartışmalarından doğduğunu ve yalnızca, benim olgunlaşmakta olan yapıtımı, doğurduğu öne sürülen «tehlike»yi çürütmek için kaleme alındığını pek az insan bilir [164]... Doğabilimci Freud ile burjuva kültür felsefecisi Freud'un büyük anlaşmazlığa düştüğünü artık biliyoruz* [165]. Bu tümceyle Reich, Freud'un 1920'den beri düşüncelerinde ve eylemlerindeki çiftdeğerliliği (Ambivalenz) açıklamaya çalışır.

REİCH FREUD'U ANLATIYOR

Reich'ın Freud'a karşı eleştirel konumunun en önemli yönü son alıntıda yeralır. İlk kez karşılaştıklarında, bir insan olarak Freud'un Reich'ta uyandırdığı hayranlıktan da daha önce sözetmiştik. Uzun süre, kendisine karşı düşmanca tavır alan dünyaya karşı duran doğabilimci Freud'un övgüsünü yapmayı, Reich herşeye karşın yaşamının sonuna değin sürdürmüştür. Hatta 1952'de kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle demiştir: *Freud ilke açısından benimle aynı görüşteydi. Ama sıra somut şeylere gelince karşı çıkıyor, bana sırt çeviriyordu* [166]. «Kültür herşeyden önde gelir!»: Reich'ın sinircemelerin önlenmesini konu alan bir konuşması üzerine, Freud'un yaptığı yorum budur [167]. Reich'ın söyleşi boyunca, genel olarak çizdiği Freud tablosu eleştirel, ama büyük ölçüde de olumludur. Hemen birkaç ay sonra, Ernest Jones'un kaleme aldığı, Freud'un yaşam öyküsünün ilk cildini okuması, Reich'ın kafasındaki Freud imgesinin büyük ölçüde değişmesine yol açar. Bu okuma,

(*) «Das Unbehagen in der Kultur» adlı kitap, Türkçede «Uygarlığın İçindeki Rahatsızlık» ya da «Uygarlık ve Rahatsızlıkları» adlarıyla anılıyor. (ç.n.).

bazı çıkarsamaları içeren bir ek yazıya neden olmuştur. Bu çıkarsamalardan sonuncusu şöyledir: *(4)...ne denli büyük ve önemli olurlarsa olsunlar, ruhbilimsel buluşları, temel buluşunun benim 10 yıl, Freud adına izlediğim yanları karşısında başvurduğu kaçışı dile getiriyordu* [168]...

Benzer düşüncelere Reich daha 1935 yılındayken sahipti. Ama bu düşüncelerini savunmayı sürdürmemişti. O sıralar şunları yazmıştı öğrencisi Lotte Liebeck'e bir mektubunda: *Geçen gün, uzunca bir aradan sonra, «Üç Deneme»ye yeniden göz attım ve kimi bölümler, özellikle üreyimselliğe değinen bölümler beni şaşırttı. Uzun yıllar üreyimsellik kuramının Freud'tan kaynaklandığını sanarak kendime büyük haksızlık etmişim. Bunu düpedüz benim baba saplantıma borçluyum. Günün birinde onunla arama kesin bir çizgi çekeceğimi umuyorum* [170].

Cinselliğe karşı besledikleri düşmanca tavrın çok geçmeden ortaya çıkardığı bir insan topluluğu içinde kalmakta Reich'ın ısrar etmesinin, «baba saplantısı»ndan daha basit açıklamaları vardır. Hem böyle bir açıklama, Reich'ın aynı zamanda marksçı gruplardaki etkinliğini de anlaşılır kılma üstünlüğünü taşır. İdeolojik açıdan nereye ait olduğunu tam bilemez Reich: *Peer Gynt (*) gibi, ben de kendimi bu dünyada yabancı hissediyordum* [171]. *Sempatilerimin çokyönlülüğü sonradan beni şu ilkeye götürdü: «Bir yerde herkes haklıdır». Bütün iş, nerede olduğunu kestirebilmektedir* [172]. Ruhçözümlemesi ve Marksizm (bu konuyu ilerde ayrıntılarıyla ele alacağız) Reich için ideolojik bir dayanak olmaktan çok, birbirlerine en uygun düştüğünü sandığı iki etkinlik alanıydı. Sonradan «bir tarikat üyesininkine benzer bir yaşam» sürmeye zorunlu hissetmiştir kendini bu yüzden. Kısmen şifreli bir öz-yaşamöyküsü olan «İsa» kitabında Reich şunları yazar: *Onlara katılmadın mı, onlarla birlikte yola koyulmadın mı? Hep tek başına kalmaktan*

(*) H. İbsen: Peer Gynt. Çev.: S. Bedri Göknil 1956, Yükselen Mat. (ç.n.).

korktuğun için. Çeşitli nedenlerden dolayı onlara gereksinme duyuyordun: Onlarla konuşmak, sözlerinin birlikte yaşadığın insanların düşüncelerinde yaptığı etkiyi öğrenmek, sözlerinin nasıl bir yankı kopardığını duymak, beslediğin umutlardan ve gelecek tasarılarından söz açtığında, arkadaşlarının gözlerindeki umut dolu parlamayı görmek için [173].

REİCH'IN URD'DEN ÇIKARILMASI

Dernekten atılma biçimi o denli gülünçtü ki; dışarıdan birine kesinlikle inanılır gelmeyecektir [174]. Burada bu çapraşık, bugüne değin kısmen aydınlatılabilen olayın ayrıntılarına inmeye çalışmayacağız. Reich üreyimsellik üzerine tezlerini ilk kez ortaya attığında başlayan savaşın kazanılmasıdır bu atılma. Reich'ın ilk başlarda ne olup bittiğinden haberi bile yoktur. Bir gün, Reich'a, yaptığı bir konuşmadan sonra, yaşlı bir ruhçözümcü olan Theodor Reik yaklaşmış ve harika bir konuşma yaptığını, ama (Reich'ın kitabını kastederek) «*kendisine kalsa, böyle bir kitap yazmaya yanaşmayacağını*» söylemiştir. *Tıpatıp böyle dedi. Sanırım, bu sözler içinde bulunduğumuz durumu çok iyi yansıtıyordu* [175].

İlk iki yıl boyunca, hiçbir sürtüşme olmadı. Sonradan, yaşlı hekim arkadaşların muhalefeti kendini hissettirmeye başladı. Pek çok şeyi anlayamıyor, görmüş geçirmiş hekim yetkelerine gölge düşmesinden korkuyorlardı. Bizim ortaya attığımız yeni buluşlar karşısında ya «Oo, yeni birşey değil ki bu, Freud'da da bulabilirsiniz», ya da «yanlış» diyorlardı [176]. Freud'un tavrı yukarda kısaca belirtildi. Ancak genç meslektaşların, bu yavaş yavaş alevlenen tartışma karşısında ağırlıklarını koydukları da pek söylenemez. Hem bunun nedeni yalnızca yaşlı meslektaşlara maddi açıdan bağımlılıkları da değildi. (Yaşlı meslektaşlar onlara hastalarını havale ediyorlardı). *Viyana Topluçalışmasının 20 üyesinden hiçbiri kişilik çözümlemesi yolunu izlememişti* [177].

Çıkarılmasından aşağı yukarı 10 yıl önce Reich'ın Viyana'daki Ruhçözümlemesi Derneği'ndeki durumu şuydu: Freud ve diğer yaşlı meslektaşlar özel konuşmalarda sırtını sıvazlayarak, onun harika bir kilinik hekimi olduğunu söylüyorlardı; ancak resmi olarak susuyor, hatta içlerinden bazıları, —bunlar arasında Reich özellikle Federn ve Nunberg'in adını verir— ona karşı cephe alıyorlardı. Onun çalışma düşkünlüğünü, çok çalışma gerektirdiği halde, pek etki sağlamayan topluçalışma ve bakımevine kanalize ettiğine inanıyorlardı. Ama Reich, derneğin başındakilerin çevirdiği dolaplardan bir türlü kurtulamıyordu. *Nedir bu baltalamanın anlamı? Bu işi kimin başlattığını bilmiyorum. Ancak karşımda Dernek Yürütme Kurulu'nun toplu bir eylemini görebiliyorum.* Ortaya koyduğu nesnel eleştirisini dikkate almıyorlardı, ona karşı bir eleştiri de getirdikleri yoktu. Dernekte görevlerin dağılımı sırasında hep atlanıyordu. Reich 1926'da bir mektubunda bu durumdan yakınır: *Kendimi gülünç duruma düşürmeden, yapılan —az çok üstü örtülü, ama yine de insanın canını yakan— sayısız iğnelemeyi sıralayamam doğrusu* [178].

Diğer bir takım meslektaşlar ise, —bunlar arasında da Reich örneğin Anna Freud ve Helene Deutsch'un adını verir— her zaman dostça davranmışlar, ilgi göstermişler, ama yansız kalmışlardır. Bir tek Otto Fenichel'in durumu farklıdır. Yalnız o, Ruhçözümlemesi dergisinde yayımlanan, kapsamlı ve olumlu bir eleştirisinde, Reich'ın yazılarından söz açmıştır. Sonradan «Diyalektik Maddeci Ruhçözümcüler Grubu»nda Reich'ın en yakın çalışma arkadaşı olmuştur. Ancak çatışmanın doruk noktasına varmasına az kala, 1934'de Fenichel birden bire geri çekilmiş, ve çok geçmeden Reich'ın en azılı düşmanları arasına girmiştir. Bu olay yüzünden Reich birkaç hafta bir sinir hastalıkları bakımevinde kalmak zorunda kalınca, Fenichel, Reich'ın boşandığı karısı Annie ile birlikte kolları sıvayıp, Reich'ın ruhhastası olduğu söylentisini yaymaya başlamıştır [179].

Sonradan Reich ile birlikte çalışan düzinelerce ruhhekimi tarafından doğrulanmayan, ama ruhçözümcüler ara-

sında hemen hüsnü kabul gören bu «teşhis», daha önce de, 20'li yılların başlarında ortaya atılmıştır. Tabii açık açık söylememişlerdir bunu. Bu iş o zamanlar Paul Federn'in başının altından çıkmıştı. Herkesten uzun süre Freud ile birlikte çalışmış ve 14 yıl boyunca onun sekreterliğini yapmıştır Federn. Oğlu şunları söyler: «Kişisel konuşmalardan biliyordum ki, Federn herkesten çok, Reich'ın şizofren tepkiler gösterdiğine inanıyordu. Bu onu... zor sorunlarla karşı karşıya bırakıyordu». Bu sorunları Federn'in çözme biçimi üzerine pek belge yoktur elimizde. Ancak motivasyonunun anahtarı şu tümcededir: «Federn insanı, sado-mazoşist bir hayvan olarak görür. Doğuştan, egemen olma ve egemenlik altına girme dürtüsüne sahip tek hayvan türüdür» (180). Federn'in Reich sorununun üstesinden gelmesi on yıldan fazla sürdü, ancak sonunda «başarı»ya ulaştı.

Böylece 1934'de Luzern Kongresinde Reich, daha URD'ne üye olmamış üç Norveçli meslektaşıyla birlikte, tek başına kaldı. Her zaman olduğu gibi, orada da dostça davrandılar ona, hatta hazırladığı konuşmayı yapmasına bile izin verdiler, ama «konuk» sıfatıyla. Toplantıyı düzenleyenler, Reich'ın çıkarılmasının geçici bir formalite olduğu izlenimini uyandırmada da pek zorluk çekmediler.

Aslına bakarsanız, —Freud'un, Federn'in, Fenichel'in ve diğerlerinin— böylesi bir davranışı, her seferinde değişik bir nedene dayansa da, «insani açıdan anlaşılır» olarak nitelendirilebilir pekâlâ. Onlara göre, Reich fazlasıyla «fanatik» davranmıştı. Daha gerçekçi olmalı, biraz ayak uydurmaya çalışmalıydı. Ne de olsa URD'de, örneğin Bernfeld ya da Fenichel gibi marksçılara bile yer vardı. Gerçekten de bu konuda Reich'ın siyasal etkinliğinin, önplânda bir rol oynadığı doğrudur. Ama Reich'ın siyasal etkinliğinden öncesine uzanan, düşmanca bir tavır hep varolmuş, ta bugüne değin sürmüştür.

Reich'ın kendisi de, ancak yıllar sonra, olan biteni doğru dürüst kavrayabilmiştir: Kendisine, daha doğrusu çalış-

malarına yöneltilen saldırıların ortak yönleri günışığına çıktıktan ve Mazoşizm sorununu hekimlik açısından daha kesin bir biçimde, yâni ruh-bedensel bir sorun olarak araştırdıktan sonra olmuştur bu. 1932'de Mazoşizm üzerine bir çalışmasında eleştirdiği Freud'un ölüm dürtüsü öncülü (Postulat) üzerine, 1941'de Reich şunları yazar: *Yine de Freud işin başında, hatırı sayılır çabalar harcayarak, üzerinde durulmaya değen birşey bulmuştu* [181]. Reich, çalışmalarıyla, hem bireyde hem de toplumda binlerce yıldır dokunulmadan duran bir «eğilim»in damarına bastığını, açık seçik bir biçimde görüyordu artık. Bu «eğilim», yalnızca Batının da değil, tüm kültür tarihini karakterize ediyordu. (Bak. *Cinsel Ahlâk'ın Boygöstermesi)* [182]. Bu eğilim örneğin eski Yunanlıların «herşeyin atası savaştır» sözünde olduğu gibi, İspanyol falanjistlerin seçim sloganları «yaşasın ölüm»de de, kısa ve öz bir biçimde dile gelmektedir. İnsanoğlunu tek sado-mazoşist hayvan olarak görmek kolaydır, ama Reich'a göre, tüm hakikat bu değildir.

URD ile kavgasında Reich şu kanıtlamayı sundu: *URD Yönetim Kurulu'nun sunduğu, gönüllü olarak dernekten ayrılma istemini Reich yerine getiremez. URD Yönetim Kurulu onu dernekten çıkarırsa, buna karşı da birşey yapamaz. Hoş daha önce gerçekleşen diğer atılmayı,* (Reich, bundan bir yıl önce, Alman grubundan da, kendisine haber verilmeden atılmıştır), *ölüm dürtüsü kuramcısının bakış açısından anlayabilir... Ama aynı zamanda kendisini, başlangıçtaki hekimsel, doğabilimsel ruhçözümlemesinin en tutarlı ve meşru temsilcisi ve geliştiricisi olarak gördüğünü, bu bakımdan atılmayı tanıyamıyacağını açıklar* [183].

Ancak bu soru, tartışma konusu bile edilmez. Reich ile ruhçözümlemesi arasındaki çatışma, Emile Durkheim'ın 1912'de formüle ettiği bir olaya, tam uyan örnek bir durum olur: «Bilim dahil, herşey, toplumsal yaşamda kanı'ya dayanır» [184].

Çok önceleri, 22 yaşındaki Reich, URD'ne girerken, başka bir bağlamda, çok ilginç bir suçlamada bulunmuştu:

Tüm özgürlük çabaları sözde kalıyor. İnsanın kendi narsizmine sunduğu bir komedi bu; insanın oynadığı oyundan koparıldığında küsmesine, gücenmesine neden olan bir komedi [185]. Reich böylece sezgisel (intuitiv) bir şaşmazlıkla tam onikiden vurmuş oldu. Ruhçözümcüler ve aynı zamanda, gelecek bölümde anlatacağımız marksçılar ile sonraki çatışmaları da, öz bakımından, bundan daha isabetli olarak nitelendirilemezdi herhalde.

60'lı yıllarda öğrenci hareketiyle birlikte, Reich'a yeniden ilgi duyulmaya başlandı. Ancak bu ilgi, özel doğuş nedenlerinden dolayı, Reich'ın çalışmalarının, kendisine bile pek tekin gelmeyen bir bölümü üzerinde yoğunlaştı. Oysa Reich, ilk dönem kitaplarının 1940'tan sonraki yeni basımlarında, büyük ölçüde değişikliklere gitmişti: *Faşizm üzerine cinsel ekonomiye dayanan önermeler bugün, on yıl öncekinden daha geçerlidir*, diye yazar 1942'de A.B.D.'deyken. *Ama tüm Marksçı parti kavramları, hiç ayrım gözetilmeksizin kaldırılmış ve yerlerine yenileri konmuştur... Çünkü cinsel ekonomiyle, dirimbilimle ilgili saptamalar, Marksçı vülger terminoloji içerisinde tilki inine kapatılmış fil gibi kalmaktaydı* [186].

Reich'ın gençken, Stirner'in, İbsen'in ve Nietzsche'nin köktenci, ahlâka karşı, bireysel anarşist görüşlerine yakınlık duyduğundan ve «üreyimsel kişilik» kavramının, bu düşünürlerin sezgisel düşüncelerinin, doğabilimsel açıdan kesinleştirilmesi olarak görülebileceğinden daha önce söz etmiştik. Ancak olgunluk döneminde de Reich: *Bir takım toplumsal olgulara değgin hakikatı öğrenmek istediğimiz zaman, İbsen'i ya da Nietzsche'yi okuruz* [187], diye yazar ve Stirner'in «Birey»ini [188] okumayı öğütler. Bu yüzden Reich'ın Marksçı hareket içinde yer alma çabalarını, daha çok o zaman ki koşullar içinde, siyasal gelişmelerle birlikte değerlendirmek gerekir.

Reich'ın yaşamöyküsünün en beğenilen, en yaygın çeşitlemesi şöyledir: Sağdan da soldan da yüz bulamamış, bunun üzerine delirmiş bir «marksçı ruhçözümcü». Oysa Reich'ın marksçılığı, beş-on yıl sürmüştür yalnızca. «Erken dönem»ine duyulan bu seçmeci (selektiv) ilgi, aslında genel olarak Reich'ın girişiminin başarısızlığını göstermek içindir. Hem böylece bundan, dolaylı olarak, Marks ve Freud karşısında kendi konumlarının üstünlüğünü de türeteceklerdir. «Reich'ın cinsel ket vurma ve bastırılma üzerine görüşü pek ayrıştırılmamıştır... (Reich, Freud'un ölüm dürtüsü varsayımını ve son döneminde ortaya attığı felsefe ruhbilimindeki —Metapsychologie— derinlik boyutunu yadsır.)» [189] diyerek, daha 1955'de Reich'ı eleştiren Herbert Marcuse bunu ilk başlatan olmuştur. Onun ardı sıra gidenler de, Reich'ı doğaya tapmakla ve Marks öncesi toplum eleştirisine saplanıp kalmakla suçlamışlardır. Bu yüzden onlara göre, ruhçözümlemesinde ve marksçılıkta aradığını bulamayınca, «siyaset dışı» biri olmuştur Reich.

Bu türden eleştiri ve suçlamalar, doğrusu pek yeni değildir. Reich'ın kendisi de, rakiplerinin akıldışı nedenlerden yola çıktıklarını görmezden önce, bir süre bunlara karşı kanıtlarla [190] karşı durmayı denemiştir. Bunun sonucu olarak Reich 30'lu yılların sonlarından başlayarak, gitgide siyasal tartışmalardan uzaklaşmışsa, bunu, asla siyaset dışına çıkma olarak değil, tam tersine «karşı-siyaset» oluşturma olarak görmüştür. Artık siyaset onun için, toplumsal kökenli bir hastalık görüngüsü, bir başka deyişle, bireysel kitle sinircemesinin toplumsal ifadesidir; bu görüngü ile, siyasal yöntemlerle etkili bir biçimde savaşılması da olanak dışıdır. Bu yüzden, siyasal kavga için, bilimsel çalışmalarında yoğunlaşmayı, elindeki araçların en etkili kullanımı olarak görür Reich. Bu yoğunlaşmayı köstekleyebilecek, siyasal tartışmalardan da uzak durur.

SİNİRCEMENİN ÖNLENMESİ

«Size, ruhçözümlemesinin bir sağaltım olarak başladığını söyledim, ama ruhçözümlemesini size bir sağaltım ol-

duğu için değil, içinde taşıdığı hakikat payından dolayı salık vermek isterim» [191]... Yetmişyedi yaşındaki Freud'un, (yeniden gözden geçirdiği) ruhçözümlemesi üzerine bu sözleri söylerken, ruhçözümlemesi yoluyla elde edilecek bilgilerin, sinircemelerin önlenmesindeki önemini göz önünde bulundurduğu yoktu. 40 yıl önce başka türlü düşünüyordu oysa: «Elimizde bulunanlardan, hem sinircemenin tamamen iyileştirilemeyeceği, hem de sinircemeden tamamen korunabileceği sonucu çıkar. Hekimin görevi, daha çok önleme yönüne kaymalıdır.» [192] der, arkadaşı Fliess'e. Reich daha ruhçözümlemesine katılmadan, Freud çoktan bezmiş, kuramını, *önce soyut, sonra da tutucu bir «kültürel uyum öğretisi»ne* [193] dönüştürmüştür.

Reich ise, bakımevinde de çalıştığından, sinircemenin kitlesel olarak ortaya çıkışını Freud'dan çok daha dolaysız ve yoğun bir biçimde görebilmiştir. Bu etkinliği sayesinde, işçi hareketiyle yakın ilişki içine girmesine ne kibiri, ne de çekingenliği engel olabilirdi. Bu yakınlık, bundan sonraki yaşamı için, belirleyici bir dönüm noktası olmuştur. *Saygın bir hekim ve bilimadamının işsizliğe karşı gösteri yürüyüşlerine katılması, işçi mahallelerinde bildiri dağıtması, polisle çatışması bazılarına göre çılgınlıktı. Aydınların bunu akılları almıyordu. Hepsi birer toplumbilimci kesilip, toplumun sorunları üzerine yazılar döşeniyorlardı. Ama, hayatında tifonun en ufak bir izine bile rastlamadığı halde, tifo üzerine çetrefil kitaplar yazan bir hekim gibi davranıyorlardı... O zamanın cinselbilimcileri kitaplarını özel kılgılarından elde ettikleri deneyimlere dayanarak yazıyorlardı. Ancak kitle içindeki cinsel ve sinirsel sorunlar başka türlüydü; temelde, özellikle ruhçözümleme kılgısı sırasında görülen sorunlardan farklı sorunlar çıkıyordu ortaya* [194].

XX. bölgede, çalıştığım işçi hücrelerinden birinde, evli, genç bir işçiyle tanıştım. Adı Zadniker'di; boylu poslu bir adamdı. Onun sayesinde bilinçli işçi nasıl olur öğrendim ve takdir ettim. Tam da bu yüzden, bazı hiper - radikal aydın-

ların proleterya düşkünlüklerine hiç kapılmadım. Bunlar da zaten çok geçmeden karşılarında işçi hareketini buluyor ve hemen o saat ortadan çekiliyorlardı. Zadniker basit, açıksözlü ,pek saygı, maygı takmayan, artniyetsiz biriydi... Yalnızca işçilerin değil, tüm insanların cinsel sorunları üzerine, sakin, ciddiyetle, hiç siniklik göstermeden konuşabilirdi... Daha sonra geliştirdiğim cinsel ekonomi kuramının hiç bir sorusu yoktu ki, Zadniker otomatik olarak, o konudaki kıt bilgisine karşın, «kafadan» bilmesin. On yıllarca süren tartışmaların, binlerce makalenin ruhhekimlerine ve kültür adamlarına öğretemediklerini, dikkate değer bir insanî doğallıkla kavrıyordu... Hiç bir siyaset ya da bilim kitabında yazılı olmayan pek, pek çok şeyi ondan öğrendim [195].

Reich bireysel ve toplumsal sıkıntının bir başka alanını da, genç bir meslektaşı ve üç kadın hastalıkları uzmanıyla kurduğu «Sosyalist Cinsel Danışma ve Cinsel Araştırma Topluluğu»ndaki etkinliği sayesinde tanıdı. *Danışma merkezlerine hemen akın başladı. İlk başlarda çoğunlukla hamile kalmış kızlar ve kadınlar geliyordu. Çocuğun doğmasını savunmanın insanlığa, hekimliğe aykırı, bayağı ve korkakça olmadığı, tek bir vaka görmedim.* Bununla kastedilen yalnızca maddi koşullar değildi; maddi koşulların iyi olduğu durumlara da rastlanır. *Bu anneler, kadınlar ve kızlar bir çocuğu doğurmanın dışında, yetiştirmek, eğitmek, hayatta tutmak için kesinlikle yetersizdiler* [196]. Danışmaya gelenler arasında bir diğer grubu da gençler oluşturuyordu. *Genellikle gebelikten nasıl korunulacağı konusunda öğüt almak için geliyorlardı. Esas olarak, 14 ile 20 yaş arasında değişen gençlerdi. Hemen karşımıza bir sorun çıkıyordu. 14 ya da 15 yaşındaki gençlere gebelikten korunma araçları verilmeli miydi? Bir tek bu soru bile ister istemez, insafsızca, tüm gençlik sorununu ardı sıra çekip getiriyordu* [197].

Akademisyenlerin çoğu için yabancı ve pek ilginç olmayan bir yaşam alanında yürütülen bu çalışma ile Reich ciddi bir çatışmaya sürüklendi. Hastalık biçimlerinin çeşit-

liliğine hayran kalan, ama sağlığı tanımlanamaz birşey olarak gören meslektaşlarının tavırlarındaki ikiyüzlülüğü ve yapmacıklığı farketmeye başladı. Bunlar için, ruhçözümlemesi «bir aydın serüveni» [198], cinselbilim de garip anormalliklerin [199], kılı kırk yararak incelenmesinden ibaretti. Hem de böylesi bir çalışmadan oldukça kuşkulu bir doygunluk ve kayda değer bir gelir elde etmekle kalmayıp, «vicdan»larını da rahata erdirmiş oluyorlardı. Ne de olsa sağaltıyorlar, yardım elini uzatıyorlardı. Hastalığı önleme konusuna, kuramsal düzeyde bile olsa, ciddi olarak çok az kişi ilgi duyuyordu. *Bir hekimin, insanları hastalıktan korumanın, kendi etkinliğinin başlıca ereği olduğunu kabul edebilmesi için, büyük bir düşünme yeteneği, dürüstlük, bilgi ve özeleştiri gereklidir* [200]. Reich böylece, bilim ile siyaseti birbirinden ayrı tutma ideolojisinin temelini ve bunu savunanların bayağı işlevlerini anlamaya başladı.

Reich o sıralar siyasetçi olmamasını, başka nedenlerin yanısıra, arkadaşı Zadniker'in verdiği öğüde borçludur. Siyasetçi olarak gizilgücünü (Potential) ve zamanını, gönüllerinde yatan devrim yararına, çok kısıtlı bir ölçüde kullanabilecektir. Reich şunun farkındadır: *Ancak toplumsal kuramlarda ve ideolojilerde yapılacak köklü değişiklikler, sinir hastalıklarını bütünüyle önlemenin koşullarını doğurur. Bu köklü değişiklikler de, yüzyılımızda verilen siyasal kavgaların gidişatına bağlıdır* [201]. Öte yandan, örneğin bilimsel koşullar da, bunlara ek olarak gerekliydi. Reich kendi yerini bu alanda buldu; çünkü süregelen bilim, *akademik sınırlar içerisinde... kılı kırk yarıp, ikincil önem taşıyan sorunların ayrıntılarına inerek, asıl sorunlardan uzaklaşmayı* [202], kendine görev sayıyordu. Reich yine de, toplumbilimsel ve kitleruhbilimsel bilgiler elde etmek amacıyla, işçi hareketi içindeki etkinliğini, o zamana kadarki çalışmasını da aksatmadan sürdürdü. *Tıbbın herhangi bir alanında bir salgın hastalıkla mücadele etmek istediğimizde, salgın hastalık uzmanına alacağı önlemler hakkında bilgi verebilmek üzere, tipik örnekleri, en gelişkin yöntem-*

lerle çözümlemeye harcarız tüm çabamızı. Dolayısıyla: *Bireysel ruh sağaltımının bugünkü konumuna baktığımızda, bu umutsuz konumun, toplumsal, kitlesel üretimden kaynaklandığını görüyoruz. Bu bile bizi, bireysel sağaltımın sorunlarıyla daha temelden, daha yoğun bir hesaplaşmaya götürmelidir* [20].

CİNSEL SİYASET (SEX - POL)

Reich'ın bireysel sağaltımcı olarak yürüttüğü çalışmasının sonuçlarından, ruhbilimsel çerçeve içinde bulunanları yukarda sergiledik. Bu sonuçlar yüzünden, Reich ile Viyana'lı ruhçözümcüler arasında doğan ayrılıklar ve daha da önemlisi, Viyana'da esen siyasal hava, 1930 Eylülünde Reich'ı, her iki bakımdan da daha iyi çalışma koşulları bulmayı umduğu Berlin'e taşınmaya zorladı.

Ancak o sıralar Max Eitingon'un yönettiği, Berlin Ruhçözümlemesi Derneği, kişilik çözümlemesini öğrettiğinden, Reich'ı resmi olarak, ruhçözümlemesi öğreticisi olarak tanımadı. Yine de Reich'ın özel muayenehanesine, tekniği öğrenmek için gelen adaylar hiç de az değildi. Reich ise, korkunç bir hızla palazlanan faşist hareket karşısında, daha çok siyasal çalışmaya ağırlık veriyordu. Bu çalışmaları arasında en önemlileri, imparatorluğun dört bir yanına, konferanslar vermeye gidişi ve dahası, 1931 güzünde, Almanya Komünist Partisi'nin (AKP) bir altkuruluşu olan, Alman İmparatorluğu Proleter Cinsel Siyaset Birliği'nin kuruluşuna katılışıydı. Reich'ın o zamanlar ortaya attığı bazı program maddeleri, örneğin evlenme ve kürtajı düzenleyen yasaların özünde değişiklikler yapılması, tutuklulara ev izni verilmesi ve fuhuşun ortadan kaldırılması, bugün bile güncelliklerini korumaktadır. Cinsel Siyaset'e katılanların stratejisi, herkesin gündelik yaşamında karşılaştığı kişisel sorunları sergilemek, bunların toplumsal bağlamda kökenlerini ve giderek kök salışlarını açık seçik bir biçimde ortaya koymaktı. Bu yolla, eskiden yanına varılamayan kişilerin siyasallaşması sağlanmıştı.

Özellikle kitle ajitasyonunda Cinsel Siyaset oldukça başarılı oluyordu. Buna karşın AKP içinde, gitgide homurdanmalar arttı: «Reich, birliklerimizin beden eğitimi salonlarını kerhane yapmak istiyor.», «Gençliği baştan çıkarıyorlar.», «...Proleter genç kızlarımız kirletiliyor» [204]. Bu türden «sav»lar, daha bir yıl bile dolmadan AKP yönetim kurulunun, birliği dağıtma kararı almasına yol açtı. *1932'de Berlin'de sosyalist ve komünist örgütler, Cinsel Siyaset yayınlarının dağıtımını yasaklıyordu... Toplantı salonlarını, cinsel ekonomi kuramını benimseyen hekimlere kapatıyorlardı* [205].

O sıralar Marksizmin Leninci yorumunu doğru buluyordu Reich. *Komünizm, yetkeci ve ahlâkçı olarak yönetilen bir toplumdan, anarşistlerin ulaşmak istedikleri, yâni yetkesiz, kendi kendini yönlendiren, yasa, polis ve ahlâk olmadan da ayakta durabilen bir toplumsal düzene geçmeyi sağlayacak, toplumsal bir biçim olarak proleterya diktatörlüğünün gerekliliğini görmüştür... Proletarya diktatörlüğü, yetkenin ortadan kaldırılması için kurulması gereken yetkedir... Görevi sosyalizmin iktisadî temelini oluşturmanın yanısıra... insanların yapılarının değiştirilmesidir* [206]. Özellikle bu son görev, kuşkusuz en zor olanıydı.

Reich, anarşist kuramcıların, marksçı kuram, kılgısal olarak iktidara geçince «despotik bir yozlaşma»ya dönüşeceği yolundaki kaygılarını paylaşmıyordu. Anarşist stratejiyi, gerçeklikten uzak görüyordu: *Onlar kitlenin çaresiz, yüceltme isteğiyle yanıp tutuşan, hatta yetke düşkünü yapısını göz önünde bulundurmuyorlar. Yalnızca özgürlük özlemini görüyorlar. Ancak bu* ö z l e m, ö z g ü r o l m a *yeteneği ile karıştırılmamalıdır* [207].

1927'de, yâni daha Viyana'dayken, Reich; Marks, Engels ve Lenin'in kuramlarını incelemeye başlamıştı. Ona göre, diyalektik maddecilik, kendi çalışması için, kullanışlı bir yöntem, uygun bir kuramsal temeldi. *Diyalektik Maddecilik ve Ruhçözümlemesi (1929)* adlı yazısında, bu kuramın kavramlarını kullanarak, ruhçözümlemesinin sınanmış so-

nuçlarını yeniden betimler. Aynı kavramlarla, ilerde, çözümleme kuramını nasıl geliştirdiğini ve 1939'a değin, fizyolojik ve dirimsel alanda elde ettiği keşifleri anlatır. Eğer böylesi, bireyi temel alan bir öğreti ile marksçı toplumbilim, kendi yöntemlerine açık alanlara sahipseler, Reich'a göre, birbirlerini anlamlı bir biçimde tamamlamaları gerekir. Ama ikisi de «bilimsel bir dünya görüşü» olmak iddiasında olan, ruhçözümlemesi ve marksizm, örgüt temsilcilerinin görüşlerine göre, birbirleriyle kesinlikle uyuşamazdı.

Ruhçözümlemesi, konformist toplumbilimsel kuramları formüle ederek «topluma uyum»u hedef almaya başladı. Marksizm de, 1933'de Reich'ın anlattığına göre, şöyle bir değişime uğradı : *Büyük düşünürlerin daha başka pek çok yapıtı gibi marksizm de artık yozlaşmıştır... Canlı yöntemler, birtakım formüller, bilimsel araştırmalar içi boş kalıplar halinde donup kalmıştır... Diyalektik maddeciliğin* y e n i *tarihsel görüngülere uygulanmasına da, kimsenin kulak astığı yoktu. Faşizm, Marks ile Engels'in hiç bilmedikleri, Lenin'in ise ancak ilk ölgün ışıklarını görebildiği yeni bir görüngüydü* [208].

FAŞİZM VE SOVYET MARKSİZMİ

Alman Faşizminin herkesi şaşkına çeviren ani tırmanışını ve tüm solcuların faşizm karşısında çaresizliklerini, Reich 1930 - 1932 yılları arasında Berlin'de yaşadı. Bu yılların deneyimlerinden yararlanarak da, *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı* kitabını (1933) yazdı. Bu kitap, *genç ve daha gelişmemiş olan cinsel siyaset hareketine bir parça olsun, kuramsal temel oluşturabilmek için,* antifaşist, bilimsel bir mücadele yazısı olarak tasarlanmıştı. *Bilimsel bir kusursuzluk sağlanana değin beklemek, özellikle içinde yaşadığımız şu sıralar, bana olanaksız gözüküyor... Kitabı sıradan bir işçi temsilcisi de okuyabilsin diye, bu zor konuyu, olabildiğince basit anlatmaya çalıştım* [209], diye yazar Reich kitabın önsözünde.

Buna karşın kitap, hâlâ günümüzde bile, bilimadamlarının da okumaları gereken bir kitaptır; hem yalnızca tarihsel değil, o zamanlar olduğu gibi, güncel nedenlerden dolayı. Çünkü Reich, kitabı yukarda sözü edilen vesileyle yazmışsa da, faşizmin, çoğunluğun temsil ettiği, genel bir görüşün çağa özgü, toplumsal ifadesi olduğunu, dolayısıyla beslenme alanının ne zamanla ne de coğrafyayla sınırlı görülemiyeceğini vurgulamayı da unutmaz. *Yâni bugün 200 yıllık bir makina sanayi* (kapitalist sistem) *sorunuyla değil, aşağı yukarı 6000 yıllık bir insan yapısıyla uğraşıyoruz* ([210]).

Solcuların faşizm karşısında çaresizlikleri, diğer nedenlerin yanısıra, en başta kuramlarından kaynaklanıyordu. Dogmatizm yüzünden, uzun süre faşizmin kitle tabanı bile görmezlikten gelindi. Bu kitle tabanı Reich'ın, her çağda halkı «aydınlatma»ya kalkanların, bir türlü yanıtlayamadıkları bir soruyu ele almasını sağladı: «Gizemci» bir ideoloji karşısında, akılcı kanıtlar, alıcılarının «zihinsel yetenek»leri bir yana, neden bu denli az başarılı oluyorlardı? Gizemcilik kavramını, akıldışılığa dayanan tüm toplumsal görüngü biçimlerinin ortak paydası olarak kullanıyordu Reich. Yalnızca, bir eşi daha bulunmayan, o «belâlı» faşizmi değil, aynı zamanda «yansız» doğaüstücü felsefeleri ve «zararsız» dinleri de böyle nitelendiriyordu. Bir insanı, akılcı görüşü hiçe sayıp, «nesnel» çıkarlarını arka plana iterek, gizemci bir ideolojinin taşıyıcısı —ve fanatik savaşçısı— yapan, coşkusal temellerin nasıl oluştuğu sorusuna, Alman Faşizmi teması ile kitle ruhbilimi üzerine eğilen bu kitabıyla karşılık vermişti.

Akılcılar genellikle insanın coşkularının akıldışılığına işaret ederek, bu sorunun yanıtlanabileceğini sanırlar. Ancak coşkulara doğanın yasalarına uygun bir işleyişin dışında, ayrı bir statü tanımakla, kendi akıldışılıklarını, gizemciliklerini gösterirler aslında. *Vülger marksist, ne denli mekanist, ne denli ekonomist olursa, ne denli insan ruhbilimini yadsırsa, kılgısal olarak, o denli yüzeysel ruhbilimciliğe (Psychologismus) saplanır... O garip Coué'ciliğe* (Emile

Coué'nin özaşılama yöntemi) *bağlanır ya da ulusalcı hareketi «kitle çıldırısı» diye açıklar* [211]. Toplu kategoriler olarak, mekanist ve gizemci ideolojiler kılgısal yaşamda, Reich'ın saptadığına göre, birbirlerinden destek görmeden ayakta duramazlar; aynı madalyonun iki yüzü gibidirler. Reich bu yüzden, *yetke tarafından ezilen insanın mekanist - gizemci yaşam görüşü*'nden söz eder [212].

Reich'ın, hâlâ Leninci olmasına karşın, 1934'den beri Sovyetler Birliği'ne karşı eleştirel, mesafeli bir tavır takınması, yalnızca diyalektik maddeciliğin ideolojik olarak donup kalmasından dolayı değildir. Toplumsal gelişim eğilimlerini değerlendirmede kullandığı ölçütler, ki bunlar faşizm görüngüsünde başarılı bir biçimde sınanmıştır, onu zamanında uyarmışlardır. Reich 1935'de şunları yazar: *Son yıllarda, Rusya'nın cinsellik ve kültür siyasetiyle ilgili tüm umutlarımızı suya düşüren kötü haberler ard arda geldi... 1934 haziranında... eşcinselliği cezalandıran yasa yeniden yürürlüğe kondu... Genel olarak çocuk aldırmaya karşı açılan savaş kızıştı... kısıtlayıcı aile... yeniden gözbebeği haline geldi... öğretim yöntemleri buyurganlaştı... Cinsel perhizi öngören ideoloji, günden güne sertleşti... Toplumsal yaşamın kendi kendini yönetme eğilimi, yerini gün geçtikçe yetkeci düzenlemelere bıraktı* [213].

Siyasal ve cinsel alanda gösterilen tepkiler, Sovyetler Birliği'nin, Lenin'in anladığı anlamda bir «eğitim diktatörlüğü» olmadığını açıkça gösteren bir sürecin birbirinden kopmaz görüngüleriydi. Marks, Engels ve Lenin'de önemli bir perspektif olan devletin eriyip gitmesinin sözü bile edilmiyordu.

TOPLUMSAL ÖZDÜZENLEME: EMEK DEMOKRASİSİ

Faşizmin kitle ruhbilimi alanında başarı kazanmasını ve zaman açısından buna koşut giden, Sovyet deneyinin başarısızlığa uğramasını Reich, toplum kuramıyla ilgili görüşleri için bazı sonuçlar çıkarmadan es geçemezdi. Bu görüşleri o zamana değin Lenin'den kaynaklanıyordu.

Proletarya diktatörlüğünün tarihsel ödevini yerine getirdikten sonra, kendi kendini ortadan kaldıracağı «iki aşama kuramı»na artık inanamazdı. Tarihsel sürecin dinamiği kuramı için de aynı şey sözkonusuydu. Bu kuramın öncül (Postulat) olarak ortaya attığı bazı kuralların, en geç 1930'larda belirgin bir biçimde, tarih doğaüstücülüğü olduğu anlaşıldı. Üretim araçlarının devletleştirilmesi, ne üretim güçlerini özgürleştirmiş, ne de kuramı ortaya atanların ve yandaşlarının başlangıçta hayalini kurdukları bir gelişime, güvence kaynağı olmuştu. Gün geçtikçe daha çok anlaşılmaktaydı bu. Tam tersine, kuramın, sürekli bir baskı aracının yerleşirlik kazanmasıyla pekâlâ da uyuşabileceği görüldü.

Tüm olup bitenlerin, böyle olması «gerektiği» düşüncesi de, en hafif deyimiyle banaldı. Geçmişteki toplum düzenlerinin eziciliğinin de, birincil olarak, ekonomik zorunluluklardan dolayı «gerekli» olduğu savı da, bahane bulmak ve gerçekleri örtmekten başka birşey değildi. Bu sav, insanları ekonomik yanılsamaya sürükledi. *Sosyalist özgürlük hareketleri, yaşayan insanların sorumluluklarını, «tarihsel gelişim»in sırtına yükledikleri için başarısızlığa uğradılar* (214).

Hem bağımlılığının aldığı biçim, hem de ayrılışının nedenleri bakımından, Reich'ın marksizmle olan ilişkisi, ruhçözümlemesiyle olan ilişkisine çok benzer. Reich'ın kendi kuramını geliştirmesi de buna koşut gider. Sinirceme üzerine tasarımların çeşitliliği karşısında üreyimsel kişilik (bireysel özdüzenleme) neyse, siyasal tasarımların çeşitliliği karşısında, toplumsal özdüzenleme, yâni 30'lu yılların sonlarına doğru Oslo'da sürgündeyken oluşan *emek demokrasisi* tasarımı da odur.

Reich bununla, siyasal yaşamın, aşikâr akıldışılığı altında gömülü olduğunu varsaydığı, akılcı çekirdeğine ulaşmaya çalışır. Şunu bulur: *Çalışma, insanın toplumsal varoluşunun temelidir* (215)... *Akademik felsefede, dirimsel bir*

çalışma gereksinmesi var mı, yok mu? diye boşu boşuna kafa patlatırlar. Tüm öbür alanlarda olduğu gibi, burada da canlı deney eksikliği, sorunun çözümünü görmeyi engeller. Etkinlik gereksinmesi, organizmanın dirimsel uyarılma kaynaklarından doğar; öyleyse, doğal bir veridir. Çalışma biçimleri ise, dirimsel değil, toplumsal kökenlidir [216].

Aynı şey çalışmanın koşulları, sonuçları ve bilgisi için de geçerlidir. İnsanın kendini geliştirmesi için, bir zorlamaya gerek yoktur, hatta bunun yarardan çok zararı dokunur. Reich kararlı bir biçimde, *kültür düşkünleri*'nin kaygılarına karşı koymuştur. Bir örnek vermek için, Kant'tan bir alıntı yapılabilir: «İnsanlar,... tam anlamıyla birlik beraberlik, kanaatkârlık ve karşılıklı sevgi içinde olsalar,... kendi varoluşlarına, evlerinde besledikleri hayvanın sahip olduğundan daha fazla bir değer biçmezlerdi; yaradılışın amacını görüp, akılcı doğaları gereği, yaradılışın boşluğunu dolduramazlardı. Bu yüzden doğaya, geçimsizlik, kıskançlığa, rekabete dayanan kurumluluk, kolay kolay tatmin edilemeyen, elde etme ya da hükmetme hırsı için teşekkür borçluyuz» [217]. Kant'ın ileri sürdüğü bu görüş, kullandığı «akılcı» kategorik emir tipi, Reich'ın da dediği gibi, *ne biçimde olursa olsun, gerçek etik'in, yalnızca cinsellikten uzak* (ahlâk ile uyum içinde) *olmak değil, tam tersine cinsel* (yâni ahlâk dışı) *denemelere karşı koymak olduğunu, açıkça göstermektedir* [218]. «İyi» birşey yapma zorunluluğu duyan kişi, kendi içinde ve dışında «kötü»nün varlığını tanımadan edemez. Etik ve ahlâk bu yüzden, «kötü» ile hiçbir zaman ciddi ve tutarlı bir biçimde savaşmamakta, hatta kötüyü ayakta tutmak zorunda kalmaktadır: *Dürtüsel yaşamı ilk geliştiren «ahlâk»tır. Sonradan, dürtüsel yaşamı, ahlâk kurallarıyla boyunduruk altına alan da odur. Boşu boşuna ortadan kaldırmaya çalıştığı ahlaksızlığın yokolmasının önkoşulu, önce bu «ahlâk»ın yokolmasıdır* [219]. Ya da şöyle de denilebilir: *Varolan yasa, cenneti bulmak için değil, sürekli aramak için yapılmıştır* [220].

«Kültür» diye kabul edilen şeyin, temel düzeneği bu-

dur. Bu düzeneğin zaman zaman dünyevi (sakular) bir ideoloji biçimine bürünmesi kuşkusuz pek o denli önemli birşey değildir. Bu yüzden örneğin Arnold Gehlen (*) Sovyetler Birliği'ne duyduğu sempatiyi gizlemez. Sovyetler Birliği'ni, Avrupa'da düzen ve nizamı sağlayacak son güç olarak görür [221].

Reich'ın, insanın toplumsal yaşamının, organların işlevleri bakımından, akılcı bir temeli olabileceği ve «aşk, çalışma ve bilgi»nin kültürel olarak zorla düzenlenmesinin eninde sonunda hastalığa yol açacağı ve bunun hiç de ekonomik olmadığı yolundaki savı ise, o da lütfedip incelendiğinde, açıkça reddedilir. Gerici, liberal ve ilerici düşünürler, o sıralar bu konuda ortak bir cephe oluşturmuşlardı: *Geliştirdiğim kuramın başka hiçbir öğesi, ...özdüzenlemenin... mümkün olduğu savı denli, gerek çalışmamı, gerek canımı tehlikeye düşürmedi* [222].

Reich'ın *emek demokrasisi* tasarımının bir başka yönü daha vardır. Bu yüzden Reich, *emek demokrasisi*'ni yalnızca «keşfettiğini» söyler: *Emek demokrasisi siyasal bir program değildir, toplumun yeni keşfedilmiş, doğal ve temel bir dirimsel - toplumsal işlevidir* [223]. *Emek demokrasisi, ...şu ya da bu siyasal parti ya da düşünür topluluğu farkında olsa da olmasa da, kendiliğinden vardır ve aralıksız işler* [224]. Ne de olsa, çalışma sürecinin özü tek başına ele alındığında, bu süreci ilgilendirdiği ölçüde, çalışanların kendi aralarındaki ilişkiler de dahil olmak üzere, akılcıdır; bunun nedeni oldukça basittir: Örneğin, eğer bitmiş ürünün, istenilen ürüne uyması gerekiyorsa, işlenen maddeler zaten bunu gerektirir. Ancak bu toplumsal süreçte, sinircemeli etkiler (örneğin iktidar düşkünlüğü) ile siyasal etkiler (örneğin sömürü) birleşip, binlerce yıldan beri, akılcı olanı geri plana itmişlerdir.

(*) A. Gehlen, endüstri toplumunun sorunlarıyla ilgilenen bir yirminci yüzyıl felsefecisi ve toplum bilimcisidir. (ç.n.).

Burada, «yetkeci ve işlevsel hiyerarşiler», «hakiki ve koşullandırılmış gereksinmeler» gibi temaların, birbirleriyle olan ilişkisine, ayrıca «yüksek düzeyde siyasal» yorumlara, daha yakından eğilmemiz, ne yazık ki olanakdışıdır.

Yine de, Reich'ın toplumsal özdüzenleme tasarımı, adım adım izlendiğinde, üçüncü bir yönü daha olduğu görülecektir: O da programlı ve ütopik oluşudur. Ancak burada da, diğer modellere kıyasla, niteliksel bir farklılık söz konusudur: *Emek demokrasisinin yeniliği, insan toplumuna ilerde verilebilecek düzenin, toplumbilim tarihinde ilk kez, ideolojilerden... (ya da günün birinde yaratılacak koşullardan) değil, bugüne dek varolagelmiş, öteden beri durmadan gelişen, doğal süreçlerden çıkarılmasıdır* [225].

Şimdiye değin, yeni yaşam biçimleri geliştirmeye yönelik tüm girişimler, ister perhizci ister hazcı (hedonistisch) olsun, «özgürlük»ü gündeme getirdiklerinde, insan organizmasının işlev yasalarını dikkate almayabileceklerini sanmalarından, başarısız olmuşlardır. Özgürlük bu yüzden parıltılı, gözalıcı bir kavram olmaktan öteye gidememiştir: Onlara göre, *özgürlük sözcüğünün doğabilimsel bir tanımı yoktur. Oysa şimdiyedek hiçbir sözcük, bu denli kötüye kullanılmamış, yanlış anlamalara yol açmamıştır. Özgürlüğü tanımlamak, cinsel sağlığı tanımlamakla özdeştir... Toplumsal özgürlüğün bulunmayışı, kendini en çok, insan organizmasına, cinsel - fizyolojik açıdan demir atışıyla belli eder* [226].

KARŞI - SİYASET

1934'de Reich, hâlâ marksist bir okuyucu kitlesi için yazdığı sıralarda, *siyaset fetişini... safça sorulan soruların çiğ ışığı altına* tuttu ve «yüksek siyaset» karşısında, devrimciler de dahil, çoğu kişinin gösterdiği o *garip, ürkek yüceltme*'yi [227] tartışmaya açtı. Sovyet dışsiyaseti ve sol partilerin takındığı tavır üzerine de, *devrimci siyaset, burjuva siyasetinin konuşma tarzını, taktiğini, stratejisini kul-*

landığı sürece, burjuva siyasetini altetmeyi başarabilir mi, sorusunu soruyor, *bunu asla başaramaz,* diyordu. Devrimci siyaset, gizli diplomasiyi ortadan kaldırmalı, *hiç aralıksız, yılmadan, usanmadan, basit ve yalın bir dille, kitleye,* seslenmeliydi [223].

Reich o sıralar, Nasyonal Sosyalizmin kitledeki başarısını çözümlemişti. Yine de sonradan 1938'de, Sovyetler Birliği'ndeki gerici gelişmeden artık hiç bir kuşkusu kalmadığında, vardığı sonuca doğrusu pek hazır değildi. Vardığı sonuç şuydu: *...gelişme, insan kitlelerinin yetke düşkünü yapısından ötürü... başarıya ulaşamamıştı* [229].

Reich artık devrimci ve burjuva siyasetçiler arasında bir ayrım yapmıyordu. Reich'a göre, siyaset kendi içinde, akılcı olmayan bir görüngüydü; yalnızca kitlenin, kul köle olma zihniyeti yüzünden sözümona «gerekli»ydi. *Siyasetin özünü kısa yoldan kavrayabilmek için, Hitler gibi bir adamın, yıllarca tüm dünyanın soluğunu kestiğini bir düşünmek yeter. Siyasal bir dahi olarak Hitler, genel anlamıyla siyasetin aslında ne olduğunu, muazzam bir biçimde gözler önüne serdi* [230]. Siyasal yöntemler kullanarak, siyaseti ortadan kaldırmak olanaksızdı; çünkü kitlenin çaresizliğinden yararlanan siyasetçiler, halkın eşit haklara kavuşmasıyla gerçekten pek ilgilendikleri yoktu.

Özgürlük yeteneğini, üzerinde pek fazla düşünmeden, «sanki» varmış gibi kabul eden batı demokrasileri üzerine Reich'ın görüşü, 1945'de Amerika İnsan Hakları Birliği ile yürüttüğü, konuşma ve basın özgürlüğünü konu alan mektuplaşmasında, açık seçik bir biçimde yeralır. Bu mektuplaşmada, insan haklarının, yanlış kullanılmasının tehlikeleri üzerinde durulur. İnsan haklarının yanlış kullanılması da, ilke olarak, asla gözardı edilmemelidir. *Canalıcı nokta şudur: Siyasal akıldışılığa karşı yılmadan, usanmadan, cesaretle savaşan bir insan hakları birliğinin varlığı, hakikatın yalan ile aynı hakka sahip olmadığını doğrulamaktadır. Ben işe, tersinden bakmak istiyorum: Sarsılmaz bir biçim-*

de, yeretmiş insan haklarına karşı, kendini savunmak zorunda kalacak, yalan ve ırkçılığın özgürlüğü için bir birlik olmalıydı aslında [231], diye yazar Reich, bir mektubunda.

Ancak her zaman olduğu gibi, *insan kitlelerinin özgürlüğe yatkın olmayışlarının doğadan gelen bir veri olmadığı* konusunda Reich'ın en ufak bir kuşkusu yoktur. *İnsanlar... ilke olarak, özgürlük yeteneklerini yeniden kazanabilirler* [232]. Ancak bir topluma, toplumsal özdüzenleme konusunda yardım edebilmeye, siyasal sistemlerin, temel olarak uygun olmadığını düşünür Reich. Yine de savaş yılları sırasında, *dünyayı saran yıkımın, günün birinde insan kitlelerinin, takındıkları toplumsal tutumun bilincine varmalarına, kendi kendilerini değiştirmeye girişmelerine ve toplumsal sorumlulukların o ağır yükünü üstlenmeye yol açacak bir noktaya ulaşacağı* [233] umudunu da yitirmez. 1934'den başlayarak ilerde üzerinde duracağımız, sürgündeki çalışmalarını bu toplumsal bağlam içinde değerlendirir: *O zamanlar bilim adamı olarak herşeyi, o büyük değişimin geleceği gün için hazırlamaktan, daha iyi birşey yapmak elimizden gelmiyordu... Yaşamın akılcı düzeni bizi göreve çağırdığında, hazır ve tam donatılmış olmalıydık* [234]... Ancak savaşın son yıllarında, *eski yanılsamaların olduğu gibi durduklarını...* b i ç i m s e l *özgürlüklerin,* b i ç i m s e l *sevinçlerin,* b i ç i m s e l *demokrasilerin, ergeç yeni diktatörlüklere ve yeni bir savaşa yol açacaklarını* [235], düşünmeye başlar Reich. Hem daha o zamanlar, atom silahlarından, «overkill»in «barış»ı sağlayan etkisinden habersizdir.

«TUZAK»

Reich, savaşın sonunda bir «büyük değişim»in ne denli az şansa sahip olduğunu, tabii ki biliyordu. İnsanların faşizmden gereken köktenci sonuçları çıkarmayıp, faşizmi, bir karabasanmış gibi, «atlatma»ya, herşeyi yeniden yoluna koymaya baktıklarını da katıyordu hesaba. Bu yüzden

faşizm kavramını, eskisinden daha çok deşmeye başladı: *Günümüzde faşizm, hâlâ... özellikle Alman ya da Japon ulusuna özgü bir özellik... sayılmaktadır... Gerçekte faşizm dünyanın tüm uluslarında, insan toplumunun tüm örgütlerinde ortaya çıkan uluslararası bir görüngüdür* [236]. Reich, faşizmin kişileştirilmesi eğilimine de karşı çıkmak istiyordu. Bir kişi olarak Hitler'in «şeytansılığı»na hayranlık duyanlara, «hilkat garibeliği»nden dem vurup, bir insan olarak öfkeye kapılmaktan kendilerini alamayanlara, «akıl hastalığı»nı teşhis edip, hemen bilimsel çözümlemesini yapanlara hepsine, karşı çıkmak istiyordu. Tüm bunları, ayrıca, eğitimsizlik ve maddi sıkıntı ile yüklü olduklarından, kitlelerin beraat ettirilmesini, Reich, *asıl önemli noktadan uzaklaşma* olarak görmekteydi. *Faşizm bugün bile hâlâ... küçük bir gerici öbeğin diktatörlüğü sayılmaktadır...* Oysa faşizm... *ortalama kişilik yapısının siyasal olarak örgütlenmiş ifadesidir... Bir siyasal hareket olarak, tüm diğer gerici partilerden, halk kitlelerince kabul edilip, övülüşüyle ayrılır* [237], diye yazar 1943'de.

Reich 30'lu yıllarda, özellikle kitlelerin somut gereksinmelerine eğilerek, (Cinsel Siyaset'in yapmaya çalıştığı gibi), bir siyasal aydınlanma olasılığına umut bağlamışsa da, 40'lı yıllarda artık, faşizmin ve stalinizmin başarıları karşısında, kitleler hakkındaki görüşünü önemli ölçüde değiştirmiştir. *Umut etme yetenekleri ile, eyleme geçme yetenekleri arasındaki uçurum* [238], Reich'ın sandığından daha büyüktür.

1950 dolaylarında, insan konusu, özel olarak sinircemenin önlenmesi sorunu, önceden olduğundan daha derin boyutlar kazandı. Kitle kıyımlarının, tanrı ve kişi kültlerinin oluşturduğu, beşbin yıllık ataerkil kültür tarihinin sürekliliğini, faşizm ve stalinizm bozmuş olmuyorlardı. Yine de bir soru takıldı Reich'ın kafasına: Niye, en azından böylesi bir geçmişi gurur ve hürmetle yadetmeyenler için, son zamanlardaki gelişmeler, bu sürekliliğin kırılması gerektiği yolunda, görmezlikten gelemeyecekleri bir uyarı olmamıştı? De-

ğil mi ki, hayatta kalabilmemiz için, bu sürekliliğin kırılması gerekiyordu. Mekanist - gizemci dünya görüşünün en amansız düşmanı olan Reich, toplumsal alanda akıldışılığın öne çıkmasını, çeşitli bahanelerle geçiştiremezdi. Ne, bu, akılcı yaklaşımın altından kalkamayacağı bir olgudur, diyebilir, ne de, sözümona akılcı bir tutumla, «tarihsel zorunluluk»tan söz edebilirdi. Tüm akıldışı görünen görüngülerin, eninde sonunda bir akılcı işlevi olmalıydı.

Asıl sorun, olayların üstünde bir hakikatın olduğu değil, bu hakikatın neden kendine bir yol bulup ortaya çıkamadığıdır... Asıl hakikatın ortaya çıkmasını engelleyen, b a ş k a t ü r l ü, *herhangi bir belirleyici hakikat var demektir bu. Buna karşı - hakikat adını verelim* [239].

Reich bireydeki akıldışı görüngülerin akılcı işlevini ilke olarak kavrayabiliyordu. Kişilik zırhının oluşması akılcı bir işlevdi; bundan ne ölçüde, akıldışı görünen sonuçların doğacağı tamamen dışçevre etkilerine bağlıydı. *İnsanoğlu, temel dirimsel gereksinmeleri, kendi eliyle yarattığı toplumsal kurumlarla uyuştuğu ya da çatıştığı oranda toplumsal bir varlık ya da akıldışı davranışlarda bulunan bir protoplazma yığınıdır* [240]. Yine de ataerkil kültürlerin toplumsal kurumlarının, türlü değişimlere karşın, binyıllardan beri dirimsel temel gereksinmelerle her zaman çelişki halinde olması, pek fazla abartılmamalıdır. Bu sürecin üstü örtük de olsa akılcılığı, çelişkinin çözümü için beslenen umutlarda dile gelmektedir. Ama ciddi olarak böyle bir çözüm ardında koşan, pek çıkmamaktadır. *Aslolan umut etmektir, umut arzusudur* [241]... Soruna hangi açıdan bakılırsa bakılsın, hep aykırı durumlar çıkar karşımıza. Biraz araştırılınca görülecektir ki, bu durumların, hepsi de eninde sonunda haz kaygısı temel çelişkisinden kaynaklanmaktadır. (Bak. : Mazoşizm sorunu).

Diğer pek çok konunun yanısıra, bu temayı da ele alan, *İsa'nın Öldürülüşü* adlı kitabında (1953) Reich, insanlığın «ilk günah»tan beri durumunu gözler önüne sermek

için bir tuzak imgesi kullanır. İnsanın kendi üzerine bilgilenme yolunda, şimdiye değin gösterdiği tüm çabalar, boşu boşuna bir arama karabasanının baskısı altındadır hep. Oldukça basit bir nedeni vardır bunun: *Yapılması gereken tek şey... tuzaktan çıkışı... bulmak iken, tuzağın yapısı üzerine düşünce sistemleri üretmenin pek anlamı yoktur. Tuzak içinde nasıl acı çekildiğini anlatmak için türküler yakmak, tuzağın dışındaki özgürlüğün güzelliği üzerine şiirler döktürmek....tuzağın duvarlarını en ince ayrıntısına varanadek incelemek, ölümden sonra tuzak dışında bir yaşam vaat etmek... ya da «beni ilgilendirmez» deyip, kestirip atmak: Bunların hepsinin hiçbir anlamı yoktur.* En akıl almaz, en trajik olan ise şudur: *Çıkış yolu herkese açık seçik bir biçimde gözükmekte, ama yine de kimse görmek istememektedir. Herkes çıkışın nerede olduğunu bilmekte, ancak görünürde kimse oraya doğru gitmemektedir. Dahası var: Çıkışa yönelen ya da çıkışı işaret eden biri çıkarsa, hemen deli denilmektedir... Birisi dışarıya çıkmaya çalışmasın, hemen canına okurlar. Çok azı, o da yalnızca geceleyin, herkes uyuyorken, her yan zifiri karanlık iken, dışarıya sıvışabilmiştir... Demek ki, sorun tuzağın kendisi değildir... Asıl sorun tuzağın içinde oturanlarda yatmaktadır... Tuzak, insanın coşkusal yapısı, yâni kişilik yapısından başka birşey değildir* [242].

«GELECEĞİN ÇOCUKLARI»

İsa'nın Öldürülüşü'nün başlangıcında Reich, Rousseau'nun sorusunu yeniden ortaya attı: «İnsan özgür doğmuştur, ama bugün zincirler içindedir... Bu değişiklik nasıl meydana gelmiştir?» Bu sorunun yanıtını, *özgürlüğün bulunmayışının, cinsel - fizyolojik açıdan insan organizmasına demir atışı*'nın neyin sonucu olduğunu biliyordu Reich, ama bu sürecin bu denli sağlam, dayanıklı tarihsel sürekliliğinin nasıl kırılabileceğini bilmiyordu. İlk bakışta bu sorun, kendini kimsenin anlamadığı işlere veren birinin geliştirdiği kuramın bir açmazıymış gibi geliyor insana. Oysa, takkeler düşünce, bu sorunun tüm bir kültür pratiğinin açmazı ol-

duğu ortaya çıkıyor. Modern silah sanayinin gelişimi «sayesinde» açıkça görülmektedir bu. İşin kötü yanı, böyle giderse, ilerde özürleri kabul edecek hiç kimsenin varolmayacağıdır. *Eski bir toplumsal gelişimin bunda suçlu olması, gerçeği değiştirmez; insanların tüm günahlarını bağışlayıp, sorumluluğu «tarihsel evrim»in sırtına yıkamayız* [243].

Reich gerçek bir toplumsal değişimin şansları üzerine artık yanılsamalara kapılmıyor, ancak her zaman iyimserliğini biraz da olsa koruyordu. Böylece 1950'de, *Geleceğin Çocukları* adını verdiği, uzun süreli tasarlanan bir araştırma projesini yönetti. Bu projede, özdüzenleme yeteneklerini eğitimin bozmadığı çocuklarda, kişilik oluşumu süreci üzerine kesin, ayrıntılı bilgiler elde edilmesi amaçlanıyordu. Eğer ilerde, hangi nedenden olursa olsun, bu konuya ilgi uyanırsa, sağlıklı bir çocuğun özellikleri üzerine elde daha fazla bilgi bulunmalıydı.

Reich için, özgürlük ile sağlık birbirlerinden ayrılamazdı ve bunların elde edilmesi için, savaşmaya gerek yoktu «aslında». *Ele geçirilmesi gereken şey, özgürlüğü köstekleyen,* tarihsel gelişimin bir sonucu olarak varolan, *engellerin ortadan kaldırılmasıdır* [244]. *Eldeki tüm olanaklarla, her ne pahasına olursa olsun, gelecek kuşakları bir önceki kuşağın dirimsel hastalığından, dirimsel katılığından korumak gerekir* [245]... *Burada ayrıntıya girmenin pek yararı yoktur: Cinsel yaşamı olumlama ve çocuklarla gençlerin cinsel etkinliğini, toplumun koruyucu kanatları altına alma ilkesi benimsendikten sonra, alınması gereken her önlem kendiliğinden ortaya çıkacaktır* [246].

Reich'ın yaşamın çeşitli alanlarında, yetişkin kuşaktan beklediklerinin yalnızca özüdür bu. Aslında hiç de köktenci bir önerme olmayan, «varolan herşeyin en acımasız eleştirisi» (Marx) önermesinden, somutluk açısından daha ileri dedir: *Bırakalım çocuklar kendi gelecekleri üzerine kendileri karar versinler! Bizim ödevimiz bu konuda... onların doğal yeteneklerini bozmamak olmalıdır... Onlara yalan*

yanlış fikirlerimizi, kötü niyetli pratiklerimizi zorla kabul ettirmeye çalışacağımıza, onlardan birşeyler öğrenmeye bakmalıyız... Çocuklarımıza, olabildiğince, kesin bir biçimde, nerede ve nasıl başarısızlığa uğradığımızı anlatmalıyız [247]...

Bu tematiğe duyulan ilgi, hâlâ görece az olmasına karşın, Reich'ın bu konudaki temel düşüncelerini ilk kez formüle ettiği 1926 yılından kuşkusuz daha fazladır. En son Alice Miller'in «Başlangıçta Eğitim Vardı» adlı kitabında, bu konu yeniden ele alınmıştır. Reich'ın 1926 yılında yayımladığı makale de, *Eğitimci Olarak Anne Baba - Eğitim Baskısı ve Sonuçları*, adını taşır.

Bir insanın özgürlük yeteneğinin ve sağlığının, köstekleyici bir biçimde bozulması aslında çok daha önceden, çok daha belirgin bir biçimde kendini göstermektedir: *Zırhlı yaşamın, zırhsız yaşam karşısındaki yıkıcılığı, pek çok bakıcının yeni doğmuş çocuklara karşı tavırlarında kendini gösterir.* Modern doğum ve bakımın, «sıhhilik ilkeleri»ne dayandırılan acımasızlığına, yeni doğmuş bir çocuk, *önce korkuyla, sonra da avaz avaz bağırarak ve ilerde, yaşam sisteminin büzülmesi, kendi içine çekilmesi ile tepki gösterir. Yaşamın ilk büzülmesi olur bu. Tabii daha önce ölü bir anarahmi organizmasına zarar vermemişse* [248].

Hastahanedeki normal doğumun ölümcül sonuçları, son yıllarda pek çok batı ülkesinde sık sık tartışılmaktadır. Frédérick Leboyer'i saymazsak, «rahat doğum»un önde gelen öncülerinden biri de, Reich'tan oldukça etkilenmiş olan, Fransız doğumuzmanı Michel Odent'dir: «Göbekbağının kesim odasına haz duygusunu getirdik mi ancak, bitkisel sağaltımcı olabiliriz... Bitkisel sağaltımcı olduğumuzdan, devrimciyiz... Yaşamı dönüştürmek demek, önce doğumu dönüştürmek demektir» [249].

Reich da tüm yaşamı boyunca «devrimci» olmuştur, ama tekil bir devrimcidir. Çağdaşlarının özgür olma yeteneğine sahip olmamalarını hor görmediğinden, genel olarak

kullanıldığı anlamda, anarşist değildir. Yalnızca anarşist bir düzene varacak, tarihsel gelişmeye ve bunun desteklenmesi gerektiğine inandığı için, bir zamanlar marksçı olmuş, ancak, en geç 1935'den beri, yâni Stalin ve Hitler'in kitlesel başarılarından sonra, bunu sürdürememiştir. Reich çok daha gerçekçi bir ütopya —hem yalnızca bir «fikir» de değil, ilk olarak doğabilimsel, yâni ruh-bedensel olarak temellendirilmiş, özgür bir toplum düzeni kavramı— sunup, meslektaşları ya da önemli aydın çevrelerinde bile destek bulamazken, bu iki önder milyonları harekete geçirebilmiştir.

Nedenlerini çok yakından tanıdığı, bu içler acısı durumda Reich da bunun üzerine, deneysel çalışmaları ile kuramının doğabilimsel temellendirilmesini geliştirmeye, yâni gelecek için, herşeyi hazırlamaya karar vermiştir.

Ruhçözümlemesi Derneğine girişinden başlayarak, Reich dernektekilerin ruhçözümlemesini «ruhanileştirme» yönündeki güçlü eğilimlerine karşı sürekli savaşmıştı. Öğretmeni saydığı Freud'un, asıl hizmetinin ne olduğunu her fırsatta vurguluyordu: *...Fizyologlar, sinircemenin ruhsal kökenine ilişkin kurama (Psychogenie) karşı çıkıp, boşu boşuna sinircemenin bedensel bir temelini bulmak için araştırmalar yaparken,* r u h h e k i m i *Freud, «sinircemenin bedensel çekirdeği»ni ruhbilimsel bir yöntemin yardımıyla keşfetmişti* [250]. Freud ilk başlarda dürtüyü «ruhsal ve bedensel olan arasındaki sınır kavram» olarak nitelendiriyordu. (Bu konuda, Freud'un 1933 yılında söylediklerine bakılabilir: «Dürtüler mit benzeri şeylerdir; belirlenemezliklerinin üstüne yoktur» [251]). Reich için, daha işin bedensel yönü üzerine çok az şey bildiği sıralarda, çok önemli bir ipucuydu bu. 1927 yılında yayımlanan kitabı Orgazmın İşlevi'nde bile, sinirceme sorununun ruh-bedensel açıdan ele alınışı üzerine varsayımlar yeralıyordu. *Freud'un* g ü n c e l k a y g ı *yla ilgili kuramını, olması gerektiği biçimde geliştirerek, kaygıyı libido'nun başka bir kılığa bürünmesi sayan ilk formülü değiştirmek zorunda kaldım. Gerçekten de, kaygının, duyusal dizgede cinsel haz biçiminde algılanan, bitkisel sinir dizgesindeki uyarılmayla özdeş bir görüngü olduğunu gördüm* [252].

Ancak 1933'e değin Reich için, kişilik çözümleme tekniğinin geliştirilmesi ile antifaşist siyasal çalışma önplandaydı. Danimarka'da sürgündeyken, «boş zaman» bulabildi ancak. Böylece önemli bulduğu ve önceki yıllarda yalnızca gözgezdirip, toplamakla yetindiği tıb, fizyoloji ve dirimbilim kitaplarını okuma fırsatı geçti eline. Kişilik çözümlemesi ile, ruhbilimsel bir yöntemin önüne çekili sınırlara gelip dayanmıştı.

Bu yöntemle pek çok vakada, hastanın orgazm gücü bile yeniden elde edilemiyordu. Burada da Reich'ın asıl ilgisini çeken, başarısız durumlar oldu, çünkü ona göre, etkinliğinin biricik akla yatkın anlamı vardı, o da sinircemeyi önleme konusunda yapılacak kapsamlı bir çalışma için, elde edilen bilgilerin işlenmesiydi. *Bizim bireysel sağaltım üzerinde bunca duruşumuz, önemini abarttığımızdan değil, daha iyi bir teknik olmadan, asıl hedefe ulaşmak için gereksindiğimiz... görüşleri kazanamayacağımızdandır* [253].

Reich'ın bundan sonra izlediği yolu ele almadan önce, yönümüzü tayin edebilmek için, ruh-bedensel tıbta, Reich'ın çalışmalarına zaman bakımından koşut giden gelişmelerin savunucularına kısaca değinmemizde büyük yarar var.

RUH - BEDENSEL TIBÇILAR

Ruh - bedensel tıbbın bugün en tanınmış okullarından birini, Franz Aleksander (1891 - 1964) kurmuştur. Aleksander 20'li yıllarda, Freud'un ölüm dürtüsü kuramını spekülasyonlarla ileriye götürenler arasında yeralıyordu. Theodor Reik ile birlikte, temel bir «cezalandırılma gereksinimi» öncülü attı ortaya. Hem sinircemeye, hem de cinai davranış bunun bir sonucuydu. Yâni, Reich'ın eleştirisine verdiği yanıtta Aleksander'ın da yazdığı gibi [254], Freud'ca varlığı kanıtlanmış, birincil mazoşizm sorunu yeniden gündeme getiriliyordu. Aleksander Chicago Üniversitesi'nde ruhçözümleme öğretim üyeliği görevine başladı. Orada geliştirdiği ruh-bedensel hastalıklar öğretisi, güçlü bir biçimde Amerikan pragmatizminin etkisi altında kalmıştı.

Buna karşın, Viktor von Weizsaecker (1886 - 1957)'in kurduğu ruh-bedensel tıb ise, tamamen Alman karakteri taşıyordu. Windelband'ın (*) «Güneybatı Alman Felsefesi» damgasını vurmuştu bu öğretiye. Weizsaecker'in ruhçözümlemesini kabullenebilmesi için, ölüm dürtüsü kuramının yerleşirlik kazanması gerekiyordu. Dahili tıbla ruhçözümlemesini birleştirme yönündeki çalışmaları, Freud'un takdirini kazanmıştı. Reich ise bu çalışmalara ilişkin fikir ileri sürmedi; yalnızca ayrıntılı bir temellendirmeye gitmeden, söz arasında, biraz da kayıtsızca Weizsaecker'in faşist [255] olduğunu söylemekle yetindi. Weizsaecker 1933 - 1945 yılları arasında, başı hiç belaya girmeden, serbestçe felsefi yazılar bile yayımlayabiliyordu. «Doğa ve Tin» adlı özyaşamöyküsünde, hiç çekinmeden anlattığı bir öykü, onun doğrusu hiç de Faşist olmadığını (!) gösteriyor : Heidelberg'de Freud'un da kitaplarını yakan NS - öğrenci önderlerinden biri —üstelik bu zat, daha sonra Weizsaecker'in klinik müdürü olmuştur— öğretmeni Weizsaecker'den, yaptıkları hakkında ne düşündüğünü sorar. Profesörün düşüncesi şudur : «Eğer ille de bu ortaçağ yöntemi diriltilmek isteniyorsa, o zaman benim için de, Freud'un Tanrı'yı yadsıyışını, ruhçözümsel olarak temellendirdiği yazısı söz konusu olabilirdi» [256].

Weizsaecker gibi, Alman ruh-bedensel tıbbının diğer kişilikleri, örneğin Ludolf von Krehl, Gustav von Bergmann ve Richard Siebeck, büyük ölçüde «tinbilimsel - tanrıbilimsel» yönsemeliydiler. «Acı çekmek olgunluktur» yolundaki çekirdek tezleri, Reich için derin bir hekimsel bilgelikten çok, ilk elde, sado - mazoşist yaşam ideolojilerinin kısa bir formülüydü. Bu gelenek bugün hâlâ başı çektiğinden, ruh - bedensel tıbbın en yeni kitaplarında bile [257], bir ad —Friedrich Kraus adı— hep atlanır. 1934'de, tam da onun çalışmalarına el atar Reich.

(*) Windelband, yeni Alman idealizminin - yeni Kantçılığın— önde gelen felsefecilerinden biridir. (ç.n.).

Dahiliye uzmanı Friedrich Kraus (1858 - 1936) tıb loncasının tamamen dışında olmasa da, bir kuraldışıydı. Bu kabına sığamayan, taşralı adam, en başta dindar değildi; ulusçu hiç değildi. Askeri bir rütbesi de yoktu. Ne semist ne de anti - semisttir. Üstelik 1902'de Berlin Charité'sinin müdürlüğüne atanmazdan önce —1933'e değin burası onun yönetiminde ,dünyadaki tüm tıb uzmanlarının Mekke'si olmuştur— tıb çevrelerinde büyük bir adı vardı. Öğrencileri ve meslektaşları anılarında sık sık onun bir kuramcı olarak üretkenliğinden, bir klinikçi ve öğretmen olarak yetkinliğinden söz ederler. Bir «titanın kudreti»ne [258] sahip olduğu, yalnızca tıb biliminden değil, fizik, kimya, dirimbilim ve felsefeden de «bir uzman denli anladığı» söylenir. Hakkında yazılanlara bakılırsa [259], tıb alanında, «yüzyılın en temel programı»nı çıkarmış birisidir. «Kapsamlı bir ruh-bedensel kuramın tüm öğelerini» [260] içerir çalışmaları.

Kuşkusuz o zamanlar Kraus'un göklere çıkarılması, erişilmez kılınması boşuna değildi. Yukarda sözünü ettiğimiz ve genellikle «özel» alana aitmiş gibi gösterilen ideolojilerle yakın bir bağı vardı bunun, Kraus'un doğabilimsel insan tasarımı, onların tinbilimsel - tanrıbilimsel insan tasarımlarıyla örtüşmemekteydi.

Reich 1935'de aşağıda anlatacağımız, kuramsal bileşiminin sonucunu ona yolladığında, 77 yaşındaki Kraus'tan onaylayıcı bir yanıt aldı [261].

REICH'IN BİLEŞİMİ

1927'de Reich, Kraus'un «tıbbi bağlam öğretisi»nin (Syzygiologie) özel bir alanını oluşturan «derinlik kişisi» (Tiefenperson) (*) [262] üzerine kitabından, yayımlanmasından hemen sonra heyecanla söz etmişti : *Yazarın çeşitli*

(*) Derinlik kişisi, Kraus'a göre, bilincin ve davranışın, ben'in egemenliğinde olmayan bölümüdür. (ç.n.).

doğabilim alanlarından derlediği bir dizi kanıtla geliştirdiği «yaşamın nem kuramı» (Naessetheorie des Lebens), dirimbilim alanındaki en ilginç, en aydınlatıcı açıklamalardan biridir. Oldukça verimli olan bu yeni temel düşünce... bitkisel akış (vegetative Strömung) fikridir. «Derinlik kişisi» de bu fikirden çıkmıştır... Ruhçözümlemesinde «bedensel libido» denilen şeyin, bitkisel akış fikrinde dile geldiğini [263] görmesi zor olmadı Reich'ın.

Ama Reich ancak 1934'de Kraus'un kuramını dizgeli olarak ele alabildi. *Canlı maddenin işlevlerini ve görüngülerini, bütüncül bir temel görüşte birleştiren,* tek kuramdır bu, Reich'a göre. Uzman çevrelerde kuşkuyla karşılanması Reich için pek birşey ifade etmiyordu. *Bize yabancı, özel alanlarla ilgili* y e n i *kuramlar üzerine, tek başımıza uzmanca bir yargıya varmak çoğunlukla olanaksızdır...* b i r b i r l e r i n d e n b a ğ ı m s ı z *çeşitli disiplinler, araştırmalarının sonuçlarından haberdar olmadan, belli bir noktada kesişme ve birbirleriyle buluşma amacı gütmeden, kendi sorunsallarında, kesişme noktasıyla ilgili olarak, benzer hatta özdeş görüşler geliştiriyorlarsa; yeni birşeyler bulma derdine düşmüş, pek değer taşımayan, yalıtılmış kuramlardan çok,* b u *kuramların büyük bir olasılığa sahip olduklarından kuşku duymayız. Çünkü, bazı sorunlar, herhangi başka bir disiplinin yardımıyla değil, iki ya da üç özerk görüşün imecesiyle çözülebilmektedir ancak* [264].

Bu arada Reich, libido - kaygı sorununun aydınlatılması bakımından, hekimlik deneyimlerini arttırma olanağı bulmuştu. Yeni kişilik çözümlemesi tekniğini temel alarak, *sık sık çözümleme oturumlarında doğrudan üreyimsel ve yüreksel (cardial) uyarılmanın, cinsel organlarda cinsel duyum ile yürek bölgesindeki kaygısal duyumun yer değiştirişini* [265] gözlemliyordu. Bunlar bir dizi gözlem arasından en somut olanlarıydı. Reich hem cinsel uyarılma, hem de kaygı için yalnızca bir tek uyarılmanın sözkonusu olduğu sonucuna vardı. Bu uyarılma bazen organizmanın çevre'sine (Peripherie) bazen de merkezine (tıkanmanın ol-

duğu yere) «yönelik» oluyordu; Kraus'un «bitkisel akış»ı da buna benziyordu. Cinsel uyarılma ile kaygı haz ile tadsızlığın (Unlust) uç noktaları olarak kullanılıyordu burada; aynı zamanda kendini iyi hissetmenin gündelik iniş çıkışlarını temsil ediyorlardı. *Haz ve tadsızlık, işlevsel olarak özdeş oldukları sürecin, «ifade»si, sonucu ya da «yan etkisi» değil, doğrudan içsel algılanışıdır* [266].

Varolan ruh-beden tasarımlarını Reich, orgazmın işlevleri bakımından yeterli bulmuyordu: *Ruhsal ve bedensel görüngülerin dinamiğini, işlevsel* ruhsal-fiziki özdeşlik *olarak ele alacağız... Görebildiğimiz,* temel bedensel ve ruhsal işlevlerin, *yaşamı temsil eden öğelerde, tamamen birbirleriyle özdeş olduğunu, belli bazı durum ve koşullarda, birbirlerine* karşı *etkiyen işlevler olarak göründükleri, ve böylelikle işlevsel bir ikili karşıtlık olabileceklerini de kanıtlamaya çalışacağız* [267]. Reich burada da diğerlerinden, metodolojisiyle de ayrılıyordu. Ferenczi, Felix Deutsch, Groddeck, v.d. de cinselliğin ruhbiliminden, fizyolojisine geçmeye çalışıyorlar, ancak anlamlandırmada ruhçözümsel yöntemin etkisinden kurtulamıyorlardı. Cinsel ilişkiye rahim gerilemesi (Regression) diyorlardı örneğin. Reich ise, *fizyolojik temel işlevlerin ruhbilimsel olarak anlamlandırılamıyacağında* diretiyordu. *Bu işlevlerin* bozulma*ları ruhsal kökenli olabilir, olsa olsa* [268].

1927'de Reich orgazmın işlevini, görüngübilimsel açıdan ele aldı ve bitkisel sinir sistemiyle orgazmın işlevi arasında bağıntılar kurdu. 1934'de, orgazm işlevinin bozulmuş ya da bozulmamış akışında görülen, saptanabilmesine karşın hâlâ açıklanamayan bir dizi ayrıntıyı, *orgazmın elektrik bir boşalım olduğu* [269] varsayımıyla açıkladı. İlk kez, önhaz (gerilim hazzı) ve sonhaz (gevşeme hazzı) arasındaki ayrımı da kapsayan bu genişletilmiş orgazm tasarımından Reich, orgazm formülünü elde etti: Mekanik gerilim —elektrik yüklenme— elektrik boşalım— mekanik gevşeme. *Böylece orgazm güçsüzlüğünün... mekanik gerilim bozuk-*

luğunun işareti değil, (bu uyarılma güçsüzlüğü demek olurdu), tersine elektrofizyolojik temas, yüklenme ve boşalım bozukluğu olduğu anlaşıldı [270].

Bu yaklaşım Kraus'un kuramına tıpatıp uyuyordu. Şöyle diyordu Kraus: «Kişinin dirimsel sisteminde ben, bir uyarılma sistemi, yenileyici, harekete geçirici, yükleme (çalışma tasarrufu) ve boşalmaya dayanan bir aygıt görüyorum». Kraus'un tasarımında, «derinlik kişisi» düzleminde («kortikal kişi» (*) ikincildir) elektrolit süreçleri yaşam sürecinin temelidir. Kraus da, Reich'ın orgazma temel kıldığı şeyi, yâni mekanik gerilimin elektrik yüke, elektrik boşalmanın da mekanik gevşemeye dönüşmesini betimler: *Dolayısıyla orgazm genel bitkisel akışın, gücü arttırılmış özel bir durumundan başka birşey değildir* [271].

Reich tüm bu bağlantıları kurduktan sonra, orgazmı tüm canlıların elementer görüngüsü [272] olarak nitelendirdi. Bugün artık hücreler düzeyinde «sistemin belirlediği», «kendiliğinden» boşalan, yüklenme süreçlerinden söz ediliyor. Yine de bu, tüm canlıların özerk hareketlerinin kökeni olarak kabul edilse bile, dirimbilim kitaplarında kısaca şöyle bir değinilip geçiliyor yalnızca.

Reich'ı bir «kesişme noktası»na götüren gelişmelerden ancak en önemlilerini, burada ister istemez maddeler halinde sıralayacağız.

Önce 1933'ten beri kuramsal çalışmalarının ve 1935'ten sonra başlattığı deneysel etkinliklerin kopmaz bir parçası olan, bitkisel sağaltımdan söz etmek gerekiyor. Reich'ın sağaltım tekniğinin geliştirilmiş bir biçimidir, bitkisel sağaltım.

Reich'ın öğrencisi Kaethe Misch ile Walter Misch, Kolin bileşimlerinin «yalnızca bedensel kaygı belirgesini

---

(*) Kortikal kişi, Kraus'a göre ben'in yönetimindeki bölümdür. (ç.n.).

(syndrom) değil, aynı zamanda fiziksel kaygı yaşantısını da tamamıyla ortadan kaldırdığı»nı [273] deneysel olarak kanıtlamışlar, ancak, Reich'ın tersine, bulgularının yalnızca kimyasal sağaltım (kemoterapi) yönüyle ilgilenmişlerdir.

Dahlemer Kaiser - Wilhelm Enstitüsü'nde dirimbilimci olarak çalışan Max Hartmann 1932'de, cinselliğin tüm canlıların bir özelliği olduğunu; *cinselliğin bir üreme işlevi olmayıp, tam tersine üremenin bir cinsellik işlevi olduğunu* [274], yâni istenmeyen bir eklenti ya da insan neslinin sürmesi için bir «haz ödülü» olarak görülemiyeceğini göstermiştir.

Kraus ve Samuel Zondek canlı nesneler üzerinde yürüttükleri deneylerle, *bir takım kimyasal maddelerin özerk sinir sisteminin işlevlerini*, yâni Kraus'un «viszeral beyin» dediği bitkisel sinir sisteminin, *kamçılanmak ya da dizginlenmekle kalmayıp, onların yerini alabildiklerini* [275] göstermişlerdir.

Kraus, *sinir ve kas sisteminin bağlamlar içinde işleyen bir bütünlük, bir «karşılıklı konum» (Syzygium) oluşturduğu... kasların kasılmasının herhangi gizemli bir sinir sıvısının (Nerven fluidum) ifadesi olmayıp, yalnızca elektrolit plazma basıncı olduğu yolunda tamamen tutarlı düşünceler* [276] atmıştı ortaya. L.R. Müller'in toplu yapıtı «Yaşam Sinirleri» (1930) de, bitkisel sinir sistemi üzerine, en yeni bilgileri biraraya getirmişti. Ne yazık ki, o zamandan bu yana, bu konuda pek ilerleme kaydedilmemiştir.

Bu alandaki araştırmaların verimsizliğinin —ruh-bedensel tıb, kanser sorunu ve dirimsel hastalıklar alanında da— nedeni, Reich için, 1920'lerde son ruhçözümlemesinin gelişiminde gördüğü nedenle aynıydı. Çağdaş metinler de doğrulamaktadır bunu: 1973'de yayımlanan, bitkisel sinir sistemi üzerine üç ciltlik bir yapıtın —oldukça gözüpek— yazarı şöyle der: «Cinsel organların yalnızca yeniden üretime mi hizmet ettikleri, ki genellikle susarak bunun böyle olduğu varsayılmaktadır, yoksa yaşam sevincinin arttırıl-

ması ve buna benzer görevleri yerine getirmesi için mi geliştirilmiş oldukları sorusu, felsefecilere ve ruhbilimcilere sorulması gereken bir sorudur aslında; yine de biz bu soruyu sormuş olalım». Ayrıca bu konuyla ilgili aşağı yukarı yılda onbin yayının yapıldığını, bunlardan çoğunun yalnızca gelişkin tekniklerle hormonal olayların bazı özel görünümlerini araştırdıklarını da ekler. «Ancak bitkisel sinir sisteminin rolü pek dikkate alınmamakta, hatta genellikle sözü bile edilmemektedir. Nerede kaldı araştırılması» [277]. İşe yarar bilginin pek az oluşu da, bu yüzdendir ya. «Bitkisel sinir sisteminin işlevsel tanımları doyurucu değildir; sayısız kuraldışı durum, çıkarılacak hiçbir şemaya uymazlar» [278]. Bu eski sorun üzerine bugün de geçerli olan görüş budur. Bitkisel merkezle, bitkisel çevre arasında işlevsel bir farklılığı varsayan, Reich'ın *işlevsel özdeşlik ve karşıtlık* tasarımında, *ilk bakışta çelişkilerle dolu gözüken sinir dokusunun da tam anlamıyla düzenli ve anlaşılır olduğu ortaya çıkmıştır* [279]. *Benim cinsel ekonomi kuramımın yararı, bu alanda birtakım yeni olgular bulmuş olmak değil, herkesin bildiği sinir dokularını genel geçer dirimsel bir temel formüle indirgemekti... Bu bütünleştirme bizi yeni olguların bulunmasına götürdü* [280].

BAZI ELEKTROFİZYOLOJİK DENEYLER

1934'e değin, cinsel ekonomi alanından çıkardığım klinik kuramımı, genel dirimsel - fizyolojik olgulara uygulamakla yetinmiştim. Oysa çalışmam bu noktada sona eremezdi. Tam tersine, asıl bu noktada orgazm formülünün doğruluğunun mutlaka d e n e y *lerle kanıtlanması gerektiğini düşündüm* [281].

Bu olanağı, yani tasarlanan deneylerin gerçekleştirilmesi için gereken donatımı, Reich'a 1934 yılı sonunda Oslo Üniversitesi'nde, ruhbilim profesörü Schjelderup sundu. Buna karşılık Reich da orada kişilik çözümlemesi dersleri verecekti. Reich böylece Danimarka sürgününden ayrıldı. İki yıl sürecek olan deneyleri de, 1935'in ilk aylarında başlamış oldu.

Deney dizileri Reich'ın *bitkisel yaşamın temel karşıtlığı* varsayımına dayanmaktaydı. Merkezcil ya da merkezkaç nitelikli bitkisel akışa, iki ruhsal eğilim denk düşmekteydi Reich'a göre; bunlardan birincisi «dünyaya», ikincisi de «dünyanın dışına» doğruydu. Ayrıca *derinliklerine göre sıralanan, iki ayrı işlev dizisi* oluşturuyorlardı : *Haz-tadsızlık/cinsellik - kaygı/duygulanımdışı - duygulanımsal/potasyum - kalsiyum/lesitin - kolesterin/kolin - adrenalin/OH - ionları (su biriktiren bazlar) - H - ionları (su yitirten asitler) ve son olarak işlevsel düzlemde genleşme— büzülme* [282]. Çeşitli deri bölgelerinin, özellikle duyarlı bölgelerin belirli uyarmalar altında, potansiyel farklılıkları ve değişimleri ölçülüyordu. Bu ölçümlerden alınan sonuçların değerlendirilmesinde, Reich'ın tasarımı belirleyici bir rol oynadı. Bitkisel sinir dokularında olduğu gibi burada da Reich, *elektrik deri işlevinin bölgesel ve sınırlı bir işlev olmayıp, ancak organizmanın bütüncül dirimsel - elektrik işlevi ile aynı bağlamda ele alınabileceği*[283] sonucuna vardı. Konuyla ilgili literatürü gözden geçirirken Reich'ın da saptadığı gibi, bu alanda o zamana değin yapılan tüm çalışmalar derinin cinsel uyarılma özelliğini dikkate almıyor, yalıtılmış bir gözlem biçimini yeğliyorlardı.

Deney sonuçları, Reich'ın dört basamaklı orgazm formülünü, «gerilim - yüklenme - boşalma - gevşeme», doğrulamıştı. *Herhangi bir organa sıvının akın etmesinin ya da organı şişirmesinin, kendi başına, bitkisel haz duyumunu yaratmaya yetmediğini* kanıtladı bu sonuçlar. *Haz duyumunun ruhsal yoğunluğu, dirimsel elektrik potansiyelinin fizyolojik niceliğine* [284] denk düşüyordu. Erkeğin cinsel organının dikilmesine karşın, orgazm gücüne sahip olmaması durumu, yâni «soğuk dikilme» görüngüsü nesnelleşmiş oldu böylece.

Bu arada Reich'ın temel varsayımı da doğrulanmıştı : *Cinsel uyarılma, işlevsel açıdan organizmanın çevresindeki dirimsel elektrik yüküdür... Tadsızlık, kızma, kaygı, baskı*

gibi duygulanımlar, enerji üretimi açısından, cinsel uyarılmanın karşıtıdırlar... [285], diyordu Reich.

Deneylerle kişilik çözümlemesi, daha doğrusu bitkisel sağaltım arasında bazı bağlantılar kuruluyordu. Deneylerin bir diğer önemli sonucu da, bu bağlantılarla, deneylerin yinelenmesi halinde ortaya çıkan sorunlarla ilgiliydi: *Duygusal açıdan kilitlenmiş, bitkisel açıdan katılaşmış insanlar ya çok zayıf, ya da hiç tepki göstermezler... Dolayısıyla elektrik dalgalanmaları görüngesinin araştırılmasında deney için uygun kişiler seçilmesi gerekmektedir [286].*

Böylece *derinin, bitkisel çevrenin organı olduğunu göstermiş olduk. Yine de, bitkisel merkezin neresi olduğu, dirimsel-elektrik enerjisinin nereden çıkıp, nereye gittiği sorusu kalmakta geriye. Bizim şimdilik varsayımsal yanıtımız şudur: Bu merkez, bitkisel sinir sisteminin sinir ağıdır; özellikle plexus coeliacus, plexus hypogastricus ve Frankenhaus üreyimsel plexus'udur [287] (*).*

BİTKİSEL SAĞALTIM

Kişilik çözümlemesinin geliştirilerek bitkisel sağaltım biçimini alması, Reich'ın yukardaki bölümlerde anlattığımız çalışmaları ve orgazm gücünün, sağaltım hedefi olması yolunda ısrarı olmadan gerçekleşemezdi.

1932'de hâlâ ruhbilimsel terminolojiye bağlı kalarak, şunları formüle etmişti Recih: *Tüm kişilik oluşumlarının... iki türlü işlevi vardır: Birincisi, dışdünyaya ve kendi dürtüsel gereksinmelerine karşı, bir Ben zırhı oluşturmak; ikincisi, cinsel tıkanıklığın yarattığı cinsel enerji fazlasını emmek, yâni temelde, sürekli yeni baştan üretilen kaygının*

(*) Plexus coeliacus ve plexus hypogastricus, karında yeralan «sempatik» sinir ağlarıdır. Frankenhaus üreyimsel plexus'u da, uterus'un «sempatik» sinirlenmesini sağlayan, leğende yeralan bir sinir ağıdır. Hepsi bitkisel sinir sistemine aittir. (ç.n.).

önüne geçmek [288]. 1933'de Kopenhagen'da katı boyun ve ense duruşuyla dikkati çeken bir adama sağaltım uygularken Reich, bu «önüne geçme»nin nasıl birşey olduğunu anlamak yolunda önemli bir adım attı. *Direnişine yönelttiğim şiddetli bir saldırıdan sonra, ürkütücü bir biçimde kendini bıraktı. Tam üç gün, çok ciddi sinirsel sarsıntı belirtileri gösterdi. Yüzünün rengi beyazdan sarıya, sonra da maviye dönüşüyordu. Derisi mermerleşmişti, her yerde ayrı renkteydi. Ensesinde ve art kafa kemiğinde müthiş sancıları vardı. Yürek atışları hızlanmış, kan basıncı yükselmişti. İshal olmuştu; kendini bitkin hissediyor, gerçekten de öyle gözüküyordu* [289]...

Benzer belirtilerle Reich pek sık karşılaşmıştı, ama bu denli şiddetlisini ilk kez görüyordu. *Bir ruhsal savunma içindeyken kendini bırakınca, birtakım duygulanımlar bedende bir çatlak bulup dışarı çıkmışlardı... Ense kasları kendilerini bırakınca, birtakım güçlü içgüdüler yaydan boşanmış gibi ileri fırladılar, yüzdeki sararma ve kızarma vücuttaki sıvıların gidiş gelişini, kan damarlarının kasılıp açılmasını gösteriyordu... Kaslar, kasıldıkları zaman kanın akışını köstekleyebilir, başka bir deyişle, vücuttaki sıvıların devinimini en aza indirgeyebilirler* [290].

Raha sonraları Reich hastalarının vücut duruşlarıyla ve duruşun, olası savunma işleviyle yakından ilgilenmeye, eski vakaları başka gözle yeniden değerlendirmeye başladı. Bir elle (manuel) etkileme tekniği geliştirdi. *Bitkisel enerjinin kişilik zırhını delip çıkması çok daha eksiksiz ve şiddetliydi, daha derinlemesine yaşanıyor, daha* h ı z l ı *üretiliyordu. Böylece kişilik yapısından ileri gelen ketvurmalar kendiliklerinden yokoluyordu.*

Kişilik zırhının i ş l e v s e l *olarak kasların aşırı gerilmesiyle özdeş olduğu, çıktı ortaya.* Reich ruhsal ve bedensel işlevlerin bütünselliğini ilke olarak görmüş, bundan yararlanmaktaydı. *Kişilik alanındaki bir ketvurma ruhsal etkileme'ye yanıt vermediği zaman, bunun karşılığı olan,*

bedensel duruş üzerinde çalışmaya başlıyordum. Ya da tersi yolu izliyordum [291].

Bu ilkenin basitliği, yine de kullanan kişiden yüksek yetkinlik gerektiriyordu. Gizli kalmış, aşırı gerilmiş kas öbekleri, bazen yalnızca ket vurulmuş davranış biçimlerindeki ufacık ayrıntılar sayesinde görülebilmekteydi. Reich bir ruhçözümcü için neyi gerekli görüyorsa, aynı şeyi, bir duyarlığa sahip olması gereken bitkisel sağaltımcı için de öngörüyordu: *Bitkisel sağaltımcı, cinsel yaşamı herşeyin üstünde tutmalı, sağlıklı ve doyurucu bir cinsel yaşam sürmelidir* [292].

Kişilik çözümlemesi, ruhçözümlemesinin, dogmatik olmayan, geliştirilmiş bi briçimiyken, bitkisel sağaltım, *ileriye doğru atılmış büyük bir adım*'dı [293]. Eskiden, kişinin çocukken neleri bastırdığıyla ilgileniyordu herkes; ama bunu nasıl yaptığına pek bakan yoktu. Bastırma «ruhsal» bir edim olarak kabul ediliyordu. Kas ve kişilik zırhının işlevsel özdeşliği tasarımı üzerinde çalışan Reich da, çocukluk çağındaki *bedensel eğilip bükülmezliğin, bastırma sürecinin en temel bölümü* [294] olduğunu düşünüyordu. Çünkü istisnasız tüm hastalar, duygusal uyarılarını, belli bazı bitkisel davranış alıştırmalarıyla (soluklarını tutarak, karın kaslarını içeri çekerek) bastırmayı öğrendikleri dönemleri anımsıyorlardı. Bitkisel sağaltımda artık bu olayları dolaylı yoldan, *işi zora koşarak, ruhsal yapı aracılığıyla çözümlemek gereksizdir. Kaslardaki eğilip bükülmezliğin ortadan kaldırılmasının yalnız bitkisel enerjiyi açığa çıkarmakla kalmayıp, ayrıca bilinçaltına itmenin çocukken oluştuğu durumu da bellekte su yüzüne çıkardığını saptamak son derece şaşırtıcıdır... Her kas sertliğinin ardında, bu sertliğin tarihçesi ve ortaya çıkışının anlamı gizlidir. Zırhın kendisi, çocuklukta geçirilen deneyin zararlı bir etken olarak yaşamaya devam ettiği bir kılıftır. Sinirceme yalnız bozulan ruh dengesinin değil, aynı zamanda... bitkisel dengede... ortaya çıkan, süreğen bir bozukluğun da ifadesidir* [295]...

Yukarda değindiğimiz solunum bozuklukları, çok geçmeden merkezi bir önem kazanır, çünkü: «*Karnında gerilim-i olmayan* [296], *...düzenli olarak, bir çekişte derin soluk alabilen tek bir sinir hastası yoktur* [297]*... Solunum bozuklukları ...karındaki kasılmalardan ileri gelir* [298]. Bunun güneş sinir ağıyla (Solarplexus), yâni «bitkisel merkez»in konumuyla da bağlantısı vardır. Orgazm gücünü açıklarken ortaya attığımız, sağaltımcı hoşgörülü mü, hoşgörüsüz mü olmalı? Ya da daha doğrusu hoşgörülü olabilir mi? Sorusu, burada artık geçerli değildir. Sağaltımcı ne hastanın «serbestçe» bir soluk alma tekniği seçmesine izin verir, ne de ona zorla bir tekniği kabul ettirmeye çalışır. Hastanın rahatsızlıklarından kurtulması, *bitkisel duygulanımlarına serbestçe sahip olması* için çaba gösterir yalnızca. Yeri gelmişken belirtelim ki, *bu yoga soluk alma töreninin... tam tersidir* [299]. Bitkisel sağaltım, bu noktada bir dal vermiştir; Reich'ın araştırmalarında önemli bir yer tutacaktır bu dal; *Duygulanımsal kişilik sinircesine tutulmuş kimselerin soluklarının yarısını dışarıya verişleriyle, Warburg'un kanserli organlarda saptadığı solunum bozukluğu arasındaki ilinti, kanseri cinsel ekonomi açısından incelememe yol açmıştır* [300].

Burada kas zırhı üzerinde daha fazla durmayacağız; ama orgazm refleksinin keşfine değinmeden de geçmek olmaz. Bu refleks, başarılı bir sağaltımdan sonra, özel bir soluk alma tekniğiyle kazanılmaktadır; orgazm gücünü gösteren de bu reflekstir. Sağaltımdan sonra, *bitkisel enerji merkezinden çıkan uyarılma ve devinim dalgasının, başa, boyna, göğse, karına, kalçalara ve sonra da bacaklara doğru yayıldığı* [301] gözlemlenecektir. Örneğin yukarda alıntıladığımız Bürgi, bitkisel sinir sisteminin normal düzenlemesini açıklamak için, «bacakları ve mahmuzlarıyla atı dürtükleyen, ama sağrı ve dizginlerle geri çeken bir sürücü» [302] imgesini kullanır; Reich ise, *orgazm refleksi bütüncül olarak gelişmiş... bitkisel organizma, bütün halinde ve birlik içinde gerilim-yüklenme işlevi doğrultusunda etkinlikte*

bulunabiliyorsa [303], insan «cinsel ekonomi açısından sağlıklı»dır, der.

İngiltere'deki Summerhill okulunun kurucusu A.S. Neill 1937'de Oslo'da Reich'la karşılaşmış ve bitkisel sağaltımdan geçmiştir. «Bitkisel sağaltım şuydu. O benim katı kaslarımla uğraşırken, ben çıplak divanda uzanıyordum. Düşlerle uğraşmayı reddediyordu. Zorlu ve genellikle acı veren bir sağaltımdı, ancak birkaç hafta içinde, Lane, Maurice, Nicoll ya da Stekel'de bulduğumdan çok daha fazla bir çoşkusal özgürlük elde ettim» [304]. Bunun üzerine Neil, Reich'la dost olmuş, Reich'ın ölümüne değin, sayıları oldukça az dostlarından biri olarak kalmıştır.

Son olarak, bitkisel sağaltımın 70'li yıllarda batılı ülkelerde belli bir yaygınlık kazandığını, ancak bunun daha çok, Reich'ın öğrencisi Aleksander Lowen'in, dirimsel enerji çözümlemesinin değiştirilmiş ve «amerikanlaştırılmış» bir çeşitlemesi olduğunu belirtelim. Örneğin Fritz Perls ya da Arthur Janov'un kurduğu diğer çağcıl sağaltım biçimleri de, Reich'tan etkilenmiştir. 1940'dan sonra orgon sağaltımı diye adlandırılan «ortodoks» Reichçı sağaltım ise bugün yalnızca Kuzey Amerika'da uygulanmaktadır.

DİRİMSEL ATIM

Max Hartmann'ın da kanıtladığı gibi, canlıların ortak özelliği olan cinsellik, Reich'ın 1936'dan sonra, mikroskobik canlılarla ilgilenmesinin nedenidir. *Cinsel yaşamın en temel görüngüsü olan orgazm, ruhbilim, fizyoloji, dirimbilim ve toplumbilim alanlarında ortaya çıkan sorunların kavşak noktasında yer alır. Doğabilimde* c a n l ı v a r l ı ğ ı n *bütünselliğini kanıtlamaya daha yatkın, bizi uzmanın daracık ufkuna saplanıp kalmaktan alıkoyacak başka bir araştırma alanı yoktur* [305].

Klinik ve elektrofizyolojik deneylerle pekiştirilen orgazm formülünü, Reich kuramsal olarak, Kraus'un «nem kuramı»yla bağdaştırmıştı. Orgazm formülünün dört ba-

samağı, aynı zamanda yaşamın formülünü de oluşturuyordu. Reich böylece yaşam sürecinin, dirimselci ve mekanist ele alınışı arasındaki çelişkiyi de çözmüş oluyordu: *Gerçekten de canlı madde, mekanistlerin öne sürdükleri gibi, fiziksel işlevlere göre işlemektedir. Ancak dirimselci görüşü savunanların dediği gibi de, temelde cansız maddeden ayrıdır. Canlı maddede organların işlevleri (gerilme - gevşeme) ile elektrikli işlevler (yüklenme - boşalma) cansız maddede bulunmayan çok özel bir bileşimle birbirine bağlıdırlar* [306].

Ancak asıl soru, daha yeni sorulmuş oluyordu: Canlı olmak cansızlıktan, *bu işlevlerin,* kendiliğinden *yerdeğiştirmesiyle ayrılıyordu. Bu kendi kendine çalışmayı sağlayan neydi?* [307]. En kısa yoldan, tabii ki en basit canlılarda gözlemlenebilirdi bu sorun. Amiplerin devinimlerinin, içlerindeki protoplazma akışına bağlı olduğu yolundaki yeni buluşlar da Max Hartmann'ındı. Bu bulguların yayınlanması, Kraus'un nem kuramı üzerine kitabının basılmasından birkaç yıl sonra gerçekleşti. Reich'a göre, bu savın ileri sürülebilmesi için, *protoplazmatik olaylarla, kolloid eriyiklerinin düzenliliği arasında bir ilişki kurulması gerekmektedir* [308].

Gelin görün ki bugün bile hâlâ, protoplazma akışı ve dolayısıyla canlıların özerk devinimleri konusunda: «Nedeni yeterince aydınlığa kavuşmamıştır, büyük bir olasılıkla pek çok öğenin etkisi vardır» denir [309]. Reich'ın bu yüzden, Hartmann ve Kraus'un bulgularını birbirlerine eklemekle yetinmeyip, bu alanda kendi başına araştırmalara başlaması şaşırtıcı olmasa gerek.

Reich, bağışlar ve bazı meslektaşlarının yardımıyla, 1936 yılı başlarında Oslo'da bir laboratuar kurmayı başarır. Laboratuarda şunlar vardır: (3750 kez, *hatta zorlanırsa* 45000 kez büyütebilen) 3 büyük Reichert Z-mikroskobu, 1 Leitz araştırma mikroskobu, 1 hızlandırıcılı mikrofilm aleti (15 saniyeden 10 saate dek), mikro-elektrik ölçümler için

özel imal edilmiş bir alet ve otoklavı (*) (120°C) ve kuru mikropsuzlaştırıcısı (**) (190°C) olan tam bir bakterioloji laboratuarı donatımı. *Organizmaların içindeki hareketleri kesin değerlendirebilmek için..., karanlık alanda aşağı yukarı 3000 kez büyütebilen bir karanlık alan yoğunlaştırıcısı (***) da bulunuyordu* (310).

Çoğunlukla canlı nesnelerle çalışan Reich'ın, ışık mikroskobu için alışılmamış derecede güçlü büyültmeler kullanması, en ufak hareketleri, i ş l e v leri saptayabilmek içindi. Oysa mikro - dirimbilim araştırmasındaki eğilim tersi yöndeydi. Elektronmikroskobu, röntgenkristalograf (****), yüksek devirli santrifüjör gibi yeni teknik olanaklar, küçük y a p ı ların açığa kavuşturulmasında sansasyonel başarılar elde ediyordu. Yaşam araştırmasının yalnızca ölü nesneler üzerinde yürütülmesi, moleküler dirim bilimin birdenbire büyük ilgi görmesinin getirdiği sarhoşluk içinde kimseye garip gelmiyordu. Bu alanın önde gelen araştırmacılarından Erwin Chargaff çok sonraları, bu soruna değindi: «Dirimsel kimya dediğimiz şeye aslında ölü kimya (Nekrochemie) denmesi gerektiğini... anlamam 30 yıl sürdü» (1977) (311).

Dirimbilimin bu tekyanlı gelişimi, dirimsel olaylarda zaman boyutunun, özellikle ritmin o zamana değin doğru

---

(*) Otoklav, araç ve gereçlerin mikropsuzlaştırılması için kullanılan, basınçlı buhar kazanıdır. (ç.n.).

(**) Kuru mikropsuzlaştırıcının diğer adı da, pasteur fırınıdır. (ç.n.).

(***) Karanlık alan yoğunlaştırıcısı, optik aygıtla gözlem sırasında, aygıta doğrudan ışık girmediği durumlarda, nesnenin yansıttığı ya da saptırdığı ışığı toplayıp, objektife iletmeye yarar. (ç.n.).

(****) Röntgen ışınlarıyla, kristallerin yapısını, kimyasal ve fiziksel özelliklerini gösteren aygıt. (ç.n.).

dürüst hiç araştırılmamasıyla yakından ilintiliydi. Ancak son zamanlarda bu eksikliğin de bilincine varılarak, en azından dile getirildiğini görüyoruz [312].

Reich da 1936'da bir «amatör» olarak, amiplerdeki protoplazma akışlarını incelemeye koyulduğunda, ilkel yaşamın ritmik ya da atımsal (pulsatorisch) görüngüleri üzerinde yoğunlaşmayı amaçlıyordu. Kılgısal ve kuramsal öncalışmalarından, genleşme ve büzülmeyi, yâni atımı açıklayan bir *yaşam formülü* vardı elinde: *Çokhücrelilerde de, genleşen ve büzülen bitkisel aygıt biçimini alarak, amiplerin varlıklarını korudukları varsayımı*'ndan yola çıktı [313].

Ruhçözümlemesinde olduğu gibi, bu, kendisine tamamen yabancı olan alanda da Reich hızla gelişme kaydetti. İki yıl sonra, 1938'de, çalışmaları üzerine *ilk raporu* yayımladı. *Daha bazı eksiklerinin giderilmesi gerekiyordu* [314]. Deneysel çalışmaları sonucu bulduğu şeye, *bion* adını verdi. *Bionlar canlıların ilk evreleridir; anorganik, hareketsiz olandan, organik, hareketli ve üretken olana geçiş aşamasının yapılarıdır* [315], diye yazar 1938'de. Sonraları Reich bu tanımı, *atmosferdeki acunsal enerjinin (Orgon) keşfiyle birlikte, artık dirimbilim açısından değil, işlevsel bir yaşam enerjisine dayalı bir yorumla* ele alır. Böylece bionları, *tüm maddelerin gelip dayandıkları, cansız dünya ile canlı dünya arasında köprü görevi gören, şişmiş madde kabarcıkları*, diye tanımlamaya başlar. *Bion, her türlü canlı maddenin temelini oluşturan işlevsel birimdir* [316].

1937 Ocak ayında, Nis Üniversitesinden Roger Du Teil, Reich'ın sonuçlarını doğrulayan sınama deneylerine başlar [317]. Çok geçmeden Reich bionları üretmeyi başardığında, Du Teil da, kendi yolundan aynı sonuca ulaşır.

Bir yıl sonra, Fransız Bilimler Akademisi'nin, Reich'ın Bion araştırmasını sınama görevini verdiği, Sorbonne Üniversitesinden Louis Lapique de şunları yazar Reich'a:

«Gerçekten de sizin sözünü ettiğiniz, canlılara özgü hareketleri ben de saptadım. Yolladığınız deney eriyiğinin hazırlanışının üzerinden çok uzun zaman geçtiğini gözönüne alırsak, pek garip bir durum bu» [318]. Yine de Lapique, akademi bülteninde, Reich'ın açıklamasını ancak kısaltılmış bir biçimde ve kendi fizik - kimya yorumuyla birlikte, (bu arada tabii Reich'ın yorumunu da eleyerek), yayımlamaya yanaşır. Reich da, *bir takım yanlış anlamalara ve inandırıcı olmayan sınama deneylerine yolaçacağı için* [319], bildirisinin yayımlanmasını kabul etmez.

Lapique daha çok Reich'ın sonuçlarının mekanist bir yorumunu önerirken, Du Teil dirimselci bir yoruma eğilimliydi. Bu yüzden, başlangıçta umut veren bu ortak çalışma çok geçmeden son buldu. Ayrıca, o sıralar patlak veren 2 Dünya Savaşı ve Reich'ın ABD'ye göçü de bunda rol oynadı.

Dirimselciler canlı maddeyi bir uçucu hayalet haline getirmiş, mekanistler ise cansız bir makinaya indirgemişlerdi [320]. Reich'ın canlı madde üzerine geliştirdiği işlevsel kuramı, o zamanlar olduğu gibi, bugün de dirimbilimin ve diğer bilimlerin bazı temel varsayımlarıyla çelişir (*).

Reich daha ayrıntılı bir bion araştırmasını, 40'larda, özellikle kanser sorunu üzerine çalışmalarıyla aynı bağlamda geliştirdi. Daha işin başındayken, moleküler dirimbilimin araştırdığı süreçlere dayanan, *birincil atım işlevi* tasarımını elde etti; ancak bununla, fiziküstü ya da fizik ötesi birşeyi kastetmiyor, dirimselciliğe düşmüyordu. Reich'ın hep savaşmak zorunda kaldığı dirimselcilik suçlaması, Nobel ödülü sahibi Albert Szent - Györgyi'nin söylediği gibi, bilim alanında komünizm suçlamasından daha beterdi

(*) Yine de örneğin Sidney Foks'un sözünü ettiği (321) «Protohücreler» belli bir bion türüyle özdeştir. Dirimsel türeyimin (biogenese) bilimi olan dirimsel genetik alanında bugün önde gelen araştırmacılardan birisidir Sidney Foks. (yazarın notu).

([323]). Szent-Györgyi ayrıca dirimbilimin pek çok büyük sorununun, hâlâ çözülmek bir yana, ele bile alınmadığına işaret etmişti. Örneğin Zar'ın (membran) ne olduğu sorununun çözümü, gündelik tıbbın pek çok sorununu da çözüme kavuşturacaktır. Burada Kraus'u anımsamamak elde değil; onun derinlik kişisi de ,elektrolitlerden ve zarlardan oluşur: «...Hastalıkların çoğunun, hem işlevsel hem de organik olanlarının nedeni son kertede bitkisel akışta yatmaktadır» ([324]). Bu akışın işlevini yitirmesinin ve organizmanın bütüncül dirimsel atımının bozulmasının, çoğu vakada toplumsal nedenleri olduğunu da, her zaman vurgulamıştır Reich.

Çalışmalarının sonuçları, olmadık işler de açtı Reich'ın başına. Hem, karşı çıkanlar, yalnızca siyasal tutucular da değildi her zaman. *1934 ile 1937 yılları arasında, Avrupa'daki faşist eğilimli çevreleri cinsel ekonomi kuramının tehlikeleri konusunda bilgi sahibi kılanlar, Komünist Partisi'nin resmi görevlilerinden başkası değildi* ([325]). Hiç bir siyasal etkinlikte bulunmayan ve yazılarını yalnızca Almanca yayımlayan Reich 1 Mayıs 1937'de Bion deneyleri üzerine küçük bir haber yayımlayınca ([326]), Oslo'da sahnelenen, o görülmemiş basın kampanyası da, böyle açıklanabilir ancak. Her renkten çeşitli Oslo gazetelerinde ([327]), yüzden fazla makale yayımlanır. Tıb, ruhhekimliği, dirimbilim ve kanserbilim alanında çalışan, önde gelen bilim adamları bion deneylerine karşı ellerinden geleni ardlarına komazlar.

Reich'ın oturma izninin uzatılıp uzatılmayacağı da kesin değildir. O sıralar, Reich'ın öğrencisi olmak için Oslo'ya gelen, Theodore P. Wolfe hızır gibi yetişir. Asıl İsviçre'li olan ve Zürich'te Bleuler'in yanında yetişen Wolfe ve karısı Helen Flanders Dunbar, ABD'de ruh-bedensel tıbbın önde gelen öncüleri arasında yeralırlar. Wolfe, basın kampanyasının da etkisiyle Reich'ı, çalışmalarını ABD'de sürdürmesinin daha iyi olacağına ikna eder. Reich'a New School of Social Research'de bir öğretim görevi bulur ve State Deportment'ta nüfuzlu bir tanıdığının yardımıyla da

Reich'a vize sağlar. Reich 1939 Ağustosunun sonunda tüm laboratuarı ve asistanlarıyla New York'a yerleştikten sonra da, Wolfe yıllar boyu Reich'ın en yakın çalışma arkadaşı, kitaplarının çevirmeni ve dergisinin yayınlayıcısı olmuştur [328].

Reich bion araştırması sırasında, *elektro - manyetik enerji kuramıyla hiçbir biçimde bağdaşmayan görüngülere* [329] rastladı. Ancak başlangıçta, kendi söylediğine göre, *söz konusu ışımayı niteliksel ve niceliksel olarak saptama konusunda, birkaç dirimsel etkiyle öznel duyumlardan başka dayanak noktası* [330] ileri süremiyordu. Amerika'ya gitmeden hemen önce, Temmuz 1939'da yayımladığı kısa bir açıklamada, Reich üç basit deney anlatır; deneylerden çıkan sonuç şudur: *SAPA bionları,... güneş,... ve eğer bitkisel olarak katılaşmamışsa, organizmanın kendisi de, kauçuğa, elektrik ölçerde sürtünme elektriği gibi görünen, bir enerji yüklüyorlardı* [331].

Karşımda, o zamana değin bilinmeyen, özellikle dirimsel etkisi olan bir enerji vardı... Ben bu enerjiye orgon (acunsal enerji) adını verdim. Bu ad onun hem tarihsel olarak orgazmın incelenmesi sırasında bulunduğunu anımsatmakta, hem de organik maddeleri dirimsel enerjiyle yükleyebilme gücünü anıştırmaktadır [332]. Reich orgon enerjisinin *heryerde* bulunduğunu ve bundan araştırma için çıkarılacak sonuçları görüp, *orgon enerji bilimine «orgonomi» (orgon bilimi)* adını verdi.

İndirgemeci görüşün egemen olduğu günümüzde bazılarının ileri süreceği gibi, Reich'ın kuram oluşturma çabası, kendi bildiğini okuyan, sapkın bir girişim değildi. O

yıllarda örneğin Niels Bohr gibi ünlü araştırmacılar da «yaşamı fiziksel düzlemde anlayamamamız, hâlâ temel bazı kurallılıkları bilmememizden midir?» sorusunu soruyorlardı. «Bu açıdan bakıldığında, nasıl ki, etki kuantumu, elementer parçacıklarla, atom fiziğinin temelini oluşturuyorsa, yaşamın varlığı da, hiç bir şeyi açıklamayan, ancak dirimbilimin çıkış noktası olarak alınması gereken bir temel gerçekti belki» [333]. (Bu, Reich'ın, orgonun heryerde olma niteliğiyle karşılaştırılabilir). Özellikle Bohr ve Schrödinger'in yüreklendirmesiyle, dirimbilime eğilen genç fizikçilerin, şimdiye değin ancak bir alanda, genetik bilginin aktarılma düzeneğinin ayrıntılarını aydınlatma konusunda, başarılı katkıları olmuştur. Buna karşın Reich'ın ilgisi, daha çok tüm canlılarda görülen özerk devinim yeteneğinde yoğunlaşmıştır. Bu yeteneğin, moleküler-dirimbilimsel bir açıklaması bugüne değin hâlâ yapılmamıştır.

Orgonun bulunduğu tarihi belirlemek zordur. Çekim (Attraktion), girme (sızma), atım ve ışımanın orgona dayalı işlevleri daha 1936 - 39 yılları arasında sezinlenilmiş, bionlar üzerine yapılan çeşitli denemelerde incelenmiştir [334]. Ancak yeni bir enerji biçimi olan orgonun keşfini kamuoyuna duyurma kararını Reich, orgonun atmosferde de bulunduğunu kanıtlamayı başararak, varlığından hiç bir kuşkusu kalmayana dek ertelemiştir. Hem keşfinin diğer tüm doğabilimleri için ne gibi kuramsal sonuçlar doğuracağını çok iyi bildiğinden, önce Einstein'ın yargısını beklemek istemiştir.

ORGON - BİRİKTİRECİ

Reich, bion deneyleri sırasında orgon enerjisini fotoğraf ve elektrik-ölçer yardımıyla, görsel olarak da kanıtladıktan sonra, —bu arada laboratuarını Forest Hills'de (New York) yeniden kurmuştu— bu yeni tür ışıma üzerine daha fazla bilgi toplamak istiyordu. *Bu amaçla bionlardan çıkan ışımayı sınırlayacak ve büyük bir hızla çevreye yayılmasını*

(Diffusion) önleyecek kapalı bir yer kurulmalıydı [335]. Daha Oslo'dayken çeşitli maddelerin ışınları yansıtma özellikleri üzerine yürüttüğü araştırmalara dayanarak, Reich, *içinin madeni yapraklar, dışınınsa organik bir maddeyle* [336] kaplandığı bir kutu yaptı. Kutunun önyüzünde, *bir açıklık bırakılmış, ışımayı dışardan izleyebilmek için, buraya bir mercek yerleştirilmişti... İçine bir düzineye yakın, bion kültürü levhası konuldu... Deney başarıyla sonuçlandı. Kıpırdayan mavi buharlarla beyazımsı sarı renkte, zaman zaman çizgi, zaman zaman da nokta biçimine giren belirgin ışınları açıkça gözleyebildim. Daha başka birçok kişi gözlemlerimi doğruladı* [337]. Tüm bunlar Reich'ın Oslo'da karanlık odada gözlemlediklerine tıpatıp uyuyordu.

Sonuçları yayınlamaya hazırlık için, Reich bir dizi sınama deneyine giriştiğinde, kendisini hayrete düşüren bir sonuçla karşılaştı: *Büyük bir şaşkınlıkla, aynı mavimsi bulutları, ışıklı çizgileri boş kutuda da gördüm* [338]. Yeni yapılmış, içlerine daha önce hiç bion kültürü konulmamış kutular bile aynı görüngüleri gösteriyorlardı. O zamana değin birbirleriyle ilgisiz görülen, değişik gözlemleri değerlendirerek Reich şu sonuca vardı: *İçinde bion kültürü bulunmayan kutudaki ışıma atmosferden geliyordu* [339]. Atmosferdeki orgon enerjisinin, SAPA - bionlarının yardımı olmadan da bulunabileceğini söylemeye gerek bile yok. Ancak yine de, bazı önemli sonuçları anlayabilmemizi, bionların ışın saçması gibi karmaşık ve dolaylı bir yola sapmış olmamıza borçluyuz: *Canlı varlığı yöneten enerji, zorunlu olarak, atmosferdeki enerjiyle özdeştir* [340].

Kutunun içinde orgon enerjisini biriktirdiği, daha doğrusu, atmosferde ya da denetleme kutuları içinde, özel duvar kesimi olmaksızın da yüksek yoğunlukta orgon enerjisi bulundurduğu kanıtlanınca, kutuya «orgon biriktireci» adı verildi. Kısa zamanda, kutunun çeşitli büyüklük ve boyda değişik modelleri yapıldı. Bunu şöyle kanıtlıyordu Reich: Orgon biriktirecinin içindeki hava sıcaklığıyla (T_0) denetleme kutusunun sıcaklığı (T) arasında her zaman po-

zitif bir fark ($\Delta T = T_0 - T$) ortaya çıkıyordu. Reich bu sonucu, ısı kuramının ikinci ana ilkesiyle bağdaştıramıyordu: *Doğada entropiye doğru bir sürecin varolduğu doğrudur... Ama bu eğilimin tam tersi yönde işleyen başka bir enerji sürecinin, orgonotik (*) sürecin varolduğu da doğrudur* [341].

«EİNSTEİN OLAYI»

Reich'ın bu keşfi, fiziğin ana ilkelerinden biriyle yakından ilgiliydi. Bu, *bilimsel açıdan zorlu, ancak önemli konuda* Reich 30 Aralık 1940'da Einstein'a başvurdu ve onunla konuşmak istedi: *...konu, kuramsal ve kılgısal bakımdan benim boyumu aşıyor, daha geniş bir ortak çalışmayı gerektiriyor... ayrıca bilimsel konularda sık sık olduğu gibi, akıldışılığa düşme tehlikesinden uzak durmak için de, ortak çalışma belirleyicidir... Bir rapor hazırlayıp fizik akademisine göndermek gibi alışılagelmiş yola gitmemeye özen gösterişim tuhaf gelebilir; ancak olağandışı kötü deneyimlerimin bir sonucudur bu* [342]. Einstein da bekletmeden yanıtını verdi: «Bilimsel çalışmanız üzerine sizinle seve seve oturur, konuşurum, önceden haber vererek, bir ikindi üzeri beni ziyaret etmenizi öneririm». 13 Ocak 1941'de ikisi, Einstein'ın Princeton'daki evinde buluştular. Beş saatlik söyleşi sonunda, Reich'ın Einstein'a en kısa zamanda «Fizik için bir bomba olacak!» bir orgon biriktireci göndermesini kararlaştırdılar.

Reich 1 Şubat'ta biriktireci Einstein'a getirdiğinde, ikisi de ısı farkını (ΔT) ve görsel görüngüleri birlikte gözlediler. Ancak Einstein kesin bir sonuca varmadan önce, daha fazla ölçümler yapmak istiyordu. 7 Şubat'ta Reich'a şunları yazdı: «Işık görüngülerinde öznellikten tamamıyla kurtulamadığım için, aygıtınızı incelerken yalnızca ısı - görüngüsüyle ilgilendim. Talimatlarınızda hiç birşey değiştirmeden, yeterince ölçüm yaptım. Kutunun içindeki termometre, düzenli olarak kutu dışındakinden 0,3 - 0,4 derece yüksekti. Ancak

(*) Orgona ilişkin (ç.n.).

asistanlarımdan biri, bizim bulunduğumuz mekânlarda zemin ısısının her zaman tavandaki ısıdan daha düşük olduğuna dikkatimi çekti. Yatay sabit bir plaka düşünürsek, plakanın altyüzü ısı alışverişi sonucu zeminden, üstyüzüyse daha çok tavandan etkilenecektir. Gerçekten de, masanın altyüzünde ısının üstyüzünden aşağı yukarı 0,6 derece daha az olduğunu gördüm. Bu durumun da belirleyici bir rol oynadığını saptadım, şöyle ki»... Einstein daha sonra, olayı açıklığa kavuşturmak için, deney talimatlarında yaptığı bazı değişikliklerden söz etmekte ve mektubunu şöyle bitirmektedir: «Bu deneylerle olayın tamamıyla aydınlatıldığını sanıyorum. Isı farklarının kutuyla değil, yalnızca yatay masa plakasıyla ilgisi vardır. Bunun, sizde, anlaşılması zor olmayan bir yanılsamaya kapılmanızı önleyecek bir kuşku geliştireceğini umuyorum».

Einstein'ın tenezzül edip, yazdığı bu lütufkâr mektuba, Reich 20 Şubat'ta oldukça nesnel ve kapsamlı bir karşılık verdi. Einstein'a birincisi, kutu havada asılıyken de, yâni masa yüzeyinin etkisinin söz konusu olmadığında da pozitif ısı farkları ölçtüğünü, hatta deney dışarda yürütüldüğünde, masa ve odanın tavanı olmaksızın, ısı farkının daha da büyük olduğunu bildirdi. İkincisi, Einstein'a, *ısı görüngüsünün dirimsel - fiziksel çerçevesi* üzerine kısa bir rapor sundu. Einstein ise, Reich'ın kanıtlarını dinlemedi bile [343].

Einstein'ın başta takındığı tavır doğruydu; ancak eleştirisini çürüttüğümde, artık anlayışlı olmaktan çıkmıştı... Bu deneyim, fizikçilerin yalnızca kılgısal bilgilerine değil, aynı zamanda, fizikte «bomba» etkisi yaratacak birşeyle karşılaştılar mı, doğru düşünme ve hareket etme yeteneklerine karşı da güvenimi sarstı [344]. Reich'ın, çalışmaları üzerine yetkili kişilerin görüşlerini alma yolunda son deneyi oldu bu. Orgon fiziğinin geliştirilmesini, çoğunlukla yalnız başına gerçekleştirdi Reich. Aslında niyeti hiç de öyle değildi. Ama çalışma arkadaşları çoğunlukla hekimdi ve kendi alanlarında çalışmayı yeğliyorlardı.

Şimdiye değin bu konuda anlatılanların hemen hemen hepsi, Reich'ın orgon fiziğiyle uğraştığı 1939 - 1957 yılları arasındaki dönemde oluşmuştur. Yalnızca bu açıdan ele alındığında bile, bu alandaki çalışmaların ne denli kapsamlı olduğu çıkarılabilir; öte yandan böyle birşeyi, birkaç sayfayla geçiştirmeye de, ölçüsüzlük denilebilir pekâlâ.

Sık sık kendimi bilimsel olarak bir alanda sınırlamadığım, «bir seferde çok şey» yaptığım savına karşı, kendimi savunmam gerekti... diye yazar Reich 1947'de. *Oysa gerçekte tek bir keşfim oldu benim: Orgastik (*) plazma çekilişinin işlevi... Tüm engellemelere ve düşmanlıklara* k a r ş ı n, *otuz yıl bu konu üzerinde yoğunlaşmayı, bir yerlere varmayı, bunu temel bir doğa işlevi olarak görüp, kendimi ona göre yönlendirmeyi başardığımda, insanın varolan kişilik yapısının ve dolayısıyla son beşbin yılın düşünce sınırlarını çoktan aştığımı farketmeye başladım... Bana her zaman garip gelen orgonun varolduğu ve işlevini sürdürdüğü değil, iki yüzyıl boyunca, bazı yaşamcıl araştırmacıların gördükleri ve betimledikleri orgonun bilinçlice görmezlikten gelinişi ve bir yana atılışı olmuştur... Dirimsel türeyim (Biogenese), esir sorunu, yaşamın işlevi, «insan doğası» gibi doğabilimin temel sorunlarının hepsi* t e k b i r *sorına, orgastik plazma çekilişi sorununa bağlı olmasalar, pek çok bilimsel uzmanca çoktan fethedilmiş olurlardı* [345].

Bunu izleyen bazı kaçınılmaz sonuçlardan Reich 1951'de şu yargıya vardı: *İnsan, doğayla savaşında ayakta kalabilmek için pek çok düşünce sistemi geliştirdi. Ancak gerçekte mekanik değil de, işlevsel olan doğa bu arada parmakları arasından kayıp gitmişti* [346]. Tabii ki Reich bununla, yalnızca bilgi yığmacılığını ya da gitgide daha yetkin makinalar geliştirmeyi amaçlayan bilimin yetersizliğini değil, aynı zamanda bilimin kendini ilkesel olarak araçlarla sınırlamasını da kastediyordu. Bilim de, *insanın, canlı varlığın so-*

(*) Orgazma ilişkin. (ç.n.).

runlarından kaçma eğiliminin [347] hizmetine girmişti. Bilimin yöntem ve sınırlarını belirleyen de bu eğilim olmuştu. *Aslolandan uzak durmayı*, Reich, *insanlığın en tehlikeli düşmanı* [348] olarak tanımlıyordu.

Özellikle dirimsel enerji süreçlerini inceleyen yukarda sözünü ettiğimiz, Szent - Györgyi de, dirimbilimin çözülemeyen temel sorunlarının, fiziğin bugünkü (1974) durumundan pek yola çıkılamasa da, eninde sonunda fiziksel yasalara dayandırılması gerektiği görüşünü savunuyordu: «Yaşamın özüne daha çok yaklaşabilmemiz için, tamamıyla yepyeni bir fiziksel bilimin keşfedilmesini beklemek zorundayız.», diyordu [349]. Tabii, toplum, kişilik ve bilim arasında Reich'ın belirleyici olduklarını ileri sürdüğü bağlamlara da işaret ettiği yoktu Szent - Györgyi'nin.

Reich ise, bu yeni bilimi kurduğuna kesinkes inanıyordu. Eksik yanları, yanlış yerleri olsa da, tek başına, temel bir yapıyı kurabildiğinin farkındaydı; orgon enerjisinin varlığından, bu enerjinin her yerde bulunduğundan ve atımsal temel işlevinden en ufak bir kuşkusu yoktu: *Eleştiri istiyor, eleştiri bekliyoruz, ama yalnızca içkin (immanent) eleştirileri... Akıldışı hiç bir tartışmaya ya da kavgaya katılmayız* [350].

Bir kezinde Reich, elde ettiklerini Kolomb'un keşfiyle karşılaştırmıştı: *Kolomb New York'u, Chicago'yu, Maine'deki balık yataklarını ya da Amerika'nın batı kıyısındaki doğal zenginlikleri keşfetti mi ki?... Tüm yaptığı bir kıyı parçasını keşfetmekti... Kolomb'un yararı, Amerika'nın kuruluşunda değil, görünürde kolay kolay yıkılamayan önyargıların ve zorlukların aşılmasında olmuştur* [351]...

Tüm teşbihler gibi, bunda da hata var. Reich daha da ileriye gitmiş, dirimbilim, fizik, meteoroloji ve kozmolojinin çeşitli bölgelerine bir sürü «keşif gezisi»ne çıkmıştır. Yine de orgon araştırmasının en kapsamlı çalışmaları kanser hastalığıyla ilgili olanlarıdır.

«Kısa zaman öncesine değin, kanser tamamen bedensel bir hastalık türü sayılıyordu» [352], denmektedir 1979'da yayımlanan, bir ruh-bedensel tıb el kitabında. Ancak kitabın bin küsür sayfasından, topu topu dokuz tam sayfası bu konuya ayrılıdır. 27 Eylül 1979'da, Bonn'da toplanan «Büyük Kanser Konferansı» üzerine yayımlanan bir raporda da şu saptama yer alır: «Kansere yakalanmaların, alışılmadık derecede karmaşık ve bu yüzden de çözümü zor olan, ortaya çıkış ve yayılış sorunları yüzünden, kısa vadede bu alanda bir «gedik» açılacağını beklemek kesin bir yanılsama olur» [353]. Doğrusu bu alanda, araştırmadan bol birşey de yoktur: Konuyla ilgili 115000 çalışmayı, tüm dünyayı kaplayan bir bilgi-ağı sayesinde kısa zamanda elde edebilirsiniz. 1951'de, *kanser illeti göründüğü denli büyük bir sorun değildir. Asıl sorun, ortalığı bulandırmakta üstlerine olmayan kanser hastalık bilimcilerinin kişilik yapısındadır...* [354] derken, herhalde bu tür bir araştırmayı kastediyordu Reich. *Biz, işin özünü es geçmek yüzünden doğan sonuçlara olsa olsa şaşarız; ama asıl bunun acısını çekenler, yine hastalar olur* [355]. Bu tabii ki Reich'ın kuramının doğruluğu üzerine birşey söylemez. Yine de, Reich'ın, kendi çalışmalarıyla ayrıntılı olarak temellendirdiği, köktenci yargıların 30-50 yıl boyunca çürütülmeden durabilmeleri, hem de bunun, her türlü harcamadan kaçınılmadan çalışılan, ruhsal sağaltım, dirimsel türeyim, kanser araştırması, işlevsel hastalanmalar gibi alanlarda olması, üzerinde düşünülmesini gerektirmektedir.

Solunum bozukluklarının bitkisel sağaltımı ile özel bion kültürünün ışıma etkileri üzerine gözlemlerden, Reich'ın kanser araştırması doğmuştur: *Kanserli hücrelerle yanyana getirildiklerinde, SAPA kabarcıkları 10 mikronluk uzaklıktan, öldürücü ya da kötürüm edici bir etki gösteriyorlardı* [356]*... Ayrıca şunu da belirtmeliyim ki, mekanist kanser araştırmasının çetin bir çalışma sonunda biriktirdiği sayısız veri, kanserin dirimsel bir hastalık olduğunu*

gösteren yeni kuramımın geliştirilmesinde, vazgeçilmez veriler oldular [357], diye yazar Reich, *Kanser* kitabının önsözünde.

Reich'ın, kanser sürecini kavramasında belirleyici olan yine de organizmanın temel işlevleri üzerine düşünceleri olmuştur: *Cinsel ekonomi, bugünedek tıb alanında egemen olan, çokhücreli canlıların özerk sinirlerinin yalnızca içgüdüleri ilettikleri görüşünden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Hareket içgüdüleri ilkin özerk sinir sisteminin hareketlerinde kendini göstermekte, ikincil olarak da organizmanın mekanik hareket organlarına geçmektedir.* Reich bunu, saydam olan un kurdunu mikroskopta incelerken saptayıp, klinik gözlemleriyle de doğrulamıştır.

Çokhücreli canlıda açılıp kapanan, uzayıp kısalan tek hücreli (amip), özerk dirimsel sinir sistemi biçiminde yaşamaya devam etmektedir. Bu özerk dirimsel sinir sistemi, düzenlenmiş, açılıp kapanan (kontraktil) plazmadan başka birşey değildir [358].

Böylece Reich, organik olayların, işlevsel ruh-bedensel özdeşliği formülasyonundan beri unutulan bir kavramı; dirimsel hastalığı, attı ortaya: Buradaki dirimsel hastalık terimi, özerk dirimsel aygıtta görülen tüm öldürücü süreçleri kapsamaktadır. Özerk dirimsel aygıtta gerçekten de tipik, temel bir hastalık vardır. Bu hastalık —bir kez başladı mı— bir sürü değişik hastalık belirtileriyle dışa vurabilir. Dirimsel hastalık öldürücü bir urla (Karzinom) da sonuçlanabilir; göğüs anjiniyle, astımla, yürek kaslarının aşırı gerilmesiyle, sara'yla, bedenin donup kalmasıyla (Katatonie), sanrılı şizofreniyle sinirceli kaygıyla damar sertliğiyle el kol oynamasıyla süreğen alkol düşkünlüğüyle de kendini gösterebilir. Bir dirimsel hastalığın şu ya da bu yönde gelişmesinin nedenlerini bilmiyoruz. Dikkatimizi tüm bu hastalıkların ortak özelliklerine çevirmek *bizim için daha önemli: O zaman gözümüze çarpan şey,* bir bütün olarak canlı organizmanın doğal atım işlevindeki bozukluktur [359].

Reich'ın en yoğun uğraştığı dirimsel hastalık olan kanser de *özerk dirimsel aygıtta beliren süreğen, kalıcı kasılmanın sonucudur. Duygusal sinir sisteminde aşırı gerilmedir. (Sympathi kohypertonie)* [360].

Daha Oslo'dayken, 1937'lerde bion araştırmasının yanısıra Reich, fareler üzerinde bir dizi deney yürütüyordu. Bu deneyler bazı yeni çalışma arkadaşlarıyla birlikte, ABD'de 40'larda düzenli bir biçimde sürdürüldü. 1941'den başlayarak insanlarda kanser sağaltımı da buna eklendi. Kanser sağaltımında orgonun dolaşım sistemini güçlendiren etkisinden yararlanılıyordu. Hasta pek de çekici görünmeyen derme çatma bir kutunun, *büyük boy bir orgon biriktirecinin içine oturuyordu... ne teller, ne düğmeler ne de motor vardı kutuda* [361]. Bu *fiziksel orgon sağaltımı*'nın yanısıra, geliştirilmiş bir bitkisel sağaltım olarak adlandırabileceğimiz, ruh-bedensel orgon sağaltımı da uygulanıyordu.

Hastanın içinde bulunduğu durumu değerlendirebilmek, kanseri erken teşhis edebilmek için, Reich bion araştırmasından bir de kan testi [362] geliştirdi. Canlı dokularla, ışık mikroskobunda 2000 kerenin üzerinde büyültmelerle çalışıyordu.

Kanser üzerinde yapılan orgon enerjisiyle sağaltım deneylerinin sonucu şöyle özetlenebilir: İyice gelişmiş bir kanseri iyileştirmektense, kanseri önlemek çok daha kolaydır [363]. Gerçekten de Reich'a göre, bu yalnızca kanser için değil, sinirceme dahil, bir dizi halk hastalıkları için de geçerlidir: *Dirimsel hastalıklar tüm dünyayı saran bir salgındır... Bunların kökeni özellikle toplumsaldır... Dirimsel hastalıklara karşı verilecek savaşım insana ve topluma düşen en zor işlerden biri olacaktır... Kanımca, bu sorunun çözümü insanların şimdiye dek gerçekleştirebildikleri en büyük düşünce ve eylem devrimini zorunlu kılacaktır... İnsanlığın birkaç bin yıldır çektiği ve şimdi artık insan soyunu tehdit edecek hale gelmiş bulunan korkunç afeti, yeni yeni anlamaya başlıyoruz* [364].

FESAT

Fesat kapsamlı bir belgeler kitabının adıdır [365]. Reich ve çalışma arkadaşları, sonunda Reich'ın iki yıl hapis cezasına çarptırılmasına yol açan oyunların kanıtlarını ya da oynanan bu oyunların izlerini taşıyan, bulabildikleri tüm belgeleri bu kitapta toplamışlardı.

Reich 1939'da Amerika'ya geldiğinde, Ruhçözümlemesi Derneğindeki eski rakipleri, birkaç yıldan beri orada, çoğunlukla nüfuzlu mevkilerde bulunuyorlardı. Fenichel'in taa Amerikalara değin getirdiği, Reich'ın şizofren olduğu teşhisi burada da seve seve kabul edilmiş ve yayılmıştı. Reich ise ruhçözümcülerden uzak durmayı yeğliyordu: Başlangıçta bir düzine kadar olan öğrencilerinin hepsi genç Amerikalı hekimlerdi.

İkinci bir etkin grup da Reich'a karşı *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı* kitabından dolayı düşmanlık besliyordu. Bunlar daha çok «fellow travellers» denilen, aydın kökenli Sovyetler Birliği sempatizanlarıydı. 1940'dan 1944'e değin, Roosevelt zamanında başkan yardımcılığı yapan, fellow travellers'in önde gelenlerinden, Henry Wallace'ın çıkardığı «New Republic» dergisinde, *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı* üzerine bir yazıda (1946) Frederic Wertham tüm aydınlara şöyle sesleniyordu: «İster doğabilim, ister yazın, isterse gazetecilik olsun, herkes hiç olmazsa kendi alanında ruhsal faşizmle savaşamaz mı; işte Reich'ın kitabı, ruhsal fa-

şizme tam bir örnek». Wertham boşuna böyle konuşmuyordu; Reich'ın asıl itirazının «Rusya'ya karşı yöneltilmiş» olduğunu farketmişti (366).

Tabii ki Reich Amerika'da, en azından yazılarını yayımlamaya başladıktan sonra, hekim ve ruh hekimi meslek kuruluşlarının gözüne batmaya başlamıştı.

Önce yabancılar polisiyle başı belaya girdi. 12 Aralık 1941'de geceleyin saat ikide yatağından kaldırılıp, tutuklandı. Yakınları ancak ertesi gün, avukatlarının yardımıyla, nereye götürüldüğünü öğrenebildiler. 5 Ocak 1942'de, o da Reich, açlık grevi tehdidinde bulunduğu için, serbest bırakıldı. Tutuklanışının nedeni, sorgusu sırasında bile, ona söylenmedi.

İNCE HESAPLARA DAYALI BİR EYLEM Mİ?

Aslında bu tutuklamanın, diğer olaylarla pek bir ilgisi yoktu. Bu daha çok, Amerikan makamlarının, Japonların Pearl Harbor baskınından beş gün sonra, Avusturya vatandaşı olan Reich'a gösterdikleri bir tepkiydi. Yine de bundan sonraki olaylar, ister istemez, bazı kişiler arasında bir pazarlık ya da en azından iyi tezgahlanmış bir oyun olduğunu getiriyor insanın aklına.

İlkin Mildred Brady'nin yazdığı ve «New Republic»de 26 Mayıs 1947'de, yâni Wertham'ın çağrısından yarım yıl sonra, basılan «Wilhelm Reich'ın Garip Vakası» makalesi boygösterdi. Reich'ın kuramlarını ustaca çarpıtması bir yana, özellikle, orgon biriktirecini kiralayan herkese Reich'ın orgazm gücü söz verdiği yolunda (tabii ki uydurma) bir sav ileri sürüyordu; sorumlu makamlar bu olay karşısında gerekli önlemleri almalıydılar.

Oysa 1943'de biriktirecin hekimlik alanında etkisi denendikten sonra, Reich orgon sağaltımcılarını hastalarının evlerinde kullanmaları konusunda bazı kurallar koymuş, özellikle bu yoldan para kazanılmasını önlemeye çalışmıştı.

Orgon biriktireçlerinin yapım ve dağıtımını iş adamlarına bırakmak, *orgon araştırmalarını, bugün eczacılık endüstrisinde egemen olan uygulamalarla karşı karşıya getirmek anlamına gelecekti* [367]. Bu yüzden Reich aygıtın patentini aldı ve araştırmaların sürmesi için gerekli maddi gereksinmeleri de göz önüne alarak, *orgon biriktireçlerini satmayıp, ...orgon araştırmasının yararına çalıştırmayı* [368] kararlaştırdı. Aygıtı kiralamadan elde edilecek gelir, kâr amacı gütmeyen bir kuruluşa, araştırmada kullanılması için aktarılacaktı.

Brady'nin makalesi *coşkusal bir zincirleme tepki*'ye yol açtı: Kısaltılarak ya da olduğu gibi, çok okunan gazete ve dergilerde yeniden basıldı; diğer makalelerde kaynak olarak gösterildi. Hatta saygın bir uzmanlık dergisi olan «Bulletin of the Menninger Clinic» makaleyi tamamen, «yetkin bir inceleme» diye yeniden bastı [369].

Aşağı yukarı aynı zamanda, 1947 Martında, William Washington adında genç bir fizikçi, yanında çalışmak için Reich'a başvurdu [370]. Chicago Üniversitesi'ni bitirdiğini, Harvard'da doktora yaptığını söylüyordu. Orgon fiziğinin geliştirilmesine katkıda bulunmak istiyordu. Reich'ın yanında iki yıl, orgon fiziğinin yanısıra, orgon enerjisiyle çalışan bir motorun yapımıyla uğraştı; taa 1949 yazında, hiç bir zaman aydınlatılamayan nedenlerden dolayı, bu motorun iki taslağıyla kayıplara karışana değin. Chicago Üniversitesi, yapılan araştırmalar sonucunda, böyle birinin oradan mezun olmadığını söylerken, Harvard'dan W. van Orman Quine, onun bir dersine katıldığını bildirdi. Bu kaybolan şahsın izleri, Atom Enerjisi Komisyonu'nun (AEC) Oack Ridge'deki laboratuarlarına değin gidiyor, ondan sonrası siliniyordu. AEC'den bilgi almak ve FBI'ı devreye sokmak yolunda Reich'ın çabaları sonuçsuz kaldı.

Aynı biçimde o sıralar Besin ve Ecza İdaresi (FDA) nin Reich'a ve orgon tıbçılarına karşı soruşturmaları başladı. Sözümona kamuoyunu Reich'ın büyücülüğüne karşı koru-

maya yönelik bu etkinliklerin ayrıntıları ,ancak «Freedom of İnformation Act» sayesinde gizli belgelere ulaşılınca günışığına çıkabildi. Önemli bazı uygulamaların yazılı değil de sözlü olarak kararlaştırıldığını düşünürsek de; Jerome Greenfield'in «Wilhelm Reich, ABD'ye Karşı» [371] adlı kitabı için bulup çıkardığı belgeler bile, Reich'ın FDA - kampanyasının arkasında ecza ve atom sanayinin güçlü çıkarları yattığı yolundaki savını [372] pekiştirmeye yetmiştir. Bu arada FDA ile ecza sanayi arasındaki yakın ilişki, «tüketiciyi koruma görevlileri»nden Ralph Nader'in başkanlığında bir araştırma grubunca da kanıtlanmıştır [373].

FDA'nın soruşturmaları, ortadan kaldırmak istediği «kamuoyuna karşı tehlike»yle oranlandığında, zamanla inanılmaz boyutlara ulaştı. Biriktirecin kiralanmasından 30000 Dolar elde edilmişken, FDA bu işe aşağı yukarı iki milyon dolar harcadı.

Orgon biriktirecinden zarar görmüşleri bulma çabası, baştan başarısızlığa uğradı. Orgon hekimlerinin ağzından, sorumsuzca bilgiler almayı deneyen FDA ajanları da umduklarını bulamadılar. Bu yüzden FDA, mahkemeye sunmak istediği iddiaanameyi, çoğunlukla bilirkişilerin ifadelerine dayandırmak zorunda kaldı. Böylece bazı uzmanlara, bu tartışmalı aygıtın çeşitli tıbbî ve fiziksel testlerden geçirilmesi görevi verildi. Green Flied'in konuştuğu FDA'de çalışan bir memur o günleri şöyle anımsıyor: «Herkes size, rahatlıkla biriktireçlerin bir dolandırıcılık olduğunu söyleyebilirdi... Aklı başında her insan, böyle birşeyin çalışmayacağını pekâlâ da söyleyebilir. Biz yalnızca formel nedenlerden dolayı, bir de testten geçirelim dedik» [374].

Anlaşıldığı kadarıyla bu testler bile pek umulduğu gibi çıkmadı. Örneğin Greenfield, iki FDA görevlisi ve Massachusets Teknoloji Enstitüsü'nden (MİT) fizikçi Dr. Lion arasında geçen bir konuşmanın tutanağına rastlar. Tutanakta Dr. Lion'un, sonunda «tamamıyla bizim yanımıza çekilmesinin» [375] başarıldığı yazılıdır. MAYO kliniğine ve çeşitli hekimlere de, daha başka testler yapma görevi

verildi. FDA'i memnun eden, bilirkişi raporlarının içeriği, başka bir yerde [376], orgon fiziksel ve tıbbi açıdan şerh edildi.

MAHKEME KARARI

En ince ayrıntılara dek inen, uzun hazırlıklardan sonra, —hatta Viyana'dan Reich'ın akademik ünvanı bile soruşturuldu— 10 Şubat 1954'de Portland/Maine'de Reich'a karşı dava açıldı. Ancak Reich mahkeme usulüne karşı çıktı; hukukçulardan, tamamen doğabilimsel bir sorunsal üzerine karar vermeleri isteniyordu. Duruşmalara gitmedi; yalnızca bir yazı gönderdi mahkemeye. Yazıda şöyle diyordu : *Bilimsel sorunlar üzerine, hiçbir durumda, bir mahkeme karar veremez. Bu sorunlar, kapsamlı, vicdanî ve önyargısız gözlemler ve açık fikir alışverişiyle aydınlatılabilir ancak. Davacının tek amacı, orgon araştırmasının başına, sürüp gidecek, masraflı bir davayı sarmaktır... Bu yüzden, iddianameyle bile doğabilimsel konularda bilgisizliğini kanıtlayan davacının karşısında kendimi savunmak için, mahkeme önüne çıkmayacağımı bildiririm* [377].

Reich'ın bu tepkisi yüzünden, mahkeme gıyabında karara varmış, sonra da, mahkemeye hakaret suçundan, hakkında yeni bir dava açılmıştır. Verilen kararda —mahkemenin ayrıntılarına girmeye, Reich'ın tutumunu gözönünde bulundurursak, pek gerek yok— kiralananlar da dahil olmak üzere tüm orgon biriktireçlerinin ve orgon enerjisine ilişkin yayınların, FDA görevlilerinin gözetiminde imhâ edilmesi öngörülüyordu. Bu arada içlerinde yalnızca orgon ya da bir hastalık adı geçen tüm kitap ve yazılar, bu sözümona dolandırıcılığa hizmet eden aygıtın reklamını yapan yayınlar sınıfına dahil ediliyordu. Örneğin Reich'ın, Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı da bunlar arasındaydı. Dahası Reich'ın ve çalışma arkadaşlarının tüm yayınları bu sınıfta yeralıyordu.

FDA kolaylıkla kazandığı bu zaferini tüm üçüncü şahıslara duyurmakta gecikmedi. Bunların, FDA'ye yazdık-

ları teşekkür mektuplarını da Greenfield dosyalar arasından bulup çıkardı. Örneğin Amerikan Ruhhekimleri Derneği başkanı Daniel Blain şöyle yazmıştı: «FDA'in bu başarılı çalışması için en derin şükranlarımı sunduğumda, tüm arkadaşlarım adına konuştuğumu bilmekteyim». Ruhçözümlemesi Derneği'nden de benzeri sözler işitildi. Atom Enerjisi Komisyonu adına Charles L. Dunham da şunları yazdı: «Haberiniz için çok teşekkür ederiz; çok iyi bilmektesiniz ki, Reich bizim çoğumuzun gözüne diken gibi batıyordu» [378]. (Buraya değin sözünü etmediysek de, Reich o sıralar, orgon ışımasıyla radyoaktif ışıma arasındaki ilişkileri deneysel olarak araştırmaya başlamıştı).

Karar, mesleklerini artık sürdüremiyecek olan Reich ve 15 doktorun açtığı —sonuç alınamayan— temyiz davasından sonra uygulandı. Bu yoketme eyleminin canlı bir anlatımını, o zamanlar 12 yaşında olup, herşeyi yakından yaşıyan, Reich'ın oğlu Peter yapmıştır [379]. Reich, o ve bir laboratuar görevlisi, iki FDA görevlisinin ve bir askeri görevlinin gözetiminde Reich'ın Maine'deki yerinde, orada bulunan biriktireçleri baltayla yokettiler. Bundan sonra dört yoketme eylemi daha gerçekleştirildi. Bunlardan en büyüğü, New York'ta 23 Ağustos 1956'da altı ton kitapla yüklü bir kamyonun, yükünü bir fırına boşaltmasıydı.

Yine de bundan beş, Reich'ın ölümünden dört yıl sonra kitapları yeniden yayımlanmaya başlandı. Sorumlu makamlar, karar metnini daha değişik tefsir ederek bu kara lekeden sessizce sıyrılmasını bildiler; böylece eninde sonunda —Reich olayından değilse bile— uyguladıkları sansürden dolayı çıkabilecek sansasyonu önleyebildiler.

DAVA, TUTUKLANMA, ÖLÜM

Kendisinin de hazır bulunduğu bu yeni davada Reich «mahkemeye hakaret»ten suçlanıyordu. 3 ile 7 Mayıs 1956 arası süren duruşmalarda artık orgon enerjisinin varolup olmadığı ya da orgon biriktirecinin iyileştirip iyileştirmediği tartışılmıyor, bu konuda Reich'ın mahkeme önü-

ne çıkmayı reddetmesi üzerinde duruluyordu. İki yıl hapis cezası 25 Mayıs 1956'da verildi; ancak Reich temyize başvurduğundan, bu ceza hemen gerçekleşemedi.

Cezanın açıklanmasından bir gün sonra FDA bir teşekkür mektubu daha aldı. Mektupta şöyle deniyordu: «Yıllar önce yazdığı bir makalenin, sonunda böyle meyveler verdiğini öğrenmek, bir gazeteciyi ister istemez heyecana boğmaktadır» [380]. Mektubun sahibi Mildred Brady'iydi.

Uzun süre cezanın infazını düşünmeyen Reich, 12 Mart 1957'de cezasını çekmek üzere teslim oldu. Kararın açıklanmasından hemen sonra, karısına şöyle yazmıştı: *Hapishaneye katlanabileceğimi sanmıyorum, —büyük bir olasılıkla— orada canıma okuyacaklar* [381]. Lewisburg Hapishanesi'nde geçirdiği birkaç haftanın sonunda ise, oldukça iyimserdir: *Düşündüğümden daha kolay katlanıyorum* [382], der. Erken salıverilmesi için bazı adımlar atar, ama hiçbirinin yararı olmaz.

3 Kasım 1957'de sabahleyin yatağında ölü bulunur. Ölüm nedeni olarak «kalb yetmezliği» saptanır. Kısmen resmî olarak yürütülen otopside, zehirlenmeye rastlanmaz. Reich'ın ölümü kamuoyunda pek duyulmaz bile. Yalnızca birkaç gazete, kısa bir haberle geçiştirirler. Bir tek, Londra'da çıkan, geleneksel «haftalık anarşist dergi» «Freedom» Reich'ın yaratısını, bir makalede saygıyla anar [383].

KULLANILAN KISALTMALAR

Reich'ın kitapları için :

SY : Seçme Yazılar (Ausgewaehlte Schriften) Köln 1976

KÇ : Kişilik Çözümlemesi, Çev. : B. Onaran, Payel Yay., İst., 1933 (Charakteranalyse, Köln 1970)

İÖ. : İsa'nın Öldürülüşü (Christusmord) Olten ve Freiburg 1978

ETŞ : Esîr, Tanrı ve Şeytan (Ether, God and Devil) New York 1973

BBİ : Bedensel Boşalmanın İşlevi. Çev.: B. Onaran, Payel Yay., İst. 2. Baskı 1982 (Die Funktion des Orgasmus, Köln 1969)

BBİ/27 : Bedensel Boşalmanın İşlevi. (Die Funktion des Orgasmus) Leipzig/Viyana/Zürich 1927

İY/I : İlk Yazılar I, (Frühe Schriften I) Köln 1977

K : Kanser, Çev.: Bertan Onaran, Payel Yay., İst., 1983 (Der Krebs, Köln 1974)

FKRA : Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı, Çev.: B. Onaran, Payel Yay. İst. 2. Baskı 1979 (Die Massenpsychologie des Faschismus, Köln 1971)

FKRA/33 : Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı, (Die Massenpsychologie des Faschismus) Kopenhagen 1933

Sİ : Sıkıntılı İnsanlar (People in Trouble) New York 1976

RFA : Reich Freud'u Anlatıyor, Çev.: B. Onaran, Payel Yay., İst., 1981 (Reich speaks of Freud, New York 1968)

CD : Cinsel Devrim, Çev.: B. Onaran, Payel Yay., İst., 2. Baskı, 1977 (Die Sexuelle Revolution, Frankfurt 1966)

Dergiler için :

ZPS : Zeitschrift für Politische Psychologie und Sexual Ökonomie (Siyasal Ruhbilim ve Cinsel Ekonomi Dergisi)

İJSO : İnternational Journal of Sex-Economy and Orgone Research (Uluslararası Cinsel Ekonomi ve Orgon Araştırması Dergisi

OEB : Orgone Energy Bulletin (Orgon Enerjisi Bülteni)

JO : Journal or Orgonomy (Organ Bilimi Dergisi) (Derginin yazışma adresi : P.O. Box 565, Ansonia Station, New York, N.Y. 10023, ABD)

WRB : Wilhelm - Reich - Blaetter (Wilhelm Reich - Dergisi) (Derginin yazışma adresi : Postfach 3002, D 8500 Nürnberg 1. B. Almanya)

TÜRKÇE'DE DİĞER REİCH ÇEVİRİLERİ

— **Dinle Küçük Adam,** İngilizceden çeviren: Şemsa Yeğin, Üçüncü Baskı: Ekim 1984, PAYEL YAYINLARI

— **Dinle Küçük Adam,** Türkçesi: Hüsen Portakal, Selkan Yayınları, 1976

— **Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi,** Türkçesi: Bertan Onaran, İstanbul 1976, PAYEL YAYINLARI

Reich Üzerine

— Roger Dadoun, "Wilhelm Reich'ın Çevresinde Faşizmin Gidip Gelmeleri ve Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı". **Faşizmin Analizi** içinde, Derleyen M. A. Macciocchi, Türkçesi: C. Süreya, 2. basım, 1979 PAYEL YAYINLARI

DİPNOTLAR

1 — SY, 9 / 2 — 345. dipnota bak. / 3 — İlse Ollendorff —Reich: Wilhelm Reich, Münih 1975 / 4 — A.g.y., 25 / 5 — Bak.: JO, Cilt X. (1976), 183 / 6 — İY / I, 79 / 7 — İlse Ollendorff Reich : Wilhelm Reich, y.a.g.y., 26 / 8 — BBİ / 27, 168 / 9 — BBİ, 31 (30) / 10 — FKRA — 253 (315) / 11 — BBİ, 31 (30) / 12 — Sigmund Freud : Selbstdarstellung, Fischer - TB 6096, 87 / 13 — BBİ, 33 (33) / 14 — İY/I — 68, bak.: Bernd A. Laska: «Früher» contra «spaeter» Reich — eine überflüssige Kontrverse, WRB 2 / 80, 67 / 15 — BBİ, 31 (31) / 16 — BBİ, 38 (40) / 17 — BBİ, 39 (41) / 18 — BBİ, 39 (41) / 19 — BBİ, 38 (39) / 20 — İlse Ollendorff — Reich: Wilhelm Reich, y.a.g.y., 19/ 21 — BBİ, 31 (30) / 22 — BBİ, 32 (45) / 23 — BBİ, 85 (100) / 24 — BBİ, 38 (39) / 25 — Bak.: Otto Fenichel : Über die Psychoanalyse als Keim einer Zukünftigen dialektisch — materialistischen Psychologie, ZPS, Bond: I (1934) 43 / 26 — BBİ, 181 (221) / 27 — FKRA, 299 (229) / 28 — FKRA, 336 (417) / 29 — Sigmund Freud : Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, Fischer — TB 6348, 305 / 30 — BBİ, 84 (99) / 31 — Sigmund Freud : Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie, Fischer — TB 6044, 88 / 32 — Sigmund Freud : Vorlesungen..., y.a.g.y., 280 / 33 — Sigmund Freud : Drei Abhandlungen..., y.a.g.y., 88 / 34 — Sigmund Freud : Die endliche und unendliche Analyse. Toplu Yap. Band : XVI. 71 / 35 — Sigmund Freud — Lou Andreas — Salomé : Briefwechsel, Frankfurt 1966, 109 / 36 — Alıntılayan Paul Roazen : Sigmund Freud und sein Kreis, Bergisch Gladbach, 1976, 309 / 37 — RFA, 67 (87) / 38 — BBİ, 40 (42) / 39 — BBİ, 41 (44) / 40 — BBİ, 52 (59) / 41 — BBİ, 81 (95) / 42 — BBİ, 61 (69) / 43 — BBİ, — 63 (71) / 44 — BBİ, 53 (60) / 45 — BBİ, 108 (130) / 46 — BBİ, 61 (69) / 47 — Alıntı, BBİ'nde, 72 (83) / 48 — Sigmund Freud : Brautbriefe, alıntılayan Ernest Jones: Das Leben und Werk von Sigmund Freud, Bern 1960 - 62, Band I., 228 / 49 — BBİ, 172 (82) / 50 — BBİ, 72 (83) / 51 — RFA, 131 (172) / 52 — BBİ, 51 (57) / 53 — Alıntılayan Paul Roazen : Sigmund Freud und sein Kreis, y.a.

g.y., 171 / 54 — Aynı yerde, 46 / 55 — Sigmund Freud : Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, Fischer — TB 6390, 139 / 56 — Bak.: Joseph Weizenbaum : Denken ohne Seele, Die Zeit, 5.12.1980 / 57 — Bak.: Jahrbuch der Psychoanalyse, Band X, Bern 1978, 169 / 58 — BBİ, 82 (96) / 59 — BBİ, 111 (134/135) / 60 — RFA, 41 (62) / 61 — RFA, 40 (60) / 62 — RFA, 101 (120) / 63 — RFA, 107 (126) / 64 — BBİ, 83 (97) / 65 — İY/I., 168 / 66 — BBİ, 91 (107) / 67 — BBİ, 90 (105) / 68 — BBİ, 92 (108) / 69 — BBİ, 116 (140) / 70 — BBİ, 92 (108) / 71 — BBİ, 92 (109) / 72 — Wilhelm Reich: Orgonomic Functionalism, II. Bölüm, OEB, Cilt II. (1950) / 73 — RFA, 119 (139) / 74 — BBİ/27, 18 / 75 — BBİ, 102 (121) / 76 — BBİ, 93 (109/110) / 77 — JO, Cilt X, (1976) 130 / 78 — İnternationale Zeitschrift für Psychoanalyse, Band. XVI (1930), 511 / 79 — Sigmund Freud: Drei Abhandlungen..., y.a.g.y., 83 / 80 — BBİ, 117 (142) / 81 — BBİ, 121 (147) / 82 — BBİ, 122 (148) / 83 — CD, 35 (41) / 84 — Max Horkheimer; Geschichte und Psychologie, Zeitschrift für Sozialforschung Band I. (1932), 125 / 85 — Theodor W. Adorno: Zum Verhaeltnis von Soziologie und Psychologie; Aufsaetze zur Gesellschaftstheorie und Methodologie, Frankfurt 1970, 23 / 86 — Alıntılayan Erich Fromm: Die Gesellschaftliche Bedingtheit der Psychoanalytischen Therapie; Zeitschrift für Sozialforschung, Band: IV. (1935), 371 / 87 — BBİ/27, 186 / 88 — İY/I, 223 / 89 — CD, 34 (40) / 90 — BBİ /27, 192 / 91 — BBİ, 71 (82) / 92 — Sigmund Freud: Hemmung, Symptom und Angst, Kindler-TB 2196, 61 / 93 — İY/I, 247 / 94 — BBİ, 133 (163) / 95 — BBİ, 106 (127) / 96 — BBİ, 151 (186) / 97 — BBİ, 108 (129) / 98 — BBİ, 60 (68) / 99 — BBİ, 133 (164) / 100 — BBİ, 148 (182) / 101 — S.O. Hoffmann : Charakter und Neurose, Frankfurt 1976, 176/ 102 — BBİ, 113 (136/138) / 103 — BBİ, 115 (138) / 104 — BBİ, 107 (128) / 105 — KÇ, 47 (57) / 106 — KÇ, 147 (159) / 107 — BBİ, 108 (130) / 108 — BBİ, 150 (184) / 109 — BBİ, 152 (187) / 110 — BBİ, 153 (187) / 111 — WRB, Sayı 5, 6/79, 142 / 112 — KÇ, 56 (65) / 113 — BBİ, 130 (159) / 114 — KÇ, 141 (152) / 115 — KÇ, 185 (196) / 116 — KÇ, 175 (187) / 117 — KÇ, 176 (187) / 118 — KÇ, 174 (185) / 119 — FKRA, 9 / 120 — KÇ, 174 (186) / 121 — KÇ, 177 (188) / 122 — KÇ, 177 (188) / 123 — KÇ, 346 (314) / 124 — KÇ, 22 (16/17) / 125 — KÇ, 143 (155) / 126 — BBİ, 152 (187) / 127 — BBİ, 153 (188) / 128 — BBİ, 154 (189) / 129 — BBİ, 154 (190) / 130 — BBİ, 154 (189) / 131 — KÇ, 358 (327)

/ 132 — KÇ, 143 (154) / 133 — KÇ, 201 (212) / 134 — BBİ, 157 (193) / 135 — CD, 35 (41) / 136 — KÇ, 200 (210) / 137 — BBİ, 161 (196) / 138 — Jahrbuch der Psychoanalyse, Band: X, y.a. g.y., 219 / 139 — KÇ, 205 (215) / 140 — KÇ, 205 (215) / 141 — CD, 45 (51) / 142 — BBİ / 27, 191 / 143 — BBİ, 202 (247) / 144 — BBİ, 202 (248) / 145 — BBİ, 165 (202) / 146 — BBİ, 191 (233) / 147 — KÇ, 244 (253) / 148 — Sigmund Freud: Das Ökonomische Problem des Masochismus, Fischer TB 6394, 213 / 149 — KÇ, 253 (261) / 150 — BBİ, 219 (271) / 151 — KÇ, 323 (292) / 152 — BBİ, 221 (271) / 153 — BBİ, 221 (271) / 154 — BBİ, 223 (274) / 155 — Reich'ın URD'den çıkarılması; ZPS, Band II. (1935), 54 / 156 — aynı yerde / 157 — aynı yerde / 158 — RFA, 68 (88) / 159 — RFA, 72 (91) / 160 — BBİ, 146 (179) / 161 — BBİ, 147 (180) / 162 — Sigmund Freud - Lou Andreas - Salomé : Briefwechsel, y.a.g.y., 191 / 163 — alıntılayan Ernest Jones : Das Leben... y.a.g.y., Band III, 519 / 164 — BBİ, 181 (220) / 165 — Reich'ın URD'den çıkarılması, ZPS, Band II. (1935), 59 / 166 — RFA, 85 (104) / 167 — RFA, 45 (66) / 168 — RFA, 130 (150) / 169 — Sigmund Freud: Drei Abhandlungen..., y.a.g.y. / 170 — RFA, 213 (236) / 171 — BBİ, 46 (49) / 172 — BBİ, 35 (35) / 173 — İÖ, 233 / 174 — Reich'ın URD'den çıkarılması, ZPS, Band II, 54 / 175 — RFA, 101 (120) / 176 — BBİ, 110 (132) / 177 — BBİ, 148 / 178 — RFA, 147 (170) / 179 — KÇ, 307 (278) ve Sİ, 224 / 180 — Ernst Federn: Marginalien zur Geschichte der Psycho-analytischen Bewegung : Psyche, Band 28 (1974) 461 — 471 / 181 — BBİ, 114 (138) / 182 — W. Reich: Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi, Çev.: B. Onaran, Payel Yay. İst., 1976, (Köln 1972) / 183 — Reich'ın URD'den çıkarılması, ZPS, Band II, 56 / 182 — alıntılayan Raymond Aron: Hauptströmungen des modernen soziologischen Denkens, Reinbeck 1979, 55 / 185 — İY/I, 70 / 186 — FKRA, 23 (19/20) / 187 — KÇ, 454 (417) / 188 — İÖ, 398 / 189 — Herbert Marcuse: Triebstruktur und Gesellschaft, Frankfurt 1968, 235 / 190 — Bak.: ZPS yıllıkları (1934 - 1939) / 191 — Sigmund Freud: Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse, Fischer - TB 6390, 127 / 192 — alıntılayan Helmut Dahmer: Libido und Gesellschaft, Frankfurt 1973, 55 / 193 — BBİ, 190 (229) / 194 — Sİ, 102 / 195 — Sİ, 103 / 196 — Sİ, 108 / 197 — Sİ, 112 / 198 — Örneğin: Theodor Reik: Hören mit dem dritten Ohr, Hamburg 1976, 233 / 199 — İÖ, 188 / 200 — FKRA, 380 (470) / 201 — KÇ, 13 (25) / 202 — Reich'ın URD'den çıkarıl-

masi, ZPS, Band II, 58 / 203 — KÇ, 12 (25) / 204 — ZPS, Band II (1935), 66 / 205 — FKRA, 22 (19) / 206 — W. Reich: Kitle ve Devlet (Masse und Staat), Kopenhagen 1935, 22 / 207 — aynı yerde, 17 / 208 — FKRA, 33 (38/39) / 209 — FKRA / 33, 10 / 210 — CD, 22 (28) / 211 — FKRA / 33, 35 / 212 — FKRA, 15 (10) / 213 — CD, 191 (203) / 214 — FKRA, 312 (387) / 215 — FKRA, 280 (348) / 216 — FKRA, 289 (360) / 217 — alıntılayan Eva Hesse: Die Wurzeln der Revolution, Münih 1974, 16 / 218 — CD, 43 (49) / 219 — FKRA, 189 (235) / 220 — İÖ, 206 / 221 — bak.: Gespraech mit Wolfgang Harich: Frankfurter Rundschau, 21.2.1976 / 222 — BBİ, 162 (198) / 223 — FKRA, 8 (32) / 224 — FKRA, 303 (376) / 225 — FKRA, 8/32) / 226 — FKRA, 336 (417) / 227 — Ernst Parell takma adıyla, W. Reich: Sınıf Bilinci Nedir? (Was ist Klassenbewu-Sstsein 3), Kopenhagen 1934, 36 / 298 — aynı yerde, 41 / 229 — FKRA, 219 (273) / 230 — FKRA, 380 (470) / 231 — W. Reich: Fesat (Conspiracy), Rangeley, Maine, ABD 1954, 7 numaralı belge. / 232 — FKRA, 221 (275) / 233 — FKRA, 319 (397) / 234 — W. Reich: Kişilik ve Toplum (Charakter und Gesellschaft), ZPS, Band: III. (1936) 150 / 235 — FKRA, 317 (393) / 236 — FKRA, 15 (10) / 237 — FKRA, 15 (10) / 238 — İÖ, 132 / 239 — İÖ, 354 / 240 — BBİ, 202 (248) / 241 — İÖ, 224 / 242 — İÖ, 33 / 243 — FKRA, 311 (387) / 244 — FKRA, 344 (427) / 245 — FKRA, 339 (421) / 246 — FKRA, 342 (424) / 247 — WRB, Sayı 1. 1976, 24 / 248 — ETŞ, 67 / 249 — Michel Odent: Die sanfte Geburt, Münih, 1978, 155 / 250 — BBİ / 27, 9 / 251 — Sigmund Freud: Neue Folge... y.a.g.y., 79 / 252 — KÇ, 247 (256) / 253 — KÇ, 13 (25) / 252 — İnternationale Zeitschrift für Psychoanalyse, Band XIII, (1927), SO / 255 — Sİ, 239 / 256 — Viktor von Weizsaecker: Natur und Geist, Göttingen 1954, 198/257. Örneğin: Lehrbuch der psychosomatischen Medizin der.: Thure von Uexküll, Münih 1979; ya da Die Psychologie des ZCO. Jahrhunderts, Band IX. Psychosomatik, der.: Peter Hahn, Zürich 1979 / 258 — Gustav von Bergmann: Rückschau, Münih 1953, 103 / 259 — Theodor Brugsch: Arzt seit fünf Jahrzchntn, Berlin/DAC 1957, 244 / 260 — Fritz Hartmann: Aerztliche Anthropologie, Bremen 1973, 271 / 261 — Sİ, 217 / 262 — Friedrich Kraus: Allgemeine und spezielle Pathologie der Person — Klinische Syzygiologie; Besonderer Teil I: Tiefen person, Leipzig 1926 / 263 — Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse, Band XIII (1927), 338 / 264 — W. Reich:

Libido-Kaygı Karşıtlığının Bitkisel Temel Formu (Die vegetative Urform des Libido-Angst Gegensatzes); ZPS, Band I (1934) 211 / 265 — W. Reich: Bitkisel Yaşamın Temel Karşıtlığı (Der Urgegensatz des vegetativen Lebens); ZPS, Band: I (1934), 133 / 266 — Reich: Libido - Kaygı - Karşıtlığının..., y.a.g.y., 224 / 267 — Reich: Libido - Kaygı Karşıtlığının... y.a.g.y., 126 / 268 — aynı yerde 129/269 — W. Reich: Elektrofizyolojik Boşalma olarak Orgazm (Der orgasmus als elektrophysiologische Entladung) ZPS, Band I (1934), 34 / 270 — aynı yerde, 42 / 271 — Reich: Libido - Kaygı karşıtlığının..., y.a.g.y., 214 / 272 — ZPS, Band I (1934) 163 / 273 — alıntı: ZPS, Band I (1934), 136 / 274 — BBİ, 224 (298) / 275 — BBİ, 246 (302) / 276 — Reich: Libido - Kaygı Karşıtlığının..., y.a.g.y., 218 / 277 — Sandro Bürgi: Das vegetative Nervensystem, İngelheim 1969-73, Band III. 66 / 278 — dtv — Atlas zur Biologie, Münih 1969, Band II. 363 / 279 — BBİ, 252 (308) / 280 — BBİ, 256 (311) / 281 — BBİ, 317 (377) / 282 — BBİ, 249 (304) / 283 — W. Reich: Cinsellik ve Kaygının Elektrik İşlevi Üzerine Deneysel Sonuçlar, (Experimentelle Ergebnisse über die elektrische Funktion von Sexualitaet und Angst) Kopenhagen 1937, 7 / 284 — BBİ, 319 (380) / 285 — BBİ, 325 (386/387) / 286 — BBİ, 321 (382) / 287 — Reich: Cinsellik ve Kaygının..., y.a.g.y., 36 / 288 — KÇ, 254 (262) / 289 — BBİ, 232 (284) / 290 — BBİ, 232 (284) / 291 — BBİ, 233 (285) / 292 — KÇ, 166 (177) / 293 — BBİ, 233 (286) / 294 — BBİ, 258 (313) / 295 — BBİ, 259 (314) / 296 — BBİ, 264 (320) / 297 — BBİ, 287 (345) / 298 — BBİ, 264 (321) / 299 — BBİ, 308 / 300 — BBİ, 314 (372) / 301 — BBİ, 285 (343) / 302 — Sandro Bürgi: Das vegetative Nervensystem, y.a.g.y., Band I, 61 / 303 — BBİ, 305 (368) / 304 — Aleksander S. Neill: Neill, Neill, Birnenstiel; Reinbek 1973, 173 / 305 — BBİ, 15 (11) / 306 — BBİ, 327 (389) / 307 — Reich: Libido Kaygı Karşıtlığının..., y.a.g.y. 216 / 308 — aynı yerde, 214 / 309 — dtv - Atlas zur Biologie, y.a.g.y., Band I, 33 / 310 — W. Reich: Bionlar (Die Bione) Oslo 1938, 11 / 311 — «Man braucht eine kritische Naturwissenschaft», Bespraech mit Erwin Chargaff; Nachrichten aus Chemie, Technick und Laboratorium, 25 (1977), 5 / 312 — bak.: The Journal of Exp. Biology, Cilt 81 (1979), «Cellular Oscillators», 3; ayrıca bu konuda: İlya Prigogine'in çalışmaları / 313 — Reich: Bionlar, y.a.g.y., 2 / 314 — Reich: Bionlar, y.a.g.y. / 315 — aynı yerde, 26 / 316 — K, 37 (33) / 317 — Reich: Bionlar, y.a.g.y., 40 / 318 — K,

46 (39) / 319 — K, 49 (42 / 320 — K, 33 (28) / 321 — The Nature of Life der.: W.H. Heidcamp, XIII. Nobel Konferansı, Baltimore 1977, 23 / 322 — bak.: JO, Cilt XI (1977), 110 / 323 — WRB, Sayı 1, 1980 / 324 — alıntılayan Reich: Libido Kaygı Karşıtlığının... y.a.g.y. 216 / 325 — FKRA, 22 (19) / 326 — ZPS, Band V. (1937), 137 / 327 — bak.: Gunnar Leistikow'un yazısı: IJSO, Cilt I (1942), 266 / 328 — IJSO (1942 - 45) / 329 — K, 30 (22) / 330 — K, 106 (105) / 331 — W. Reich: I. Kanser Sorunu üzerine Bion Deneyleri (Bion Experiments on the Cancer Problem) II. Statik Elektroskopta Üç Deney (Drei Versuche am Statischen Elektrosckop), Oslo 1939, 27 / 332 — — K, 108 (107) / 333 — Niels Bohr: Light and Life; Nature, 131 (1933) 457 / 334 — K, 37 (32) / 335 — K, 109 (108) / 336 — K, 109 (108) / 377 — K, 110 (108) / 338 — K, 110 (108) / 339 — K, 113 (112) / 340 — K, 114 (113) / 341 — K, 141 (144) / 342 — W. Reich: Einstein Olayı (The Einstein Affair). Rangeley, Maine, ABD, 1953 / 343 — WRB, Sayı: 2, 1976, 41 / 344 — Reich: Einstein Olayı, y.a.g.y., E — 21 nolu belge / 345 — ETŞ, 4 ve SY, 27 / 346 — İÖ, 31 / 347 — İÖ, 30 / 348 — İÖ, 389 / 349 — WRB, Sayı 1, 1980 / 350 — K, 22 (17) / 351 — ETŞ, 5 ve SY, 27 / 352 — Die Psychologie des 20. Jahrhunderts, y.a.g.y., 524 / 353 — Deutscher Bundestag, 8. Wahlperiode, Drucksache 8 / 3556, 16.1.1980, 22 / 354 — İÖ, 35 / 355 — K, 24 (19) / 356 — K, 102 (100) / 357 — K, 24 (19) / 358 — K, 182 (183) / 359 — K, 167 (167) / 360 — K, 171 (171) / 361 — K, 316 (323) / 362 — WRB, Sayı 5, 6 / 1977; Sayı 1/1978; ve K, 185 (186) / 363 — K, 256 (261) / 364 — K, 405 (417) / 365 — K, W. Reich: Fesat, y.a.g.y. / 366 — alıntılayan Reich: Fesat, y.a.g.y., 12 nolu belge / 367 — K, 415 (429) / 368 — K, 421 (436) / 369 — Bulletin of the Menninger Clinic, Cilt 12 (1948), 61 / 370 — William Washington Dosyası: Reich: Fesat, y.a.g.y. / 371 — Jorome Greenfield: Wilhelm Reich vs. the USA, New York 1974 / 372 — Reich: Fesat, y.a.g.y., 488 nolu belge / 373 — James S. Turner: The Chemical Feast — A Ralph Nader Study Group Report on the FDA, New York 1970 / 374 — Greenfield, Wilhelm Reich... y.a.g.y., 92 / 375 —aynı yerde, 127 / 376 — aynı yerde, 152 / 379 — Peter Reich: Der Traumvater, Münih 1975, 85 / 380 — Greenfield: Wilhelm Reich... y.a.g.y. 60 / 381 — İlse Ollendorff Reich: Wilhelm Reich, y.a.g.y 186 / 382 — aynı yerde, 197 / 383 — bak.: 16. Kasım 1957.

KRONOLOJİ

1897 Wilhelm Reich 24 Mart'ta Dobzau / Galiçya'da dünyaya gelir. Babası Leon Reich, annesi Cecilia Reich (kızlık soyadı: Roniger)dır. Anne baba, asimile olmuş, ancak hristiyanlığa geçmemiş yahudilerdendir. Jurinetz / Bukowina'da toprakları vardır.

1900 Reich'ın erkek kardeşi Robert doğar. Freud'un «Rüyaların Yorumu» yayımlanır.

1905 Freud'un «Cinsel Kuram Üzerine Üç İnceleme»si yayımlanır.

1909 Reich'ın annesi intihar eder. Reich Czernowitz'de liseye gider. (Daha önce özel hocalardan ders almıştır.)

1914 Reich'ın babası veremden ölür. Reich çiftliğin idaresini üzerine alır.

1915 Liseyi bitirir; cepheye gider.

1918 1918/19 Kış sömestresinde, Viyana'da üniversite öğrenimine başlar.

1919 Öğrencilerin özel olarak düzenledikleri «Cinselbilim Topluçalışması»; ruhçözümlemesi yöntemiyle ilk hastasına bakar.

1920 Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'ne girer.

1921 Dürtü enerjisi üzeri, Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'nde bir konuşma yapar. Freud'un «Haz İlkesinin Ötesi» yayınlanır. Reich Annie Pink (doğ. 1902) ile evlenir. Annie Pink de tıb okumakta ve ruhçözümlemesiyle ilgilenmektedir.

1922 Üniversiteyi bitirir; tıb doktoru olur. Yoksullar için Viyana Ruhçözümlemesi Bakımevinde, ayrıca Viyana Ruhçözümsel Sağaltım Topluçalışmasında çalışmaya başlar. (Her ikisi de yeni kurulmuştur.)

1924 Reich topluçalışmanın başkanı olur. Kızı Eva doğar. Ruhsal hastalıkların toplumsal nedenleriyle uğraşmaya başlar.

1926 Kardeşi Robert vereme yakalanır ve ölür. **Sinir sisteminin işlevsel doğasını, mekanist tasarımlar karşısında savunan ilk başarılı girişim** olan, Friedrich Kraus'un, «Derinlik Kişisi» üzerine kitabı yayımlanır. (Bak. dipnot 262).

1927 Şubat: Reich'da verem olur ve birkaç ay Davos'ta bir sanatoryumda kalır. **Bedensel Boşalmanın İşlevi** yayımlanır. 15 Temmuzda kendiliğinden gelişen ve hemen bastırılan halk ayaklanmasının da etkisiyle, Komünist Partisine girer; Sosyalist Parti üyeliği de sürmektedir.

Yaz : Marks'ın Kapital'ini okur.

Eylül : **Kişilik Çözümlemesi Tekniği Üzerine** yayımlanır.

1928 Kızı Lore doğar.

(Pek etkin olmayan) KP'nin eylemlerine katılır.

1929 Ocak : Sosyalist Cinsel Danışma ve Cinsel Araştırma Topluluğu kurulur. Viyana'da danışma merkezleri açılır. **Diyalektik Maddecilik ve Ruhçözümlemesi** yayımlanır.

Eylül : Sovyetler Birliği'ne yolculuk eder.

13. Aralık : Reich'ın girişimiyle «Devrimci Sosyal Demokrat İşçiler Komitesi»nin kuruluş toplantısı düzenlenir.

1930 3 Ocak : Reich'ın çıkardığı Devrimci Sosyal Demokrat gazetesinin ilk sayısı çıkar. Bu yüzden 16 Ocakta SP'den çıkarılır.

Eylül : Viyana'da Dünya Cinsel Reform Birliği Kongresi yapılır.

Berlin'e taşınır.

1931 Berlin'de Cinsel Siyaset (Sexpol) Yayınevini kurar.

1932 Alman Komünist Partisi'nin bir yan örgütü olarak, Alman İmparatorluğu Proleter Cinsel Siyaset Derneği kurulur. Parti, daha bir yıl dolmadan örgütü dağıtır.

1933 Mart başında Viyana'ya kaçar. Mayıstan sonra artık Kopenhagen'da sürgündür, çocuklarıyla Viyana'ya giden karısı Annie'den ayrılır. Berlin Devlet Operası'nın balerinlerinden, komünist Elsa Lindenberg (resmi nikahsız) Reich'ın ikinci karısı olur. Mart ayında **Kişilik Çözümlemesi**, Eylülde de **Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı** yayımlanır. Danimarka'da sürgündeyken, organizmanın işlevi üzerine bütüncül bir tasarıma ulaşmak için, çeşitli bilimlerin elde ettikleri sonuçları kuramsal olarak birarada getirir.

Kişilik çözümlemesi, bitkisel sağaltıma doğru bir gelişme gösterir. («Kas zırhı»nı keşfeder).

Altı ay sonra Danimarka'da oturma izni elinden alınır. Yeni bir sürgün bulmak için, Londra, Paris, Zürich, Viyana, Prag'a gider. İnsanbilimci Bronislaw Malinowski'yle Londra'da tanışır: arkadaş olurlar. (Malinowski'nin Trobriand'lar üzerine çalışmaları, Reich'ın **Cinsel Ahlâkın Boygösterişi** kuramına temel olur).

Eylül : Yeni sürgün yeri olarak kendine Malmö'yü seçer: böylece Kopenhagen'daki öğrencileri ve çalışma arkadaşlarına yakın olacaktır.

1934 Haziran : İsveç'teki oturma izni uzatılmaz. Yazı kaçak olarak Danimarka'da geçirir. Ağustos sonunda Luzern'de yapılan 13. Uluslararası Ruhçözümlemesi Kongresinde Reich, Ruhçözümlemesi Derneği'nden çıkarılır. Ekim : Oslo'ya yerleşir. Cinselliğin ve kaygının elektrofizyolojisi üzerine deneylere başlar.

1936 Laboratuarını kurup, bion deneylerine başlar. Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri eleştirdiği **Cinsel Devrim** kitabı yayımlanır.

1937 Oslo'da A.S. Neill'le tanışır, arkadaş olurlar.

Bion deneylerinin sonuçları üzerine yayımlanan ilk haber, aylarca süren bir basın kampanyasını başlatır. Oturma izni yine tehlikeye girmiştir. Reich'ın bion araştırmasının bir dalı olan, kanser araştırması başlar.

1939 Ağustos sonu : Profesör vizesiyle New York'a göç eder. New School for Social Research'de öğretim üyeliği yapar. Orada yeniden Malinowski'yle karşılaşır.

Elsa Lindenberg Norveç'te kalmıştır. Aralık sonunda Reich, İlse Ollendorff (doğ. 1909) ile evlenir.

1940 Atmosferde orgon enerjisini keşfeder. Orgon biriktireciyle deneyler başlar.

1941 Ocak/Şubat : Einstein'la karşılaşma.

1942 **Bedensel Boşalmanın İşlevi** ingilizce yayımlanır. Uluslararası Cinsel Ekonomi ve Orgon Araştırması Dergisi kurulur.

1944 Oğlu Peter doğar.

1926 «New Republic»te çıkan bir makale Reich'a karşı bir basın kampanyasını başlatır. Bunun üzerine çok geçmeden Besin ve Ecza İdaresi (FDA), Reich'a ve orgon tıbçılarına karşı soruşturmalarına başlar. Yaz: Rangeley/Maine yakınlarında bir yer olan «Orgonon»a taşınır.

1948 **Kanser** yayımlanır.

1950 Aralık ortası : Orgon ile nükleer ışıma arasındaki ilişkiyi araştıran ORANUR - deneyi başlar.

1952 Yaz : Hava durumunu etkileyen bir aygıt olan «Cloud Buster»la deneylere başlar.

1953 Keyhoe raporunun yayımlanmasıyla, Reich uçan daireler sorunuyla uğraşır.

1954 Şubat: Reich, FDA'in orgon biriktireçlerinin işletilmesi konusunda şikayeti üzerine, açılan davaya gitmez. Mahkeme tüm orgon biriktireçlerinin, Reich'ın ve çalışma arkadaşlarının tüm kitaplarını yoketmeyi kararlaştırır.

Haziran: İlse Ollendorff Reich'tan ayrılır.

Ekim : Hava durumunu etkileme deneyleri yapmak için, Arizona çölünde keşif gezisine çıkar.

1956 3-7 Mayıs : Mahkemeye hakaret suçundan, Reich'a karşı dava açılır. (1954'de duruşmalara gitmemiştir). Karar: Reich iki yıl hapis cezasına, Reich Vakfı 10000 dolar para cezasına, Reich'ın bir çalışma arkadaşı, Dr. Silvert de bir yıl bir gün hapis cezasına çarptırılırlar. Orgon biriktireçleri ve kitaplar, FDA'in gözetiminde yokedilir.

1957 Ocak (temyiz davası hâlâ sürmektedir): Aurora Karrer (doğ. 1924) ile nikahı kıyılır.

12 Mart : Temyizden bir sonuç alınamadığından, hapse girer.

3 Kasım : Reich ölür.

TANIKLIKLAR

ALEKSANDER S. NEİLL

Böylesi gerginlikten arınmış bir adama hiç rastlamadım bir daha. Çenesine dokunduğumda, yağlanmış bir bavul kapağı gibi kolayca açılıp kapanırdı. Gövdesi her zaman gevşek, gerginlikten uzaktı. Ancak zihinsel açıdan dinlenmek nedir bilmezdi. Hep çalışmalarının etrafında dolanırdı konuşmaları. Bir tek Rangeley'e sinemaya gittiğimizde, bir süre için, işini unuturdu. Hangisi olursa olsun, her film hoşuna giderdi onun. Bir akşam yine bir film seyretmiş ve ben filmi kötü bulmuştum. Böyle dedim diye bana kızmıştı. Kanada'dan beni ziyarete gelen, eski hocalarımdan birini anımsıyorum. Çay içerken havadan sudan konuşuyorduk; arabalar, filmler vs. üzerine. Zavallı Reich da asık bir yüzle bir köşede oturmuş, ağzını açmıyordu. Yalnız kaldığımızda şöyle dedi: «Neill, böyle bir ikindi daha geçirmek istemem. Sohbet etmek benim için bir cehennem azabı». Oysa insanlara karşı çok anlayışlıydı. Ağzından düşürmediği sözlerden biri de: «Herkes bir yerde haklıdır», sözüydü. Ama biri çalışmasına saldırmayagörsün, hemen köpürürdü. İşten anlamayan biri çalışmalarına çamur atmaya kalktı mı, diğer yanağını da uzatmayı düşünmezdi hiç. Çabuk parlardı; bunu bastırmaya yada gizlemeye de kalkışmazdı. Ama aynı zamanda, yumuşak ve duyarlı olabilme konusunda da, müthiş bir yeteneği vardı...

Dış görünüşüne aldırmazdı pek. Çoğunlukla kareli yün ceket giyerdi. (Bana da bunlardan üç tane almıştı; hâlâ üzerim-

den çıkarmam). Kot pantalon ve yakası her zaman açık bir gömlek giyiminin diğer parçalarıydı... Teşhircilikten en ufak bir iz göremezdiniz onda. İyilikseve, anlayışlı biriydi; ama aklından zoru olanlara pek katlanamazdı. Kendini beğenmişlere müthiş kızardı; en ufak bir iki yüzlülük ya da yapmacıklık belirtisi bile, onu öfkeden kıpkırmızı etmeye yeterdi...

Savaş sırasında **Bedensel Boşalmanın İşlevi** kitabı ilk kez yayımlandığında, bana en azından iki düzine gönderdi. Ben de büyük bir coşkuyla, ilgilenebileceklerini sandığım insanlara gönderdim kitapları... Kitabı gönderdiğim bilimadamları, çoğunlukla saçmalık deyip, burun kıvırıyorlardı. Ben de cemiyet içinde tanınmış kişilere yollamaya başladım. Sonuç hep olumsuzdu. Reich'a bildirdim bunu. Bana çok kızdı : «Kimsenin, benim yapıtımı övmeye zorlanmasını istemiyorum. Senden, birilerinin kitabımla ilgilenmelerini sağlamanı da istemiyorum». Ama öyleyse neden bana bu denli çok kitap yolladı, diye sorup durdum kendi kendime...

1947-1948 yıllarında Maine ormanlarında gezinti yaparken, sık sık birden durur, bana şunu sorardı : «Neill, benim gerçekten deli olduğuma inanıyormusun ?» Benim yanıtım hep aynı olurdu : «Bir musluk ne denli deliyse, sen de o denli delisin!» Böylesi anlarda, karşımda hep dostça bir yüz görürdüm. Bu görsel anı, şimdi acıya boğuyor beni. Reich'ın delirdiğine kesinlikle inanmam. Bazı delice şeyler düşünmüştür belki. Ama hangimizin az ya da çok sanrılı fantazileri yoktur ki... Yargıcın isteği üzerine, ruh hekimlerince muayene edildiğinde, akli dengesinin yerinde olduğu açıklanmıştı. Ona yazdığım son mektuplardan birinde, aşağı yukarı şöyle birşey diyordum : «Eğer Dulles, İke, Macmillan, Kruşçev, hepsi aklı başında insanlarsa, sen o zaman zırdelisin; ben de delilikten yanayım».

«Bir İnsan Olarak Reich» (1958)
İlse Ollendorff-Reich'ın «Wilhelm Reich» kitabından. Münih, 1975

OLA RAKNES

Reich'la ilk kez 1934 paskalyasında, Oslo'da İskandinav Ruhçözümlemesi Kongresi'nde karşılaştım... Beni ilk anda etkileyen... olağandışı hareketliliği, canlılığı, cazibesi oldu... Kongredeki konuşmalarında ve sonrasındaki tartışmalarda. düşüncelerinin berraklığı, olguları sıralayışındaki yalınlık ve diğer katılanlara karşı gösterdiği açık fikirlilik, herkesin gözlerini kamaştırıyordu... Reich'la yaptığım pek çok konuşma, büyük bir etki bıraktı benim üzerimde. İnsanlara ve olaylara, önyargılara kapılmadan, tamamen özgür ve açık bir biçimde nasıl bakılabileceğini öğrendim. Norveç efsane kahramanı Askeladden'i anımsattı bana. Askeladden da, diğerlerinin umursamadan geçip gittikleri ya da düşüncesizce, olağan şeylermiş gibi üzerinde durmadıkları şeyleri duyup görebiliyordu... İnsanların gözünü açmada, onun üstüne yoktu...

Onun saldırgan olduğu söylentisi yaygındır; bir bakıma da doğruydu bu. Böyle olmak da istiyordu: Bir düşmanlık ya da dolap kokusu aldı mı, onlar saldırsın diye beklemezdi, kendi başlatırdı kavgayı... Ama genelde onun saldırgan olduğunu söyleyemem. İyi yürekli, candan ve özellikle sevecendi. Ama düşmanlıkla karşılaştı mı, gerektiğinde saldırgan da olabileceğini, açıkça gösteriyordu.

«Wilhelm Reich ve Orgon Bilimi»
(Wilhelm Reich und die Orgonomie),
Frankfurt a.M. 1973

BRONİSLAW MALİNOWSKİ

Dr. Wilhelm Reich'ı beş yıldır tanırım; bu süre içinde, kitaplarını okudum ve gerek Londra'da, gerekse Oslo'da kendisiyle birçok kez kapsamlı konuşmalarda ve tartışmalarda bulundum. Gerek yayımladığı yazıları, gerekse onunla olan kişisel ilişkilerim; yaratıcı, esaslı bir düşünür, gerçek bir kişilik, açık yürekli, sözünü esirgemeyen bir insan etkisi bıraktı bende. Toplumbilimsel çalışmalarını, bilime özgün ve değerli bir katkı olarak görüyorum. Dr. Reich düşüncelerini ve bilimsel buluşlarını geliştirmede, herhangi bir biçimde engellenirse, bunun büyük bir kayıp olacağı kanısındayım.

Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki —bu benim tanıklığımın değerini daha da artıracaktır— Dr. Reich'ın ne ilerici düşüncelerini ne de Marksçı felsefeye yatkınlığını paylaşmaktayım. Kendimi daha çok eski kafalı, neredeyse tutucu sayılabilecek bir liberal olarak görmekteyim.

Londra, 12 Mart 1938
(«Reich Freud'u Anlatıyor», Çev.: B. Onaran, Payel Yay., İst., 1981, sayı: 241)
(«Reich speaks of Freud» New York 1967)

BELA GRUNBERGER/JANİNE CHASSEGUET - SMİRGEL

Reich'ın ruhhastalığı ilkin 1934'de belgelenmişse de, ...çok daha önceden gizli olarak varolduğunu saptamak hiç de zor değildir.

«Freud mu, Reich mı?»
(«Freud oder Reich?») Frankfurt a.M. - Berlin - Viyana, 1979

JEAN AMERY

Reich'ın ruhçözümlemesine kuramsal katkıları, pek önem taşımayan bir niceliktedir. Bu alanda Theodor Reik ya da Otto Rank ile, hele Abraham, Federn ve Ferenczi ile hiç karşılaştırılamaz.

«Wilhelm Reich ya da Ruhbilimin Çıkmazları»
(«Wilhelm Reich oder die Holzwege der Seelenkunde»)
Merkur Dergisi, Mayıs 1971

EUSTACE CHESSER

Yalnızca bir tek doğru orgazmın olduğu, kanıtlanmamıştır. Pek çok insan cinselliği, Reich'ın öngördüğünden çok daha farklı bir biçimde yaşamaktadır. Hem bunu, hiç bir korku ve suçluluk duygusuna kapılmadan yapmaktadırlar... Böylesi bir ülkünün

önemle vurgulanması tehlikelidir; pek çok insan daha önce aşk yaşamlarından memnunken, şimdi bu yüzden mutsuz olabilirler.

«Reich ve Cinsel Özgürlük»
(«Reich and Sexual Freedom»)
Londra 1972

DAVİD COOPER

Reich'ın yaratısına genelde duyduğum derin saygı bir yana, bugün artık onun orgazm ölçütlerinin yanlış olduğunu görebiliyoruz.

«Özgürlüğün Gerekliliği Üzerine»
(«Von der Wotwendigkeit der Freiheit»)
Frankfurt a.M. 1977

RONALD D. LAİNG

Kuramının şu ya da bu bölümüne katılalım ya da katılmayalım: Reich'ın yine de, ufku olağandışı geniş, üstün bir hekim olduğu yadsınamaz. Onun şizoid ve şizofren vaka açıklamaları, bu alanda çalışan biri için oldukça yararlıdır. Nedeni ne olursa olsun, ister isteri, ister zorlamalar, ister ruh-bedensel bir hastalık, isterse homo normalis (normal insan)'in yaşamının bir gereği olsun, şu içinde bulunduğumuz pisliği, Reich denli anlayan, bir başkası daha hemen hemen hiç çıkmadı. Yine de Royal Society of Medicine'deki yüzlerce dergiyi boşu boşuna karıştırırsınız, onun adına rastlayabilmek için. Neden hiç adını anmazlar onun?

«New Society» Dergisinden, Mart 1968

GUNTHER SCHMİDT VE EBERHARD SCHORSCH

Özgürleştirilmiş bir cinselliği kendine hedef alan Reich, ruhçözümsel bir modele, «olgun», yâni üreyimsel bir karşı-cin-

sellik (Heterosexualitaet) temeline dayanıyordu. Bu modelin tüm uzlaşmacılığı, olgun sözcüğünde yatmaktadır... Reich'ta cinselliğin, cinsel ilişki orgazmına (koitaler Orgasmus) indirgenmesi, aslında cinselliğe karşı olan ahlâkın iffetliliğini yansıtır.

«Cinsel Araştırmayla İlgili Sonuçlar»
(«Ergebnisse zur Sexual forschung»)
Köln, 1975